

Riksdagens protokoll

1990/91:35

Torsdagen den 29 november

Kl. 12.00–17.55

Protokoll
1990/91:35

Meddelande om ändrad sammanträdestid måndagen den 3 december

Anf. 1 TALMANNEN:

Jag får meddela att kammaren sammanträder för interpellationssvar på måndag den 3 december kl. 11.00.

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 november.

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1990/91:58 bil. 2 till justitieutskottet
i övrigt till socialutskottet

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 28 november

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU4, NU6, NU10 och NU18 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 34).

Näringsutskottets betänkande NU4

Mom. 1 (regeringens lagförslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Per-Ola Eriksen och Håkan Hansson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (särskilda riskkapitalfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per-Ola Eriksen och Håkan Hansson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (rätt för fondandelsägare att utse styrelseledamöter i fondbolag)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 138 för reservation 4 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU6

Mom. 1 (ett spritt enskilt ägande i näringslivet)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 129 för reservation 1 av Per Westerberg m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (samhälleligt inflytande över livsmedels- och läkemedelsindustrierna)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 17 för reservation 5 av Rolf L Nilson.

Mom. 9 (miljöriktig råjärnsframställning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Rolf L Nilson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (stålindustrins ägarstruktur och inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 17 för reservation 7 av Rolf L Nilson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (Saab-Scantias projekt SAAB 2000)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (främjande av svenskt hantverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Roland Larsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (utvecklingsfond med ekologisk inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (livscykel-specifikation)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 34 för reservation 16 av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 23 (produktkoncession)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (svenska företags miljöansvar i utlandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (företags miljöredovisningar)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 34 för reservation 21 av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg

Näringsutskottets betänkande NU10

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 34 för reservationen av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Näringsutskottets betänkande NU18

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att socialutskottets betänkanden SoU8, SoU3, SoU6 och SoU7 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

4 § Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1990/91:SoU8 Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg (prop. 1990/91:38).

Anf. 2 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Det har gått lång tid sedan propositionen om statsbidrag till personalkooperativ utlovades, och det kanske har en logisk förklaring, eftersom det flera gånger i de fråge- och interpellationsdebatter vi har haft här i kammaren har framkommit att statsrådet Bengt Lindqvist egentligen inte anser att detta är en särskilt angelägen reform. Man kan också om man läser propositionen få uppfattningen att förslaget har tillkommit främst på grund av personalsituationen. Den är bekymmersam, eftersom det är svårt att behålla personal inom den kommunala barnomsorgen.

Detta ideologiska motstånd är också en förklaring till att statsbidraget till personalkooperativ har omgetts med så många restriktioner att det egentligen inte har blivit så mycket kvar. Bristen på barnomsorgsplatser medför att kraven på att regeringen skall uppfylla sina löften om barnomsorg till alla blir stora. Av den anledningen är socialdemokraterna beredda att släppa fram förslag som man tidigare har sagt nej till.

Att förslaget om personalkooperativ skulle ha tillkommit på grund av att föräldrarna skall få flera alternativ att välja mellan, tror jag inte på. Socialdemokraterna har aldrig varit intresserade av att föräldrar skall bestämma vem som skall vårda och fostra deras barn.

Vårt skäl till att vi under lång tid har drivit kravet på rättvisa statsbidrag

till alla former av barnomsorg, oavsett huvudman, är att vi anser att det är föräldrarna som skall välja. Det är inte statsbidraget som skall styra föräldrarnas val.

Att vi också har föreslagit att statsbidrag skall utgå även till personaldrivna dag- och fritidshem beror på att vi anser att just denna yrkeskategori utgör en stor resurs, som i dag inte har möjlighet att genomföra sina idéer. Det är en yrkeskår som har ambitioner men som har hindrats på grund av det kommunala monopolet.

En förutsättning för att få statsbidrag enligt betänkandet är att verksamheten ägs och drivs av dem som arbetar i daghemmet eller fritidshemmet. De kan aldrig anställa personal utan att de anställda blir delägare. Enligt betänkandet skall även två förskolelärare kunna driva verksamheten. Hur skall det gå till i verkligheten? De får inte anställa personal och kan därför endast driva en begränsad verksamhet. De kan absolut inte utvidga verksamheten utan att ta in nya delägare.

En ideell förening – som t.ex. ABF, Unga örnar och Friluftsrådet – som driver daghem, får anställa personal. Varför är inte två förskolelärare betrodda att vara arbetsgivare och anställa personal? Varför görs dessa oomöjliga inskränkningar? Jag kräver absolut ett svar på den här frågan – i dag, här i kammaren.

Personaldrivna daghem får inte heller alltid drivas i den form ägarna önskar. Aktiebolag är inte aktuella för statsbidrag, står det i betänkandet. Varför? Varken betänkandet eller diskussionerna i utskottet gav något som helst svar på detta. De socialdemokratiska ledamöterna här kanske kan svara på även detta.

De barn som skall vistas i ett personaldrivet daghem skall tas ur barnomsorgskön, står det vidare i betänkandet. Varför får inte barn och föräldrar välja? Det finns många anledningar till att familjen skall kunna välja daghem. Daghemmets inriktning, barnens kamrater och närheten till hemmet kan avgöra valet. Varför missunna familjen den minsta lilla valfrihet? De som kommer efter i kön får ändå komma fram, oavsett vem som lämnar kön.

Jag vet vad socialdemokraterna kommer att säga, nämligen att segregering skall motverkas. Det är det stående försvaret. Nu för tiden är det också svaret på varför statsbidrag ej ges till daghem som drivs i vinstsyfte – vad nu det kan vara för något. Även detta är en fråga som aldrig har blivit besvarad här i kammaren. Vad är det som skall motverkas? Vilka orättvisor kan föräldrar ställa till med om de får göra sina egna val?

Omkring detta betänkande finns verkligen många frågor att ställa. Vad är ni rädda för? Ni misstror människor, familjerna. Ni tror inte att det kan skapas rättvisa om inte politiker skapar regler som innebär att allt skall läggas till rätta, allt skall styras uppifrån. Vad är det för orättvisor ni tror skall uppstå om föräldrar får bestämma över sina barn? Vad har ni för bevis för att centralstyrning skapar likvärdiga villkor?

Orättvisorna kan faktiskt inte bli större än vad de är i dag, med köer och brist på platser i barnomsorgen och med personal som slutar, föräldrar som inte kan fortsätta arbeta därför att de inte har råd att själva betala för sin barnomsorg, och t.o.m. betala två gånger.

Man misstänker nästan att alla restriktioner som omger dagens förslag har

tillkommit dels därför att ni av ideologiska skäl egentligen inte alls vill lägga fram denna proposition, dels därför att ni önskar att det inte skall uppstå så många nya personaldrivna daghem, så att ni sedan kan säga: Vad var det vi sade? Det finns inget intresse för detta! Den debattmetoden har vi råkat ut för flera gånger här i kammaren.

Nu säger socialdemokraterna att det 1993 skall finnas barnomsorg till alla. Det är efter valet, så det kan tyckas vara ofarligt att nu lova detta. Med ett fortsatt kommunalt monopol som medför brant stigande kostnader, kommer inte kommunerna att ha råd att erbjuda denna form av barnomsorg, som är den i särklass dyraste och som dessutom inte ger någon valfrihet för familjen. Utöver detta råder en djup orättvisa, eftersom en stor del av familjerna ställs åt sidan och inte får del av denna samhällsservice.

Häromveckan talade en tjeckisk ekonom i andrakammarsalen vid en sammankomst ordnad av Sällskapet Politik och näringsliv. Han sade följande: Den avgörande bristen hos alla socialistiska ekonomier samt monopoliserande offentliga sektorer är deras otillräckliga förmåga att främja och utnyttja innovationer, anpassa sig till en förändrad verklighet och motstå överbyråkratisering.

Det stämmer ganska bra på barnomsorgen i Sverige. Det heter från regeringshåll att planerna är de rätta men att det råkar födas för många barn. Det är därför som brister uppstår. Så försvarar man sig i ett plansystem. Vem efterfrågar detta i dagens situation? Jag vill än en gång ställa frågan: Varför får organisationer som ABF och Friluftsrådet som driver daghem anställa personal? Varför får inte två förskollärare göra detsamma?

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till den gemensamma borgerliga reservationen nr 1.

Anf. 3 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Vi vet alla att det mål som riksdagen år 1985 ställde upp om full behovstäckning i barnomsorgen år 1991 inte kommer att uppnås. Det är ett stort misslyckande för regeringen och socialdemokraterna, men det är inte det mest allvarliga. Det allvarliga är hur detta drabbar barnfamiljerna. De som får barnomsorg drar en vinstlott som de som drar en nitlott, och inte får barnomsorg, får vara med om att betala.

Barn behöver för en bra uppväxt föräldrar som är tillfredsställda med sin situation och som känner att de själva är med och väljer sin framtid. De måste få välja hur de fördelar sin tid mellan arbete och att vara hemma med barnen. Att tvingas till det ena eller andra valet ger missnöjda föräldrar, och det är inte bra för barnen.

Bristen på barnomsorg har också konsekvenser för familjeplaneringen. En del av förklaringen bakom att det i dag föds så många barn är att kvinnor, i brist på barnomsorg, väljer att föda de barn de skulle vilja ha tättare än vad som ursprungligen var planerat. När man ändå måste vara hemma, kan man lika gärna skaffa sig de barn man har tänkt sig.

Om vi skall klara av att uppnå barnomsorgsmålet måste alla goda krafter tas till vara. Då krävs en nyordning där statsbidrag utgår till all barnomsorg som uppfyller de grundläggande kvalitetskraven. Detta har folkpartiet liberalerna hävdat länge. Långsamt, långsamt tar regeringen och socialdemo-

kraterna steg i denna riktning. Föräldrakooperativen fick liksom de ideella organisationerna så småningom statsbidrag för att driva daghem.

Nu tar man nästa lilla kliv och föreslår statsbidrag till alternativ barnomsorg i personalkooperativa daghem och fritidshem. De skäl man anger för detta steg är viljan att underlätta utbyggnaden till full behovstäckning, att skapa fler alternativ i barnomsorgen och att erbjuda utbildad personal ytterligare en alternativ verksamhetsform. Men dessa skäl borde enligt folkpartiet liberalernas mening ha initierat mycket mer långtgående åtgärder än dem regeringen har föreslagit.

Folkpartiet liberalerna anser att alla goda krafter måste tas till vara. Det kräver en nyordning där statsbidrag utgår till *all* barnomsorg som uppfyller grundläggande kvalitetskrav. Vi anser t.ex. att det är fel att sätta upp så snäva ramar för personal att driva daghem och fritidshem i egen regi som regeringen gör. Man trasslar till det med begränsningar i form av krav på handelsbolag och ekonomisk förening, och man finner aktiebolagsformen oacceptabel. Självfallet måste medlemmarna i ett kooperativ fritt kunna välja associationsform.

Det är också självklart att ett personalkooperativ skall kunna anställa ytterligare personal utan att dessa personer skall behöva ingå i kooperativet. Genom att ställa upp regler som gör att personalkooperativet måste ta barn ur den kommunala kön, lägger man en kall hand på möjligheten att driva personalkooperativ med föräldrainsatser.

En annan regel säger att avgiften måste sammanfalla med den kommunala avgiften. Detta förutsätter bl.a. en lokalkostnad som sammanfaller med kommunens genomsnitt och att personalkooperativet skall bära kostnader för t.ex. syskonrabatter. Om vi skall få fart på utbyggnaden måste förbehållen bort. Värna i stället om kvaliteten, kreativiteten och initiativkraften.

Det är obegripligt att ideella föreningar skall kunna driva daghem och fritidshem men inte svenska kyrkan, detta på grund av svenska kyrkans formella ställning. Sådant borde gå att undanröja om viljan finns.

Om sedan bostadsföretag vill bygga och driva barnstugor, anser vi i folkpartiet liberalerna att de skall få göra det och att man inte skall behöva krångla till det och kalla sig föräldrakooperativ. Det finns ju föräldrar som av olika skäl inte har möjlighet att engagera sig i ett kooperativ. Att då göra en papperskonstruktion för att tillgodose statsbidragsreglerna är rent stötande.

Regeringens regler lägger hinder i vägen för bildandet av barnomsorgsföretag. Man säger att barnomsorg inte får drivas i uppenbart vinstsyfte. Mot detta finns starka invändningar. Ordvalet är inkonsekvent, och tankegången suddig. All barnomsorgspersonal arbetar mot betalning och vill naturligtvis få så bra betalt som möjligt. I den meningen drivs all barnomsorg i uppenbart vinstsyfte.

Ännu mer absurt blir det när regeringen vill att personalkooperativ, i de fall det är möjligt, skall vara ekonomiska föreningar, för vilka lagen ju säger att de skall drivas i vinstsyfte. Därutöver ger reglerna fel syn på vad vinst är. På en marknad där det finns alternativ och där intäkterna dessutom är mer eller mindre givna, är vinst ett uttryck för kostnadseffektivitet. Därför måste lex Pysslingen skrotas.

Det aviga i sådana här begränsningsregler visas också i det förhållandet att vi har Pysslingen Förskolor AB, men för att komma runt statsbidragsreglerna arbetar man för närvarande med arbetsledarentreprenader åt Nacka och Stockholms kommuner.

Att det finns ett intresse bland föräldrar för enskilda alternativ inom barnomsorgen framgår inte minst av det pressmeddelande som socialstyrelsen gick ut med i förrgår där det sägs att enskilda daghem och fritidshem fortsätter att öka i antal. Var sjätte ny daghemsp plats som kommunerna söker statsbidrag för är en plats i ett enskilt daghem. Det skulle bli ännu mer fart på detta om man släppte de kvarvarande restriktionerna. Bort med restriktionerna, och skapa en valfrihet. Föräldrar och personal är kompetenta nog att ge en bra barnomsorg.

Folkpartiet liberalerna har yrkat på att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad jag här anfört om statsbidrag till all barnomsorg som uppfyller de grundläggande kvalitetskraven och att svenska kyrkan måste få möjligheter att få statsbidrag för barnomsorg. De yrkandena återfinns i den reservation om statsbidrag till barnomsorgen som moderaterna, centerpartiet och folkpartiet liberalerna står bakom. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Anf. 4 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Det kan vara intressant att försöka se tillbaka på utvecklingen inom detta område och se vad som är orsaken till att det gått så lång tid innan regeringen har kommit fram till detta förslag. Vi har skisserat detta i några av de motioner som väckts.

För inte så länge sedan ansåg socialdemokraterna att det var självklart att daghem och barnomsorg i andra former skulle bedrivas enbart i offentlig regi. Steg två var när man för sex sju år sedan tillät föräldrakooperativ. Detta har fått de effekter som beskrivits av föregående talare. Det kan vara utmärkt för dem som har förutsättningar att engagera sig i föräldrakooperativen. För andra finns inte alls denna möjlighet. Steg tre kommer nu när man tillåter daghem som ägs och drivs av personal. Det här är en utveckling som har tvingats fram dels av förändringar i den allmänna opinionen, dels av det tryck som otvivelaktigt uppstår när man ser att löftet om full behovstäckning fram till 1991 inte går att uppfylla. Jag tror också att det kommer ett tryck från delar av det socialdemokratiska partiet, som i dag börjar flagna i det ideologiska motståndet mot enskilt eller kooperativt drivna verksamheter som alternativ till den offentligt drivna verksamheten.

Från centerpartiet ser vi självfallet denna proposition som ett steg i rätt riktning. Det är ytterligare ett komplement, ett alternativ, som tas fram. Det är därför synd att den i vissa avseenden är ofullständig och knapphändig. Den snävar in de möjligheter att få valfrihet och ett större utbud än som eljest skulle kunna öppnas på bred front.

Det vore klargörande om vi i den här debatten fick ett besked från den socialdemokratiska företrädaren om varför det har dröjt så länge innan man kom fram till det tredje steget. Är det enbart av ideologiska skäl? Det bör klargöras för den framtida utvecklingen på det här området.

Varför anser vi centerpartister att det är så viktigt att man får mångfald,

alternativ och flera driftsformer inom barnomsorgen? Jag tror att svaret är givet. Det gäller inte bara på det här området utan allmänt när det är fråga om små tjänsteföretag. Dessa är speciellt lämpliga för verksamheter där kontakten med kunden – i det här fallet föräldrarna – och producenten är betydelsefull. Om man inför alternativ blir man som producent beroende på ett annat sätt än inom den offentligt drivna verksamheten av att det är en bra verksamhet och att den håller hög kvalitet. Det lilla tjänsteföretaget är också mera flexibelt inför förändringar. Vi vet att behovet på just det här området förändras över tiden.

Det finns också möjlighet för förskolelärarna att förverkliga många av de idéer som de har gått och burit på. Alla som har någon kommunal erfarenhet vet att det är ganska trögt att kunna genomföra och förverkliga sådant i den offentliga verksamheten. Det må gälla allt ifrån organisation av verksamheten till olika pedagogiska inriktningar. Här är tyvärr den kommunala verksamheten ofta ett hinder för genomförande av goda idéer. Det är inte alltid så. Men det gäller i tillräckligt många fall för att man skall försöka undanröja det. Jag tror att fler och fler inser att detta är ett lämpligt område för mångfald och alternativ.

Om vi får det förhållandet blir kommunens roll en helt annan än i dag. Utöver att man fortfarande är en stor producent av dessa tjänster blir dess roll av mer konsultativ art som stöd och rådgivare till föräldrar. Dessutom skall man se till att kvaliteten upprätthålls. Det tycker vi är självklart.

Får man flera producenter får man totalt sett ett större utbud. Det är precis vad som behövs, inte bara för att målsättningen om full behovstäckning år 1991 skall kunna uppfyllas utan sett i ett större makroekonomiskt perspektiv. Vi behöver ett större utbud av barnomsorg för att kunna få ett större utbud av arbetskraft i Sverige. Därmed kan man få högre produktion och större rörlighet som alla eftersträvar, och som inte minst regeringen pekar på som ett mycket viktigt reformområde för framtiden.

Den här synen på kommunens roll betonar vi från centern utomordentligt starkt i vårt förslag till nytt partiprogram.

Jag skall även säga några ord om betänkandet. Det finns tyvärr fog för kritik i vissa avseenden, som vi har påpekat. Det gäller t.ex. anställningsförhållandet. Vem är uppdragsgivare resp. uppdragstagare i de personaldrivna daghemmen? Är det kommunen eller föräldrarna? Enligt mångas uppfattning är förfogandet över platserna, kösystemet, i den personaldrivna förskolan det viktigaste kriteriet när det gäller att ta ställning till vem som är uppdragsgivare i förhållande till personalkooperativet, om det är kommunen eller föräldrarna.

Man menar att kommunen måste anses vara uppdragsgivare om platserna står till kommunens förfogande. Det gäller exempelvis i de fall där barnen placeras i kooperativets förskola i den ordning som kommunen föreskriver, såsom uttrycks i propositionens skrivning. Placeras barnen i förskolan på grund av frivilliga överenskommelser mellan kooperativet och resp. föräldrar får man följaktligen anse att föräldrarna är uppdragsgivare. Detta är viktigt i civilrättsligt, skatterättsligt och offentlighetsrättsligt avseende. I den delen är propositionen mycket knapphändig och oklar.

Utskottet har gjort ett litet förtydligande vid behandlingen av motionerna,

så till vida att man anser att det är fråga om ett självständigt företag. Jag tror knappast att det räcker för att de som vill starta sådan verksamhet skall kunna se alla effekter av det ansvar man får när man driver ett självständigt företag på det här området. Därför tror jag att det är viktigt att kammardebatten ytterligare kan klargöra detta förhållande.

Det finns förmodligen en motsättning mellan dem som förfogar över platserna och därigenom anses vara uppdragsgivare och dem som har möjlighet att ta ut avgifter. Om avgifterna kan tas ut på det sätt som föreskrivs i propositionen anser en del som har tittat på detta sakkunnigt att det är möjligt att ha en frivillig överenskommelse mellan kooperativet och föräldrarna, vilket skulle vara oförenligt med resonemanget om kösystemet. Det här skapar en oklarhet. Det är oklart nu till årsskiftet vid introduktionen av personalkooperativen. Socialdemokraterna bör kunna ge något klarare besked om vad som gäller. Vem anses vara uppdragsgivare, kommunen eller föräldrarna, i dessa båda avseenden – förfogande över platserna och avgifterna?

När det gäller valet av driftsform anser vi i centern att det bör vara möjligt även för aktiebolag att driva daghemsverksamhet. Tyvärr har socialdemokraterna snävat in möjligheterna för dem som vill starta företag så att de enbart kan välja mellan att bilda ekonomisk förening, vilket är utmärkt i många avseenden, och handelsbolag. De får inte bilda aktiebolag. Är det ideologiska skäl som ligger bakom eller är det mera praktiska synpunkter som har väglett regeringen och socialdemokraterna när man har gjort denna begränsning i företagarnas självständighet? I många avseenden är ekonomiska föreningar och aktiebolag mera lika varandra än ekonomiska föreningar och handelsbolag. Det gäller anställningsförhållandet och vilken lagstiftning som tar över i den mån stadgar och annat skulle innehålla oklarheter. Här är ett område till där man behöver kräva betydligt klarare besked.

Principiellt – det är det viktiga – kan vi inte inse att driftsformen har en ideologisk dimension. Det som man som företagare själv anser vara det bästa bör vara vägledande. Även en ekonomisk förening måste rimligen i någon form vara vinstdrivande, om nu detta anses vara hindret för aktiebolaget.

Jag har försökt belysa några av de oklarheter som finns i propositionen och som jag tycker måste klarläggas här i kammardebatten. Jag har även sagt något om de principiella utgångspunkterna för centerpartiet. Vi anser i likhet med moderaterna och folkpartiet att statsbidragsreglerna bör ändras. De bör vara neutrala gentemot alla omsorgsformer oavsett huvudman. Kommunerna skall vara skyldiga att i barnomsorgsplanerna uppta alla alternativa omsorgsformer som uppfyller de kvalitetskrav som man bör ställa.

Vi vill också betona att kyrkans församlingar bör jämföras med andra trossamfunds församlingar när det gäller möjligheten att få statsbidrag till den här verksamheten. Det är en gammal fråga som vi åter aktualiserar i reservationen i det här betänkandet. Det jag har sagt om valet av driftsform tas också upp i reservationen.

Vi tror också att det finns en rad normer och detaljeringsgrader i föreskrifterna som verkar kostnadsfördyrande när det gäller barnomsorgen. Även i detta sammanhang tror vi att det skulle vara möjligt för självständiga företag att göra bättre behovsbedömningar i dialog med uppdragsgivarna,

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg

föräldrarna, vilket skulle kunna förbilliga den här tjänsteverksamheten totalt sett. Vi tror att det skulle vara till gagn för både föräldrarna och samhällsekonomin.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen.

Anf. 5 AINA WESTIN (s):

Herr talman! Riksdagen skall i dag ta ställning till regeringens förslag om att statsbidrag skall utgå även till daghem och fritidshem som ägs och drivs av personal, dvs. personalkooperativ. Det råder i utskottet inga delade meningar om att statsbidrag skall utgå, däremot om under vilka förutsättningar det skall ske. Detta har de borgerliga talarna tagit upp i sina anföranden. I det avseendet skiljer sig de tre borgerliga partierna från majoriteten i utskottet, och de har avgett en gemensam reservation.

Ingrid Hemmingsson och Göran Engström undrade inledningsvis varför propositionen har dröjt så länge. Propositionen ligger ju på riksdagens bord i dag, och det är i dag som vi har att ta ställning till den. Då finns det väl ingen anledning att här diskutera varför den har dröjt så länge, den är ju de facto här nu.

Ingrid Hemmingsson, och även i viss mån Göran Engström, talade om att regeringens syfte med detta skulle vara att nå full behovstäckning inom barnomsorgen. Vad vi socialdemokrater säger är att om denna möjlighet tillskapas kan den vara ett led i utbyggnaden av barnomsorgen. Vi säger också att detta kan bidra till att öka valfriheten. Ett tredje syfte med detta kan vara att tillmötesgå kommunala förskollärare och fritidspedagoger som kanske finner det svårt att utveckla det pedagogiska arbetet i den kommunala verksamheten och som känner att de under litet mer friare former skulle kunna utveckla detta arbete. Vi har fått bevis för att sådana önskemål finns. Då tycker jag att det finns skäl att ge statsbidrag till personalkooperativen.

Jag skall, herr talman, kommentera reservationen i de delar som rör detta betänkande. Det handlar, som jag ser det, enbart om statsbidrag till personalkooperativa dag- och fritidshem. Men utskottet har också haft att ta ställning till motioner från moderaterna, folkpartiet och centern om statsbidrag till annan alternativ barnomsorg, kostnadsfördyrande normer, utbildning osv. Så sent som den 17 oktober i år behandlade riksdagen dessa frågor, och jag tänker därför vara varsam med kammarens tid och inte kommentera reservationen i dessa delar.

Först skall jag ta upp frågan om dagbarnvårdares möjlighet att starta personalkooperativ, vilket är en av rubrikerna i betänkandet. I propositionen sägs det att den personal som ingår i kooperativet och som arbetar med barnen skall ha sådan utbildning och erfarenhet att den kan tillgodose barnens behov av omsorg och god pedagogisk verksamhet.

De borgerliga partierna menar att man inte behöver ställa några andra krav på delägarnas utbildning än de som anger att verksamheten skall ha hög kvalitet. Vi tycker inte att det är tillräckligt.

De kommunala dag- och fritidshemmen leds av förskolepedagogiskt utbildad personal, och jag frågar mig av vilken anledning vi skall ställa lägre krav på de personalkooperativa dag- och fritidshemmen. Utskottsmajorite-

ten anser att personalens grundutbildning är av en stor betydelse för kvaliteten i barnomsorgen. För att erhålla statsbidrag bör därför en av delägarna vara förskollärare eller fritidspedagog. De övriga delägarna kan sedan vara barnskötare, dagbarnvårdare eller människor med lång erfarenhet, men kanske utan teoretisk utbildning. Vi har i olika sammanhang i den här kam-maren betonat vikten av det pedagogiska innehållet i barnomsorgsverksamheten. Vi har också kompletterat t.ex. dagbarnvårdarverksamheten med deltidsförskola och öppen förskola, just med inriktning på det pedagogiska innehållet.

När det gäller anställning av personal menar de borgerliga partierna att ett kooperativ självt måste ha möjlighet att anställa personal som inte är del-ägare, när behov föreligger. Det anser i och för sig utskottsmajoriteten också. Men vad vi vill slå fast är att den personal som fortlöpande arbetar i kooperativet också bör vara delägare. Men givetvis skall man kunna anställa vikarier och andra medarbetare som inte är delägare i en situation då sådana behov föreligger dels för kvaliteten, dels för att kooperativet skall fungera.

Utskottets majoritet delar inte heller de borgerliga partiernas uppfattning när det gäller valet av driftsform. De menar att staten inte skall lägga sig i vilken associationsform som väljs.

Vi ställer oss bakom vad som sägs i propositionen, att ett personalkoope-rativ skall kunna drivas antingen i form av en ekonomisk förening eller som ett handelsbolag.

Den ekonomiska föreningen är ju den vanligaste kooperativa driftsfor-men. Men vi har också velat öppna möjligheterna för t.ex. två förskollärare att starta ett personalkooperativ. Men lagen om ekonomiska föreningar läg-ger ett hinder i vägen för det, eftersom det i lagen föreskrivs att det minsta antalet medlemmar i en ekonomisk förening skall vara fem när det gäller fysiska personer. I så fall skulle detta alternativ omöjliggöras för två förskol-lärare.

Däremot säger vi nej till aktiebolagsformen. Det ligger i linje med den uppfattning som vi alltid har hävdat, och som vi fortfarande hävdar, nämligen att barnomsorg inte skall drivas affärsmässigt med vinstsyfte, och det finns en uppenbar risk att så kan ske när det gäller aktiebolag.

Det var någon av de föregående talarna som sade att vi jämt framför argu-mentet att det är risk för segregation. Ja, vi tror fortfarande att det kan finnas en sådan risk i den företagsformen.

I ett handelsbolag är ju delägarna med i verksamheten, och vinsten tas ju då i regel ut som höjd lön eller på annat sätt. När ett aktiebolag startats av ett företag – och det kan vara praktiskt taget vilket företag som helst, också ett mycket stort sådant – är det ingen i det företaget som deltar i den direkta verksamheten. Vinsten går väl då också oftast till aktieägarna. Därför tycker jag att det är en väsentlig skillnad. I det här fallet handlar det om barn. Vi ser barnens utveckling och omsorgen om våra barn som något mycket viktigt.

Herr talman! Ytterligare en förutsättning för att statsbidrag skall utgå är att föräldrautgiften för barn i personalkooperativ inte får överstiga den av-gift som tas ut i den kommunala barnomsorgen. Vidare skall barnen i perso-nalkooperativ hämtas från kommunens barnomsorgsskolor. De borgerliga parti-erna vill inte ha några som helst regler. De pekar bl.a. på att om barnen

skulle tas från den kommunala barnomsorgskön skulle det försvåra för kooperativen och föräldrarna att ingå i verksamheten. Det tycker jag är ett svagt argument, och det kan absolut inte vara avgörande för att få föräldrarna att aktivt ingå i verksamheten. Däremot bortser de borgerliga partierna från de sociala skillnader som kan uppstå med de olika barnomsorgsformerna om man frångår de här villkoren.

Herr talman! Man kan litet förenklat säga att de borgerliga partierna säger ja tack till statsbidrag till personalkooperativ, men framför allt inte vill ha några regler för hur dessa skall utformas.

Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan och avslag på den borgerliga reservationen.

Anf. 6 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag fick inte mycket till svar av Aina Westin på alla de frågor som jag ställde i mitt anförande. Aina Westin läste upp vad som står i betänkandet. Det var inte någonting nytt som framkom, men däremot en del hjälpnadsväckande förklaringar till vissa saker. Det framkom bl.a. att man inte skulle tillåta aktiebolag därför att man misstänker att stora företag skulle bilda dagis.

I den diskussion som vi har här i dag har även Aina Westin påpekat att det handlar om personaldrivna daghem. Jag undrar därför vad som skulle hända om två forskollärare valde att bilda aktiebolag i stället för någon annan form av bolag. Det finns absolut inte något skäl att anföra det som Aina Westin anförde, dvs. att man från politiskt håll skulle tala om i vilka former verksamheten skall bedrivas.

Min fråga var – och den vill jag ha svar på: Varför får ideella organisationer men inte forskollärare, som driver dagisverksamhet anställa personal? Aina Westin försöker krångla sig ur detta när hon säger att det är klart att man får anställa. Men det får man inte alls. Man kan läsa i betänkandet att två forskollärare som driver dagisverksamhet inte kan anställa personal utan endast vikarier under vissa situationer och omständigheter. Jag vill därför ha svar på frågan om varför ideella organisationer får anställa personal och varför man inte behöver två forskollärare att göra detta.

Jag ställde många andra frågor. Det är väl av rädsla att allting kan gå snett om inte politiker styr som ni har satt upp restriktioner och förbehåll. Jag vill ha svar på mina frågor. Vad är det som ni är rädda för? Är ni rädda för att någonting skall gå snett om föräldrar får mer att säga till om? Vad är det i så fall som skall gå snett?

Jag tycker att det finns skäl för oss att påpeka här i debatten att detta har tagit lång tid. Bengt Lindqvist har flera gånger i debatten sagt att han inte tror på det här förslaget. Det är statsrådet som har varit den stora bromsklossen, och meningarna delade inom ert parti.

Anf. 7 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Aina Westin säger att detta är ett led i utbyggnaden av barnomsorgen. Då är jag nyfiken på vad nästa led är. Är det att också svenska kyrkan får ta ansvar för barnomsorgen eller vad är det?

Aina Westin tog upp frågan om kvaliteten. Jag underströk flera gånger i

mitt anförande att vi värnar om kvaliteten. De restriktioner som finns i detta förslag har ingenting att göra med kvaliteten. De krånglar till och riskerar att skrämja bort kompetenta personer från att starta daghemsverksamhet och fritidsverksamhet. Om vi skall värna om kvaliteten måste vi se till att vi kan erbjuda god utbildning och fortbildning – även för dem som arbetar i enskild verksamhet – att vi har en bra tillsyn, att socialstyrelsen och länsstyrelser sköter sitt arbete med att ge råd och ha en kommunikation med dem som arbetar inom barnomsorgen. Jag vill också lyfta fram föräldrarna som ställer krav. Jag är övertygad om att om vi har en fullt utbyggd barnomsorg får de verksamheter som inte lever upp till föräldrarnas förväntningar inte heller några barn.

Jag skulle vilja se föräldrar som lägger ned tid och möda på de dagis som utgör ett extremfall: De kan kanske inte få in alla sina egna barn som de skulle vilja ha där.

Slutligen tycker jag att allt krångel kring detta förslag rimmar illa med regeringens övriga strävanden att "avkrångla" den offentliga sektorn. Man lever inte som man lär.

Anf. 8 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! Att jag påpekade att det har tagit så lång tid att få fram detta förslag är inte alls betydelselöst i detta sammanhang. Det spelar kanske en mindre roll vad vi i den här kammaren tycker, men för de föräldrar som inte har fått ta del av barnomsorgen och kanske fått avstå från yrkesarbete är detta en mycket viktig faktor.

När det gäller orsakerna till att vi har fått vänta så länge med det här förslaget så säger det mycket om framtiden om det är av ideologisk art. Detta visar vad som kommer att hända på andra områden inom den offentliga sektorn. Kommer man även där att hålla tillbaka alternativ och mångfald eller vill man främja konkurrens och valfrihet, som vi vill? Vi tror att det senare ger både effektivitets- och kvalitetsvinster, ytterst för de enskilda människorna.

Jag vill gärna komma tillbaka till frågan om vem som är uppdragsgivare, kommunerna eller föräldrarna. Kan vi här i kammaren få klarhet när det gäller den frågan? Kan det anses förenligt att i det ena fallet – beträffande vem som förfogar över platserna – är kommunerna uppdragsgivare och i det andra fallet, enligt sakkunniga på området, är det möjligt att via självständiga kontrakt mellan kooperativet och föräldrarna anse föräldrarna som uppdragsgivare? Detta har alltså civilrättsliga, skatterättsliga och offentlighetsrättsliga effekter. De som har ekonomiska föreningar och Kooperationen som idé och som tänker driva den som en kampanj till nyår vill ha svar på dessa frågor. Besked måste ges till dem som är presumtiva självständiga företagare på det här området. Om det efter den här debatten kvarstår oklarheter i det här ärendet kvarstår också kravet på besked till forskollärarna som vill starta eget. Det skulle fördröja introduktionen av en förnämlig företagsform. Det beklagar vi från centerpartiets sida.

Om vi inte får klarhet på det här området får vi naturligtvis återkomma i januari med motioner. Jag tycker faktiskt att även socialdemokraterna skall se det som en plikt att ge besked. En annan viktig aspekt är att om man får en större mångfald får man också mer kvinnligt företagande i Sverige. Jag

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg

tror att man får den effekten med större frihet, vilket är något som vi vill främja.

Anf. 9 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Först vänder jag mig till Ingrid Hemmingsson. Det är inte de ideella organisationerna i sig som driver verksamheten, utan de måste ha möjlighet att anställa personal. I personalkooperativ däremot är det personalen som är delägare. Det är skillnaden.

Ingrid Hemmingsson tycker att vi skall ge föräldrarna större ansvar. Ja visst, föräldrarna har ju ansvaret. Det har vi uttryckt i alla sammanhang. När vi säger att vissa villkor måste uppfyllas för att statsbidrag skall erhållas är det därför att vi, som jag sade i mitt inledningsanförande, ser det ur barnens synpunkt. Det är för barnens skull vi har satt upp dessa regler.

Barbro Westerholm tycker att det är häpnadsväckande att detta inte skulle ha med kvalitet att göra. Visst har det med kvalitet att göra. I den kommunala barnomsorgen har vi ansett kvaliteten vara mycket viktig. Därför måste det ingå förskollärarytbildad eller fritidspedagogutbildad personal. Det ligger helt i linje, Barbro Westerholm, med den syn som just socialstyrelsen har på de här frågorna. Det måste väl vara riktigt, såvitt jag kan förstå.

Göran Engström gör en lång utläggning på en rad olika punkter. Han talar bl.a. om ansvarsförhållandet. Enligt socialtjänstlagen är det kommunen som har ansvaret dels för att barnen skall få plats i den kommunala barnomsorgen, dels för kvaliteten i barnomsorgen. Men personalkooperativet är ett självständigt företag. Man kan aldrig komma ifrån att det är kommunen som har detta ansvar.

Anf. 10 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Inte blev någon här i kammaren mycket nöjdare med Aina Westins svar på min fråga om varför ideella organisationer får anställa personal men inte två förskollärare som driver samma verksamhet. Aina Westin säger att ideella organisationer inte driver verksamheten, men att delägarna i ett kooperativ gör det. När blev det kutym att företagare som driver företag inte får anställa personal? Vad är det för logik som ligger bakom detta? Det här har naturligtvis en helt annan förklaring än den som Aina Westin kommer med. Socialdemokraterna tror nämligen inte på människorna. De tror i stället att det är organisationer och kollektiv som är trovärdiga, att det är de som skapar rättvisan. Det är detta som ligger bakom dessa krystade förklaringar.

Sedan säger Aina Westin att vi påpekar att föräldrarna inte får ha ansvaret. Ja, det är det ni försöker bromsa. Ni ger inte föräldrarna möjlighet att utöva ansvar. Det förstår man också av Aina Westins svar. Hon säger i sin replik att det är klart att politiker måste styra, man måste sätta upp alla dessa restriktioner. Varför det? Det har jag inte fått något svar på. Vad händer om man inte sätter upp alla dessa restriktioner?

Det är för barnens skull som politiker måste sätta upp dessa restriktioner, säger Aina Westin. Detta betyder att ni verkligen tar ifrån föräldrarna möjligheterna att utöva sitt ansvar. Jag är fullständigt övertygad om att de flesta föräldrar fattar beslut i familjen som är för barnens skull. Det är de föräldrar

som inte klarar detta som skall ha hjälp av staten. Det finns ingen som helst logik i Aina Westins svar.

Jag går tillbaka till frågan om personalen och läser ur betänkandet: "För att ett sådant kooperativ skall vara statsbidragsberättigat bör den personal som fortlöpande arbetar i barnomsorgsverksamheten också vara delägare i kooperativet — —." Varför måste det vara så?

Jag har i alla fall inte fått svar på frågan varför de ideella organisationerna får anställa personal men inte två förskollärare. Varför skulle de ideella organisationerna fungera på ett annat sätt bara därför att medlemmarna inte arbetar i verksamheten? Varför ger ni inte personalkooperativen möjligheten att anställa personal? Vad skulle det vara för fel i att göra det? Vad skulle hända om man gavs de rättigheterna?

Anf. 11 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag begriper inte riktigt diskussionen om personal och kvalitet. Jag är övertygad om att vi alla som debatterar vill ha kompetent och välutbildad personal i förskolan, som förskollärare, barnskötare osv. Men jag begriper inte att man måste säga nej till dessa ekonomiska associationsformer, nej till att svenska kyrkan får ordna dagis, nej till att bostadsföretag får ordna dagis av rädsla för att de inte skulle anställa kompetent personal. Det är bara att skriva att vi har dessa krav på en bra dagisverksamhet. Det hänger inte på vem som tar ansvar för administrationen. Det är bara att krångla till det.

Anf. 12 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! Jag skall be att Aina Westin svarar ja eller nej på frågan om hon tycker att det är bra och lämpligt att kooperativ verksamhet skall gå ihop, balansera inkomster och utgifter och helst ge ett litet överskott. Jag tror att detta egentligen är den grundläggande skillnaden i vår syn på den kooperativa idén och företagsformen.

Vi har en gammal gemensam tradition på detta område. Men om man tror att den ekonomiska föreningen är någon typ av andra klassens företagsform, som kan drivas utan samma krav som andra associationsformer, begår man ett grundläggande misstag. Då skiljs våra traditioner på det området. Det är en företagsform som enligt vår erfarenhet kräver precis lika mycket av sina ägare och dem som driver det som andra företagsformer, handelsbolag och aktiebolag inräknade.

Jag tycker att det är viktigt att vi försöker skapa klarhet i förutsättningarna för driften från den 1 januari, när lagen träder i kraft, om den här reformen skall bli den kick för självständigt företagande, inte minst för kvinnor, som den faktiskt har möjlighet att bli. Jag tror dess värre att debatten kommer att sluta i ett frågetecken på den punkten. Det beklagar jag.

Som egen företagare är det viktigt att man inte bara formellt äger företaget, utan att man också har rättighet att disponera viktiga detaljer. Dit hör frågan om avgifter, förfogandet över platserna, den juridiska ställningen. Oklarheter på den här punkten bromsar utbudet. Jag tror att vi alla är överens om att detta inte bara är en fråga om barnomsorgen, utan den hör också hemma i debatten om Sveriges ekonomi inför framtiden. Om vi utan ideolo-

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg

giska hinder vill försöka stimulera så många alternativ som möjligt för att öka utbudet, och därmed våra möjligheter att ta ansvar på det sociala området.

Anf. 13 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Ingrid Hemmingsson fortsätter att säga att hon inte har fått svar på frågan om varför ideella organisationer skall ha möjlighet att anställa personal men inte personalkooperativ. Jag har svarat på den frågan, Ingrid Hemmingsson. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att personalkooperativet i vissa fall har möjlighet att anställa personal, t.ex. när det gäller vikarier och när man behöver en extra resurs för barn med särskilda behov. Men det är alltså undantagsvis. Det tycker vi är riktigt.

Sedan, Ingrid Hemmingsson, till diskussionen om föräldrars och politikers ansvar och politikerstyrande. Vi har hört sådant tal åtskilliga gånger här i kammaren. Ingrid Hemmingsson envisas med att diskutera detta. Jag tycker inte att det för debatten framåt, för visst har föräldrarna ansvar för sina barn, och de vill också se till att barnen får en bra barnomsorg. Men också vi politiker har verkligen ett stort ansvar att se till att barnomsorgen fungerar på ett bra sätt sett från barnens och föräldrarnas synpunkt. Det finns naturligtvis fortfarande mycket att göra, men propositionen och det här betänkandet är ett led i den strävan som vi har.

Det förvånar mig mycket att Barbro Westerholm fäste så liten vikt vid utbildningen, betydelsen av att förskolepersonalen har en bra utbildning. Den handlar faktiskt också om att man fortsättningsvis skall vara med om att forma våra barns utveckling. Då tycker jag att det är ett rimligt krav att en av dem som ingår i ett personalkooperativ har förskollärar- eller fritidspedagogutbildning.

Göran Engström utvecklade sina synpunkter på föräldrakooperativ och begärde att jag skall svara ja eller nej på den här frågan. Jag tror att vi egentligen har samma syn när det gäller de kooperativa företagsformerna, men jag tänker, herr talman, inte gå vidare i debatten här i dag. Vi lär säkert få återkomma till frågan i ett annat sammanhang. Jag har redogjort för socialdemokraternas syn på frågan och den här propositionen.

Talmannen anmälde att Ingrid Hemmingsson, Barbro Westerholm och Göran Engström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 14 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna vill ha en stor variation i utbudet av barnomsorg, så att valfriheten för föräldrarna och barnen blir så stor som möjligt. Därför är vi positiva till många olika pedagogikmodeller, t.ex. Waldorf- och Montessori-skolorna, liksom till alternativa former av barnomsorgen. Men vi är inte positiva till barnomsorg av typ Pysslingen – dvs. bildandet av ekonomiska sammanslutningar i avsikt att ge vinstutdelning i barnomsorgsverksamhet.

I vår motion So7 stöder vi propositionen, men vi påpekar att statsbidrag bör utgå även till sådana dag- och fritidshem, där ägarna i kooperativet är

dagbarnvårdare med av kommunen väl dokumenterad skicklighet och erfarenhet av dagbarnvård. Vi vill att någon med förskollärarytbildning eller liknande skall ingå i kooperativet. Enligt vad som har framkommit vid diskussionen i socialutskottet kan kommunerna ge möjlighet att starta sådana kooperativ. Vårt motionskrav lär härmed vara tillgodosett.

Jag tycker att detta är en mycket viktig fråga för många dagbarnvårdare. De skall inte vara förhindrade att starta dagbarnvård i egen regi. De skall få vara med om det. Deras kunskap och erfarenhet skall också tas till vara inom den kooperativa verksamheten.

Härmed yrkar jag bifall till hemställan i socialutskottets betänkande.

Anf. 15 LEO PERSSON (s):

Herr talman! I motion So1 yrkar jag och Maja Bäckström att dagbarnvårdare med lång erfarenhet av barnomsorg skall kunna starta personalkooperativ med rätt till statsbidrag.

Utskottet har i sin motionsbehandling visat en något nedvärderande syn på barnomsorgspersonal som inte har haft möjlighet att skaffa sig – eller inte ansett sig behöva skaffa sig – den formella kompetensen, då den kommunala barnomsorgen i vissa fall godkänt "lång erfarenhet" som tillräcklig för att upprätthålla en hög kvalitet inom barnomsorgen. Utskottet skriver bl.a. att åtminstone en av delägarna i kooperativet bör ha en utbildning med förskolepedagogisk inriktning, dvs. förskolläraryt- eller fritidspedagogutbildning.

Vi motionärer konstaterar emellertid att utskottet ändå delvis har tillmötesgått oss, eftersom det inte krävs examen av samtliga medlemmar som aktivt arbetar inom personalkooperativet. Vi avser emellertid att under den allmänna motionstiden återkomma och än tydligare motivera vad vi menar med begreppet arbetslivserfarenhet. Vi anser att det ibland måste kunna väga lika tungt som olika former av formell kompetens.

Anf. 16 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Det var bara en sak i Leo Perssons anförande som jag reagerade mot. Han sade att utskottet har en nedvärderande syn på barndagvårdarnas verksamhet. Jag vill bestämt förneka detta. Dagbarnvårdarna är en mycket bra grupp i arbetet med barnomsorgen. De saknar kanske teoretisk utbildning, men de kan ha en lång erfarenhet. Denna kan också tas till vara i personalkooperativen, men vi har satt som minimikrav att en bland personalen skall ha förskolläraryt- eller fritidspedagogutbildning.

Anf. 17 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det har mest haglat nygamla frågor, varför jag kände ett behov av att gå upp i debatten.

Jag tänker börja med att svara Ingrid Hemmingsson på en del av hennes frågor. Inom barnomsorgen är ju begreppet privat mycket suddigt, liksom för övrigt inom all offentlig verksamhet. Däremot tycker jag inte att de regler som återfinns i betänkandet är suddiga.

"Privat" innebär ju här att allmänna medel och föräldraavgifter utgör den ekonomiska basen. Sedan skall det hela skötas av en privat administration. Då måste man fråga sig: Kommer privata intressenter att av rent ideella skäl

starta barnomsorg utan vinstintressen vid sidan av vanlig lön, som ju utgår både i allmän och i privat verksamhet?

Sedan till den ställda frågan om uppdragsgivare. Ja, inom den kommunala barnomsorgen i dag är det ju föräldrarna som är uppdragsgivare. Att kommunen sedan har ansvaret att fördela platserna och att göra detta rättvist är ju en annan sak.

Jag tycker att alla partiets företrädare som varit uppe och talat i dag gjort en riktig genomgång av vilka konsekvenserna blir om man inte har full behovstäckning inom barnomsorgen. Men att de missförhållandena skulle avhjälpas om vi fick privata initiativ har jag mycket svårt att hålla med om.

Dessutom är många av de förslag som de borgerliga partierna har presenterat fullt genomförbara i kommunal barnomsorg, nämligen om kommunerna decentraliserar och för ut beslutsfattandet till de enskilda daghemmen. Vi borde kanske därför ta upp en diskussion om hur vi från riksdagens sida på bästa sätt skall kunna hjälpa kommunerna i den utvecklingen.

Vi öppnade ju en möjlighet till det för några år sedan när vi gjorde det möjligt för kommunerna att delegera beslut till de olika verksamhetsgrenarna och även därigenom att de med den delegeringen kunde kräva att man skulle ha brukarmedverkan. Det är ju verkligen någonting som inte har utvecklat i den omfattning som man skulle kunna önska ute i kommunerna.

Med en ökad decentralisering till de enskilda barnstugorna – dvs. om pengar och beslutsfattande finns där – kan de själva anställa personal, de kan tillsammans med föräldrarna utforma verksamheten och de kan tillsammans med politikerna diskutera ramarna och få fram de pengar de behöver. Med den modellen finns det mycket större möjligheter att få ut så mycket som möjligt av den gemensamma skattepengen – det är ju den som skall finansiera det hela.

En del borgerliga partier har här i dag talat för att man på ett personaldrivet kooperativ inte skulle behöva ta barn från kön, utan man skulle kunna plocka ut de barn man skall ta till kooperativet. Det säger litet grand om hur man tänker i de partierna. Det skulle innebära att man dels kunde undvika barn som är särskilt kostnadskrävande i form av personal och hjälpmedel, dels kunde välja barn vilkas föräldrar kunde förutsättas vara villiga att betala litet mer.

Folkpartiets representant här i dag sade att om ett daghem i privat regi inte sköter sig kommer det naturligtvis inte att få några barn. Men på mindre orter kan man inte tänka sig att det skulle finnas så många olika barnomsorgsformer att välja emellan. Där får man både betala och tacka för det man får.

Anf. 18 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att Berith Eriksson riktade sitt anförande till mig – det sade hon från början. Det var inte något särskilt intressant anförande, tycker jag. Det innehöll då verkligen ingenting nytt. Berith Eriksson försvarade det socialdemokratiska förslaget, som även vänsterpartiet står bakom, och det är inte så konstigt. Med Berith Erikssons ideologiska bakgrund gäller det ju att bevara det monopol som i dag finns. Det utvecklade Berith Eriksson.

Jag skall bara be att få tala om att tiden har sprungit ifrån Berith Eriksson och vänsterpartiet, och även socialdemokraternas sätt att se på familjepolitiken i framtiden. Berith Eriksson talade om att man måste rätta sig efter de direktiv som politikerna har satt upp – annars kan det och det hända. Hela den hotbild som hon målade upp beror på att vänsterpartiet inte alls tror på människor. Vänsterpartiet tror inte heller på att förskollärare kan anställa personal och bedriva verksamheten utan alla de restriktioner som är uppställda i betänkandet.

Sedan tog Berith Eriksson också till argumenteringen om privata intressen: Hur är det nu – är det inte ett hot att privata intressenter kan starta företag med vinstintresse? Jag tror att de förskollärare och andra människor som är intresserade av den här verksamheten är det därför att de har idéer om hur den skulle kunna bedrivas. Dessa idéer vill de erbjuda föräldrar som är intresserade. De vill erbjuda dem en annorlunda verksamhet. Och vad skulle det vara för fel på det? Varför skall man misstänkliggöra alla privata initiativ? Det är en fara med monopolet att man lägger locket på alla innovationer. Jag citerade den tjeckiske ekonom som talade här i riksdagshuset i förra veckan och som sade just det. Man lägger locket på alla innovationer därför att man målar upp alla fasor som kan inträffa om man inte rättar sig efter politikernas direktiv.

Till sist vill jag säga: Tiden har sprungit förbi er i vänsterpartiet! Ni kommer inte att kunna hålla fast vid de här åsikterna. Det har vi sett i andra europeiska länder, och den vågen drabbar även oss.

Anf. 19 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag vet inte om Berith Eriksson ordentligt lyssnade på vad jag sade. Om kvalitetsövervakningen när det gäller barnomsorgen sade jag flera saker, bl.a. att en garant för en bra kvalitet i barnomsorgen är att vi kan ha tillsyn via socialstyrelsen eller länsstyrelse. En sak som jag nämnde i det sammanhanget var naturligtvis föräldrarna, men det var inte den enda. Vidare nämnde jag utbildningskvaliteten och kompetensen hos personalen som en garant för en bra kvalitet.

Sedan till barn med särskilda behov: I folkpartiet liberalernas förslag ligger att man har en barnomsorgsform som följer barnet till den barnomsorgsform föräldrarna väljer och vars storlek är anpassad till barnets behov. Man tar alltså hänsyn till de barn som har särskilda behov och som kommer att kosta mer i barnomsorgen.

Jag minns inte riktigt hur Berith Eriksson formulerade sig kring de enskilda daghemmen och fritidshemmen och deras framväxt och popularitet. Jag kan bara konstatera vad socialstyrelsen säger i pressreleasen. Enskilda daghem och fritidshem fortsätter att öka i antal, står det i huvudrubriken. Man avslutar med att säga att ökningen verkar fortsätta. Det tycker jag talar sitt tydliga språk: Här finns ett intresse hos förskollärare att starta eget och hos föräldrar att söka sig till den barnomsorgsformen. Vad vi är ute efter är att låta tusen blommor blomma. Tack!

Anf. 20 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Berith Eriksson ifrågasatte om det fanns andra intressen än det rena vinstintresset för förskollärare att starta eget inga barnomsorgen.

Jag tror faktiskt att det gör det. Jag erinrar mig en utomordentligt intressant kolumn på just det temat som Anna Christensen skrev i Dagens Nyheter för några månader sedan och där hon mycket kraftigt dementerade den traditionella missuppfattningen från vänsterhåll. Hon framhöll där att detta rimligen är ett område där det över huvud taget icke finns några stora vinster i ekonomisk mening att hämta. Men är just detta att lättare få förverkliga sina idéer på olika områden och att själva få ett större inflytande den egentliga drivkraften? Det är det som så många kvinnor hittills förvägrats – jag säger det med tanke på strukturen i den här sektorn när det gäller proportionerna mellan kvinnor och män bland de anställda. En förändring skulle verkligen kunna ge en mycket stor injektion för en förnyelse av hela barnomsorgssektorn. Jag tror alltså att Anna Christensen har rätt och att hon har hittat själva poängen i hela den här diskussionen. Det är säkert möjligt att få fram den artikeln.

Vänsterpartiet tror att de decentraliseringstankar som finns i debatten råder bot på bristerna. Jag tror att verkligheten är betydligt mera motspänstig än så. Jag ser att man ute i kommunerna inte ens har kommit tillräckligt långt på detta område med den vanliga, traditionella driftsformen. Beträffande utbildningen: I centerns motioner och reservationer betonar vi utbildningen som det viktigaste kriteriet när det gäller att upprätthålla en hög kvalitet på barnomsorgen.

Låt mig till sist säga: Genom att ge statens andel av bidragen direkt till föräldrarna kan vi ge föräldrarna makt och valfrihet. Och jag tror att dagens småbarnsföräldrar är i högsta grad vuxna det förtroendet.

Anf. 21 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag känner mig inte alls förbisprungen när det gäller barnomsorg. Jag inte bara hoppas på utan tror på decentralisering, för det är faktiskt vad som måste till. Den decentraliseringen skall också stärka politikerernas makt, politikernas position i kommunerna. Det är politiker ute i kommunerna som tillsammans med personal och föräldrar skall utforma verksamheten. Det är inte socialstyrelsen som skall utöva tillsyn eller styra verksamheten på den enskilda barnstugan.

När det gäller erfarenheterna av privata omsorgsformer kan vi ju gå till den djungel som vi har inom missbrukarvården i dag. Den stämmer verkligen till eftertanke.

Det sades här att det inte var något nytt i vad jag anförde i dag. Jag vet inte om det var något särskilt nytt i Ingrid Hemmingssons inlägg heller. Den argumentationen har jag hört, tror jag, sedan jag kom hit till riksdagen – att alla problem inom barnomsorgen är lösta bara vi ger pengarna direkt i handen på föräldrarna och öppnar marknaden helt för privat barnomsorg. Det är ju vad moderaterna har presenterat gång på gång i den här kammaren, medan vi anser att det är kommunerna som skall ha ansvar för barnomsorgen och att det är personal och föräldrar som skall utforma verksamheten och genomdriva den. Och det är politiker och personal som sedan skall utvärdera och vidareutveckla barnomsorgen.

Anf. 22 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Först vill jag säga att miljöpartiet inte heller har något nytt att anföra. Vi byter inte åsikt stup i kvarten, så det är det gamla vanliga.

Jag vill nu bara poängtera att vi stöder Berith Eriksson i hennes åsikter om den kooperativa tanken inom barnomsorgen och att vi inte stöder aktiebolagstanken. Det är inte mycket mer att säga om det.

Anf. 23 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Ordet tillsyn missuppfattas. Jag tror att Berith Eriksson mera tänker sig den styrande polisen, som säger åt någon annan hur denne skall bära sig åt. Det är inte detta jag lägger in i begreppet tillsyn. I dag är tillsyn en kunskapsförmedling från dem som har erfarenhet och överblick, en dialog mellan dem som har denna överblick och dem som driver en verksamhet. Det gäller hur man kan göra något bra och dåligt, det gäller att lära av misstag och lära av det som har lyckats. Det är så jag ser detta – och det åligger också länsstyrelserna.

Jag menar att man ute i landet har uppskattat socialstyrelsens pedagogiska program för förskolan och använder det. Det är alltså en form av tillsynsverksamhet som man här bedriver för att höja kvaliteten i barnomsorgen. Jag tror inte att Berith Eriksson vill bli av med detta.

Anf. 24 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag sade ju faktiskt att Berith Eriksson har blivit förbispurgen av den allmänna attityden hos människorna och av tidsandan. Det visar sig också i hennes anförande nyligen. Hon menar att visst skall politikerna bestämma, men inte på den höga nivån utan på en lägre nivå. Det är alltså så som Berith Eriksson vill ha det, och det kallar hon för decentralisering.

Sedan antecknade jag att hon sade att man måste stärka politikernas makt i kommunerna. Så var det med den saken.

Det är ju populärt att tala om att erfarenheterna i dag av privat omsorg inom missbrukarvården inte är bra. Det kan man faktiskt inte ta som exempel i den här debatten. Vi moderater anser att vi skall låta föräldrarna besluta så mycket som möjligt över sin egen familj. Men när det finns problem i familjer eller hos enskilda personer, då skall staten stå stark, kunna ställa upp och hjälpa. Det är i det avseendet som det har brustit när det gäller missbrukarvården, och det är därför som det har uppkommit andra alternativ som har blivit för dyra. Men det beror alltså på att staten brister där staten har ansvaret.

Anf. 25 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Risken för segregering är det som framför allt socialdemokraterna och vänsterpartiet har anfört som en invändning mot en reform i den riktning som vi förespråkar. Jag vill gärna stryka under att detta självfallet måste tas som en seriös invändning.

Nu tror jag inte att erfarenheterna av det system som har rått hittills, där det visar sig att barnen till LO-föräldrar är de som har missgynnats, talar för att vi behöver ha någon större rädsla för att göra en reform.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg

Vi tilltror föräldrarna mycket stort ansvar och stora möjligheter, och vi tror att om en stor del av statens medel går direkt till föräldrarna, så stärks deras position. Deras makt – för att tala i sådana termer – skulle ökas gentemot producenterna. Detta måste ses i samband med det andra som jag har talat om, nämligen att kommunerna självfallet har rollen att vara överinseende, att ge konsultativt stöd till föräldrarna, och särskilt till dem som har stora behov. Jag tror att kommunerna klarar den rollen och att de kanske kan få mera möjligheter att låta den bli en större del av verksamheten än om man skall svara för all produktion till nästan hundra procent.

Det finns här en skillnad i synsätt, men jag tror att vi i centern har framtiden för oss.

Jag vill, herr talman, gärna betona detta eftersom det har haft en så framträdande roll i debatten.

Anf. 26 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Först vill jag till Barbro Westerholm säga att socialstyrelsen ju redan i dag har den här tillsynsformen, och naturligtvis vill vi inte bli av med den. Men det kan ju inte vara bara den här dialogen mellan barnomsorg och socialstyrelsen som skall finnas.

Till Ingrid Hemmingsson vill jag säga att politikerna på den höga nivån skall bestämma om statsbidragen, medan politikerna på den lokala nivån skall bestämma de kommunala ramarna. Och när det gäller makt till politikerna menar jag att makten i dag ligger alldeles för mycket hos administratörerna i mellanskiktet. Politikerna måste få en helt annan ställning ute i kommunerna för att kunna samarbeta direkt med verksamheten.

Sedan har det här pratats om vad föräldrarna vill ha. Varje år gör SCB undersökningar, och den undersökning man presenterade i somras visar återigen att vad föräldrar vill ha är kommunal barnomsorg.

Att det sedan skrivs om att mer och mer personal börjar arbeta inom olika kooperativ är ju inte så konstigt. Och det är inte så konstigt att det uppstår olika kooperativ, om det inte finns någonting att välja på. Om föräldrarna inte har något annat alternativ än att själva försöka starta ett kooperativ, växer det ju fram fler och fler sådana. Men om det är vad föräldrarna verkligen vill ha, är en annan sak.

Centerns representant här pratade om att LO-föräldrarna är de som har varit mest missgynnade i fråga om barnomsorg. Ja, det har de. Nu, när det är LO-föräldrarnas tur att få barnomsorg, anser de borgerliga partierna att det är dags med privata verksamheter. Så LO-föräldrarna får nog vänta på sin tur även framdeles, om det är den utvecklingen vi skall ha, för då kommer det att handla om huruvida man har råd eller inte att ha barnomsorg.

Om man ger föräldrarna pengarna i handen, hur många föräldrar med dålig ekonomi kommer då inte att återigen försöka gå skiften mot varandra, för att kunna använda den där pengan till mat och andra förnödenheter? Det är inte den typen av barnomsorg som vi vill ha.

Anf. 27 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Berith Eriksson tycker nog att tillsyn är någonting bra att ha. Det lät så i sista anförandet, att om tillsynen är dålig måste nog någon se till

att den förbättras. Jag tror att det är viktigt att föräldrar har någonstans att gå och föra fram sina klagomål.

Sedan tror jag att vi måste ha såväl offentlig som enskild barnomsorg. SCB-undersökningen, som Berith Eriksson refererar till, visar vad majoriteten tycker, men jag anser att man också skall tillgodose minoritetens intresse. Folk har olika behov, och vi får inte skapa ett samhälle för de 56 % eller vad det är som utgör en majoritet och inte ta hänsyn till de 44 % som har andra och varierande önskemål.

Jag tror nog att den kommunala dagisverksamheten har kommit för att stanna och att den kommer att utgöra en betydande del, men jag vill också se de andra möjligheterna – för barnens, för föräldrarnas och inte minst för personalens skull.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

5 § Socialtjänst, m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkanden
1990/91:SoU3 Vissa narkotikafrågor,
1990/91:SoU6 Socialtjänst samt
1990/91:SoU7 Barn och ungdom.

Talmannen meddelade att socialutskottets betänkanden SoU3, SoU6 och SoU7 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 28 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkanden nr 3 och 6 behandlas en rad frågor inom narkotikapolitikens område. Innan jag går in på dessa frågor, vill jag först uttrycka min tillfredsställelse över att ett enligt utskottet anser att en parlamentarisk kommitté bör tillsättas för att göra en allmän översyn av socialtjänstlagen. Redan vid den nuvarande lagens införande uttalade riksdagen att en sådan omfattande reform borde bli föremål för systematisk utvärdering.

I och med dagens beslut blir ett krav som vi moderater länge upprepat tillgodosett. Med hänsyn till bl.a. den ekonomiska utveckling som skett sedan lagen infördes är det angeläget med en allmän översyn och uppföljning. Även andra skäl talar för samma sak, t.ex. drogmissbrukets utveckling.

Herr talman! Narkotikan hotar människors liv och hälsa. Narkotikaprofitörerna hotar också på sikt hela den sociala, ekonomiska och demokratiska utvecklingen i flera länder, inte minst i tredje världen. Hanteringen ger förskräckande exempel på miljöförstöring, rättslöshet och våld som en hämingslös narkotikahandel för med sig.

En delegation ur socialutskottet besökte Colombia i augusti i år för att lära sig mer om dessa problem. Jag skall därför som bakgrund till våra motions-

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Socialtjänst, m.m.

krav kortfattat beskriva den problemsituation som vi studerade på ort och ställe.

På 1970-talet gick bönderna i Caucaområdet över till kokaodling med tanke på den ökande utländska efterfrågan. Utvecklingen blev snabb. Stora arealer togs i bruk för denna synnerligen lönsamma odling. Tidigare användes bladen, i oförädlad skick, från den vilt växande kokabusken endast för husbehov.

Man hade upptäckt att bladen kunde förädlas genom kemiska processer. Kokainet urlakas med hjälp av starka lösningsmedel. Verkningsgraden kan förstärkas genom kemiska tillsatser. Det går åt 300 kg blad för att få fram tre kilo pasta, som i nästa steg av den kemiska processen ger ett kilo rent kokainpulver. Men ett kilo kokain kostar 300 gånger mer än 300 kg koka-blad.

I Andernas djungel har ett stort antal laboratorier byggts upp av de maffialigor som organiserat distributionen till konsumentländerna. För att skydda produktionen, förläggs laboratorierna till mycket svårtillgängliga trakter och bevakas av tungt beväpnade gerillagrupper.

År 1984 dödade knarkligorna en minister. Då uppmanade regeringen bönderna att sluta odla. Men eftersom man sedan länge slutat att odla kaffe och priset dessutom fallit, skulle en återgång till kaffeodling leda till ren misär.

Problemen fortsatte att växa i styrka. Maffian har genom "metallernas lag" – bly eller silver, dvs. skjutas eller mutas – fortsatt sin verksamhet. Men sedan personer hade mördats alltför nära maktens centrum – en justitieminister, en riksåklagare och förra året, den 16 augusti, den liberale presidentkandidaten Luis Carlos Galán – har presidenten Virgilio Barco förklarat krig mot narkotikamaffian.

Regeringen i Colombia har med andra ord tvingats att börja slåss för sin fysiska och politiska överlevnad sedan hundratals domare, polismän, journalister och många andra prominenta personer brutalt och arrogant mördats av knarklangarna.

Det betyder i sin tur att narkotikakonsumenterna genom sitt beteende indirekt finansierar dessa mord. Men, herr talman, är den som köper kokain av langarna här i Sverige medveten om detta?

Det alltmer utbredda odlandet av koka orsakar stora miljöproblem. Jorderosionen ökar på grund av att regnskogen bränns ner för att ge plats för odlingarna. Kemikalier och lösningsmedel som används vid tillverkningen av kokapasta förgiftar vattendragen. Flygbesprutningar förvandlar djungeln till öken. Vid själva odlandet utnyttjas bekämpningsmedel mot insekter.

För att framställa en årsproduktion av 6 000 ton pasta krävs det 57 miljoner liter fotogen, 32 miljoner liter svavelsyra, 16 ton osläckt kalk, 3 200 ton toalettpapper, 6,4 miljoner liter aceton och lika mycket toluen. Avloppen från laboratorierna går direkt ut i naturen. Många djurarter i vattendragen har redan försvunnit enligt en rapport från Andiska juristkommissionen.

År 1985 startade FN via UNFDAC, FNs fond för åtgärder mot narkotika, ett projekt som syftade till att få bönderna att odla andra grödor. Projektet har bidragit till en pacifiering av områden som anses som mycket konfliktfyllda. Där finns kokahandlare, gerillagrupper, narkotikapolis och militär.

Mer än 1 000 ha koka har ersatts med odlingar av legala produkter som

sockerrör, jordnötter, sötpotatis, bönor, kaffe, kakao, bananer och många andra frukter. Det betyder att mer än fjärdedel av den totala arealen koka i södra Cauca-länet i Colombia har blivit ersatt genom FN-projektet. När vi från socialutskottet besökte området kunde vi konstatera att verksamheten nått en anmärkningsvärd framgång efter en relativt kort period.

Herr talman! Västvärlden måste stoppa konsumtionen! Det är egentligen den enda chansen för att de biståndprojekt som vi stöder med svenska skattemedel skall kunna lyckas. Avgörande för framgången är att USA och Europa slår sönder marknaden. Så länge som det finns en efterfrågan, som dessutom betalar bra för sig, finns det alltid producenter och distributörer!

Slutsatserna för oss utskottsledamöter som gjorde detta studiebesök måste bli:

1. Hela kedjan, från produktion via distribution till konsumtion måste attackeras. Insatserna skall samordnas. Kampen måste vara uthållig!
2. FN-projekt av den typ vi såg i Columbia är framgångsrika och värda fortsatt och utökad stöd under en lång tidsperiod framöver. Ersättningsodlingar är sannolikt den enda framgångsrika lösningen för Latinamerika.
3. Multilaterala biståndsinsatser har större förutsättningar att lyckas än bilaterala – i vart fall på detta område. Inom ramen för Förenta nationernas arbete bör Sverige arbeta för åtgärder som prioriterar biståndsinsatser för att underlätta den sociala och ekonomiska omställningen för personer som är beroende av narkotikahandeln.
4. Marknaden i västvärlden måste utrotas med mer verkningsfulla åtgärder. Lagstiftningen måste skärpas. Vi måste få striktare vårdlagar!
5. Informationsinsatser och opinionsbildningen måste förstärkas.

Herr talman! Nästan varje dag får vi i Sverige läsa eller höra nya alarmerande siffror om det ökade narkotikamissbruket. Att den svenska narkotikapolitiken inte hinner med i den explosionsartade utvecklingen är klart för de flesta. Tillverkarna och konsumenterna av dessa droger ligger hela tiden många steg före myndigheterna och lagstiftarna.

Det är mycket otillfredsställande att nya narkotiska preparat kan introduceras på den illegala narkotikamarknaden utan att samhället omedelbart kan reagera mot dem. Det är angeläget att de nya preparaten snabbt klassificeras som narkotika och därmed omfattas av strafflagstiftningen. Regeringen bör snarast ge läkemedelsverket i uppdrag att se över narkotikaförteckningarna i syfte att nya narkotiska preparat, särskilt de s.k. designade drogerna, snabbar skall kunna täckas in.

Det är helt nödvändigt att antalet platser på behandlingshem utökas och att alternativa behandlingsformer utvecklas. Kommunerna bör i högre grad än i dag använda sig av enskilda ideella organisationer inom vården, vilket skulle medföra fler behandlingsalternativ för den enskilde. Ett större utnyttjande av enskilda organisationer medför också att de långa väntetiderna för intagning till frivillig missbrukarvård radikalt förkortas.

Vi påpekar, i de reservationer som fogats till de betänkanden som kammaren nu behandlar, vikten av att ingripanden sker tidigt, då utsikterna att hejda ett påbörjat missbruk och möjligheterna till rehabilitering är störst. Vi föreslår införande av en ny LVM-lag. Det primära i en ny lagstiftning måste

vara frivilligheten i kombination med insatser av upptrappande karaktär. Dessutom bör lagen ge möjlighet till s.k. kontraktsvård och till längre sammanhängande vårdperioder.

I kampen mot narkotikamissbruket skall åtgärder prioriteras som syftar till en samordning av insatserna på lokal och regional nivå. I varje kommun bör arbetsgrupper bildas med representanter för polis, sociala myndigheter, Hem och Skola, elevföreningar m.fl., för att gemensamt kunna ingripa medan det ännu finns tid att göra något. Motsvarande organisation bör byggas upp på länsnivå, så att inga ärenden "faller mellan stolarna".

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen nr 1 i socialutskottets betänkande nr 3 och reservation 9 i betänkande nr 6.

Anf. 29 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Folkpartiet liberalerna konstaterar i likhet med övriga partier att narkotikamissbruket är ett av världens största sociala problem och kriminalproblem. Det finns mycket skrivet om vad som bör göras, men ord på papper har en viss svårighet att lyfta och övergå till verklig handling. Som Sten Svensson nyss så värtaligt sade fordras en rad insatser. De internationella lagar, förordningar och överenskommelser som finns för att bekämpa handel och spridning av narkotika måste tillämpas fullt ut.

Tullkontroll är viktig. I samband med förhandlingar med EG är det viktigt att diskutera hur man skall kunna lösa problemen när narkotika går över gränserna inom ett stort geografiskt område.

Odlingsalternativ måste skapas för de länder som är beroende av odling av opievalmo, cannabis och kokabuskar. Det är på lång sikt lönsamma satsningar.

Vi måste skapa system som gör det möjligt att fortlöpande följa hur narkotikamissbruket ser ut i vårt land. Det är länge sedan en sådan heltäckande undersökning gjordes. Vi får nu lita till siffror som kommer från begränsade områden beträffande polisbeslag och annat. Vi skulle behöva ett betydligt bättre statistiskt underlag för att sätta in våra insatser på rätt ställe.

Riksdagens beslut om att kriminalisera all olovlig befattningsmed och bruk av narkotika har inte fått avsedd verkan. Det är viktigt att ta ställning till hur man gör ny lagstiftning praktiskt tillämpbar. Ett sätt är att ta bort bestämmelsen om begränsning av påföljden för "eget bruk" av narkotika till endast böter. Polisen skulle därmed få samma möjligheter att utreda olovligt bruk av narkotika som vid trafiknykterhetsbrott genom att man får ta prov på den person det gäller. Bevisningen skulle därmed bli klarare, och domstolarna skulle få större möjligheter att ingripa individualpreventivt mot det olovliga bruket.

Eget bruk av narkotika skulle kunna straffas med fängelse och kombineras med vård, om det bedöms vara det mest effektiva sättet att få den straffade att bryta sitt missbruk.

Särskilt viktigt är det att hejda narkotikamissbruket bland ungdomar. Varje individ – föräldrar, lärare, kamrater – måste säga ifrån när man misstänker att någon missbrukar. Problemet blir inte mindre av att vi inte vågar säga stopp i tid.

I boken om Sara, flickan som blev narkoman och senare HIV-smittad, be-

skrivs väldigt väl hur omgivningen visste, men inte gjorde vad den skulle, och hur sedan olika insatser kom att utnyttjas på ett ineffektivt sätt. Man vågade inte riktigt ta steget fullt ut och göra de saker som hade varit adekvata för denna flicka.

Folkpartiet liberalerna har i årets partimotion om missbruk understrukt vikt av förebyggande insatser riktade till många grupper i samhället – föräldrar, förskolans personal, skolans personal, lärare, idrottsledare etc.

Det görs en hel del, det ser litet olika ut över landet, och man skulle kunna åstadkomma mer om tid och vilja fanns.

Jag vill nu hissa en särskild varningsflagga för vad som kan hända med halsoupplysningen och ANT-upplysningen i skolorna framöver. Det finns signaler om att detta ämne får stryka på foten. Detta tycker jag skulle vara oerhört olyckligt. Man måste hela tiden hänga i. Det kommer nya generationer ungdomar, och de liksom deras föräldrar måste få denna information.

Missbrukare är, liksom alla människor, olika och har olika behov inte minst när det gäller vård och behandling. Det är i dag brist både på vårdplatser och vårdalternativ. Därför borde beslutet i dag blivit ett beslut om nödvändigheten av en ökning av antalet platser på behandlingshem och utveckling av alternativa behandlingsformer. Kommunerna borde i mycket större utsträckning än i dag använda sig av enskilda idéella organisationer. Våntetiderna till intagning på frivillig vård skulle därigenom kunna förkortas avsevärt. Genom denna tröghet att säga ja till alternativen gör vi både mänskliga och ekonomiska förluster.

Också utslussningen är viktig, och den fungerar i dag inte på ett tillfredsställande sätt. Arbetet med återanpassning av missbrukare kräver samverkan mellan socialtjänst, arbetsförmedling, bostadsförmedling och parterna på arbets- och bostadsmarknaden.

I dagens läge är socialtjänsten ofta maktlös i sina ansträngningar att bistå missbrukarna. För att rå på detta behövs dessutom ett starkare engagemang bl.a. från bostadsföretagens sida.

Den personal som arbetar med att ta hand om missbrukarna och rehabilitera dem är en oerhört viktig resurs i detta sammanhang. Utbränning är vanlig och ett av flera skäl till det är att man så ofta misslyckas i sitt arbete. Därför är det viktigt med vidareutbildning, uppmuntran och handledning för personalen.

Det är också viktigt att vi följer upp hur det går med olika behandlingsalternativ. Varför misslyckas man ibland när man lyckas med annat? Vi ser det som oerhört väsentligt att behandlingsresultaten vid olika vårdformer följs upp och värderas.

Herr talman! För ett år sedan skulle jag ha yrkat bifall till folkpartiet liberalernas reservationer i SoU3 och SoU6. Vi står naturligtvis bakom dem, men för tids vinnande i kammaren avstår jag.

Anf. 30 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Alla de tre betänkanden som vi nu behandlar rör på olika sätt frågor som knyter an till narkotikamissbruket. Narkotikamissbruket är ett nästan ofattbart gissel. Trots att vi vet att alkoholmissbruket är mer omfattande till sin utbredning och slår ut många fler människor, förefaller oss

ändå narkotikan mer skrämmande därför att den är så fruktansvärt obehaglig när den uppträder.

I en undersökning bland ungdomar som presenterades nyligen framkom det också att narkotikamissbruket var det som betraktades som den i särklass allvarligaste företeelsen bland unga människor. Alla politiker som uttalar sig i de här frågorna brukar vara överens om att inga ansträngningar egentligen får sparas när det gäller att minska missbruket eller helst, naturligtvis, helt få bort det.

Vi är inte alltid helt överens om medlen för att nå målet, och det beror naturligtvis mycket på att vi fortfarande är litet osäkra på vilka vägar vi skall pröva för att nå de goda resultat vi alla hoppas på.

Det finns så många delar i det här sammanhanget som det inte ankommer närmast på socialutskottet att hantera, som polisens verksamhet, tullens osv. Men till det kommer hela det sociala ansvarsområdet med vård och omsorg, med förebyggande arbete osv., som berör alla dessa tre betänkan.

Jag har träffat ganska många narkomaner. Jag har talat med deras föräldrar och med f.d. missbrukare. Det är påfallande hur stor enigheten är om att det behövs en kraftfull och tydlig narkotikapolitik som är konsekvent och som inte gör avsteg från avståndstagandet från narkotikan.

Man skall aldrig generalisera. Därför kan man heller aldrig på förhand säga att ett visst barn aldrig kommer att bli narkoman. Tillfälligheter och händelser kan göra att människor med de bästa uppväxtförhållanden blir missbrukare. Det vet vi. Men vad vi också säkert vet är att väldigt många av dem som hamnat i ett missbruksförhållande har haft en på olika sätt otrygg uppväxt.

Av det kan man dra slutsatsen att det vi kan göra för familjerna, för barnen och föräldrarna för att i alla fall underlätta för dem att skapa en trygg tillvaro, har vi igen senare både mänskligt och ekonomiskt.

Då har familjepolitiken sin betydelse. Då har det sin betydelse om det ekonomiska stödet är utformat så att det ger valmöjlighet och därmed trygghet. Jag tänker inte minst på möjligheten för föräldrarna att ge mer tid till sina barn i hemmet.

Jag vet att inte alla gillar att man tar upp de frågorna i de här sammanhangen, men jag kan inte anse att det är möjligt att bortse från de första åren i en människas liv när vi ändå vet att just de åren betyder så oerhört mycket för den fortsatta utvecklingen.

Vi har tagit upp detta i en reservation från centern där vi påpekar att en vårdnadsersättning är den saknade länken i dagens familjepolitik.

Det finns en del undersökningar som kan tyda på en viss minskning av narkotikabruket bland de riktigt unga under senare år. Vid en undersökning som gjordes hade 3-4 % av 16-åringarna provat narkotika och 6 % av värnpliktsinskrivna pojkar.

Det här kanske inte är de senaste undersökningarna, det vet jag inte, men hur som helst finns det alltid anledning att varna för alltför snabba slutsatser, eftersom yttre orsaker, såsom tillgången till narkotika m.m., så snabbt kan förändra situationen.

Viktigt är att man är observant på tidiga tecken på missbruk både i hemmet, i skolan, på fritidsgården, och att man då vågar ingripa. Om personer

som finns i det naturliga kontaktnätet kring en ung människa vill och vågar engagera sig, kan man många gånger undvika ingripanden från myndigheternas sida. Det har blivit litet för vanligt i vårt samhälle att man i stället för "att bry sig om" väljer "att inte lägga sig i".

När det gäller frågan om hur man skall hjälpa dem som ändå måste bli föremål för samhällsngripanden har åsikterna genom åren ofta gått i sär. Det har ibland blivit en alldeles för förenklad debatt som rört sig om frivillighet å ena sidan och tvång å den andra och där vissa trender kommit att avspeglade sig i satsningarna under olika perioder. Det har inte varit bra. Det måste kontinuerligt finnas en mångfald i utbudet av vårdformer så att olika individer vid olika tillfällen kan få just sitt behov tillgodosett.

Ibland har den rådande uppfattningen varit att institutioner inte är bra, utan bör avvecklas. Så har också skett i stor utsträckning. Sedan har vi tvingats konstatera, att en återupprustning är alldeles nödvändig – inte av något slags övertro på institutioner, utan därför att många människor farit illa på grund av att vårdformen saknats.

Det har ju på senare år också, i stor enighet, satsats rätt avsevärda belopp för att man ute i kommunerna skall kunna få till stånd vårdhem. Ett problem som då inte så sällan dyker upp är att människor i det aktuella området drar i gång aktioner för att stoppa projekten. Där har vi som politiker ett stort ansvar för att ge rätt information till dem som känner sig berörda och också, naturligtvis, för att våga driva frågan till ett beslut.

Ett påtagligt exempel på ett olyckligt beslut har vi fått när det gäller de s.k. § 12-hemmen. Beslutet om att de statliga ungdomsvårdsskolorna skulle övergå till kommuner och landsting har inte fungerat bra. Eftersom det, dess bättre i och för sig, saknas underlag för att inrätta den speciella vårdform som krävs för de allra mest vårdkrävande ungdomarna i varje område, har det uppstått en stor brist – brist som för ungdomarna är alldeles katastrofal, eftersom de i en del fall faktiskt har lämnats utan den hjälp som de är i så förtvivlat behov av.

Här föreslår nu utskottet ett förnyat tillkännagivande om att regeringen måste ta på sig ett ansvar för att det snabbt kan komma till stånd ungdomshem av detta slag. Det måste framför allt vara regeringens ansvar att få till stånd överenskommelser om större geografiska upptagningsområden för verksamheten. Vi i centern är beredda att först prova den möjligheten, innan vi upprepar vårt krav på ett återinförande av ett statligt huvudmannaskap.

Herr talman! Det måste alltid finnas alternativ till institutionsvården och till traditionell samhällsvård över huvud taget. Ett kontinuerligt stöd till familjehemmen är ett måste för att de i längden skall orka fortsätta med sitt viktiga arbete.

Det är över huvud taget alldeles avgörande för all verksamhet på det här området att den personal som arbetar inom detta område får ett rejält stöd i sitt arbete, att de har en bra utbildning och att de, inte minst, får en bra fortbildning. Det kravet har vi tagit upp i en reservation, nr 19, till betänkande SoU7.

Jag vill också peka på en annan reservation. Det är reservation nr 6 till betänkande SoU6. Den gäller alternativa behandlingsformer, inte minst de

som drivs av enskilda organisationer och som är helt nödvändiga för att vi skall kunna få bort de oacceptabla väntetiderna. Utskottet har tidigare föreslagit ett tillkännagivande till regeringen i den frågan, och nu nöjer sig majoriteten med att konstatera att anslaget i alla fall ökades med 3,6 milj.kr. i den senaste budgetpropositionen. Visst var det bra att så skedde, men det räcker inte. Det var alldeles för litet. Jag tror att det skulle vara bra med en annan fördelning av det centrala anslaget så att framför allt frivilligorganisationerna får en rejäl chans att genomföra sina planer och projekt. Jag yrkar bifall även till den reservationen.

För att fortsätta vandra bakåt bland våra betänkanden vill jag bara kort säga beträffande reservation nr 1 i betänkande SoU3 att det självfallet är angeläget, som Sten Svensson också sade här, att nya narkotiska preparat som dyker upp på marknaden snabbt kan bli klassade som narkotika och därmed omfattas av lagstiftningen. I betänkandet får vi veta att frågan har uppmärksammats. Men något konkret har ju fortfarande inte skett. Det kan vi reservera inte låta oss nöja med, och jag yrkar därför bifall också till den reservationen.

Herr talman! Det finns ju en rad andra frågor som berörs i de här betänkandena. Jag tar inte upp dem nu, eftersom den här debatten skall gälla narkotika, men jag stöder självfallet alla de reservationer där centern finns med och yrkar i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Avslutningsvis vill jag bara säga att jag tycker det är mycket tillfredsställande att det nu föreslås ett tillkännagivande om att man vill göra en allmän översyn av socialtjänstlagen. Det är nödvändigt att vi som har att fatta beslut på hela det här stora området vet hur lagen i alla dess delar har fungerat i praktiken. Detta gäller förstås också narkotika- och missbruksfrågor.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 till betänkande SoU3 och till reservation 6 till betänkande SoU6.

Anf. 31 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! I miljöpartiets motion So316 anför vi att medel skall anslås för att information om narkotika, framför allt om den tunga narkotikan, intensifieras och sprids. Vi måste förbättra förutsättningarna för föräldrar, skolpersonal och annan personal som arbetar inom ungdomsverksamheten att medverka i det förebyggande narkotikaarbetet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 under mom. 3 i SoU3 och även till reservation 3 under mom. 4 i SoU3.

När det gäller narkomaner och HIV-smittade försöker man få medicinsk hjälp när det inte finns någon att få. Det är därför vi står så handfallna inför både HIV-smittade och narkomaner. Här behövs medmänsklighet och psykologisk hjälp på alla nivåer. Det behövs även polisiära insatser och ordningsinsatser. Vi brukar inte vara de som ropar på poliser, men de måste ändå kopplas in eftersom det är grov brottslighet som är kopplad till det här missbruket. Man kan inte heller vaccinera barn och ungdomar mot missbruk.

Reservation 3 tar upp frågan om upplysning till föräldrarna för att de skall känna igen de tidiga symtomen på missbruk. De som lever närmast ungdomarna måste ha ögonen öppna för förändringar i deras uppträdande. I ton-

åren ändrar sig ungdomar, och deras uppträdande blir annorlunda mot tidigare i mellanskolåldern. Det är därför ganska svårt att avgöra om det hör till vanligt tonårsbeteende eller om det beror på att de börjar hamna snett. Om man känner sig osäker som förälder måste man ha kunskap om var det finns hjälp och råd att få. Det har stått på affischerna om unga narkomaner: Skall jag göra något nu eller skall jag vänta och se hur det utvecklar sig? Orden illustrerades med bilder på en frisk ung människas väg mot fullständigt narkotikaförfall.

Självfallet vet föräldrarna när någonting börjar hända. Men det är ganska sent att starta då. Den tidiga förebyggande vården måste starta långt tidigare. Vi kan knappast göra något viktigare än att försöka stoppa narkotikaflödet in över våra gränser och hålla uppsikt över våra barn. Där instämmer jag med Sten Svensson från moderaterna när han talar om att detta är någonting som vi verkligen måste satsa på för att bringa andlig och fysisk hälsa till våra ungdomar.

När det gäller informationen i arbetet måste man också ta hand om friskfaktorer. Man skall inte bara ta hand om sjukdomsfaktorer, utan ta hand om de tecken på hälsa som finns. Man måste även ta hand om det motstånd mot droger som finns hos de allra flesta ungdomar. Här måste vi ta de friska ungdomarna till hjälp. Motståndet mot narkotika och droger är mycket stort hos ett friskt barn. Det är någonting som man sällan talar om. Man skall inte bara se till fällorna och utanförskapet som gynnar missbruket och är en bra grogrund för detta.

Det behövs stora insatser mot isolering, ensamhet och de stora problem som finns i ungdomsgenerationen i dag. Där finns en hemlöshet och en rotlöshet som beror på att man är osäker på sin egen identitet och på sin egen framtid. Det är många saker som oroar barn i dag. Sociala frågor, miljöfrågor, internationella frågor och framtidsfrågor oroar dem. Nu har vi ett nytt orosmoment i ett krigshot nere i Mellanöstern. Detta påverkar ungdomar helt klart. De är medvetna på ett helt annat sätt än vad min generation var som ung. Dagens ungdomar är medvetna om världens situation och om sin egen situation. Därför skall vi satsa på det friska hos ungdomarna och deras nyfikenhet på livet, inte på droger.

Det finns ett nytt stort problem som visat sig. Det är problemet med narkotika bland invandrare redan på våra förläggningar. Detta är människor som ofta är skadade. Man kanske tyder det till att de har haft problem och är ängsliga för sin framtid, om de skall få stanna eller inte. Om de har fått stanna är de kanske oroliga för om de skall få arbete och hur det skall gå i det svenska samhället. Här behövs det stora insatser mot deras isolering, ensamhet och stora problem som visar sig redan på förläggningarna.

SIMON, Sveriges invandrare mot narkotika, är en länkrörelse som har bildats. Detta är oerhört viktigt. Här kan man kanske nå ett tidigt resultat och delvis arbeta förebyggande. Dessa invandrare vågar ju inte söka hjälp och råd lika ofta som svenskar, eftersom de tror sig hotade av fängelse och utvisning, även om de har fått uppehållstillstånd. I många länder är ju narkotikamissbruk belagt med dödsstraff. På andra håll, som t.ex. i Latinamerika och i Jemen, är narkotikamissbruk accepterat. Om de kommer från ett land där det är accepterat är det svårt att få dem att förstå de risker som finns.

Om de är rädda för att söka hjälp är det andra saker man måste övervinna. Det är ännu ett skäl till att inte kriminalisera missbruket och straffa det med fängelse.

Dessutom kan man fråga: Var kommer missbrukarna verkligen åt narkotika? Jo, i fängelserna. Är man inte missbrukare när man hamnar i fängelse, är det oerhört stor risk att man blir det där. Man håller nu på att undersöka hur många av fängelsekunderna som tidigare inte var missbrukare och som har blivit det under tiden i fängelset eller som där har övergått till tyngre droger. Det bästa man kan göra är alltså inte att sätta dem i fängelse. Där sprids missbruket i stället för att strypas.

Det krävs långt större insatser av förebyggande vård på alla områden och en stor kunskap.

Ett annat problem är att inte gravida missbrukande kvinnor tidigt söker vård. Men detta är mycket förståeligt, eftersom abort ofta krävs innan dessa kvinnor kan få någon vård. Man kräver alltså att de skall abortera sitt barn. Men t.ex. LP-stiftelsen har tagit emot dessa kvinnor, och de har där kunnat föda sina barn. Jag har för något år sedan tagit upp detta i en fråga till socialministern.

Kommunernas uppsökande verksamhet och droggrupper över huvud taget ligger i dag i farozonen i den allmänna besparingsivern. Detta är naturligtvis kommunernas beslut, men vi måste från riksdagen vara uppmärksamma på vad detta kan betyda inför framtiden. Att på grund av besparingsiver minska omfattningen av narkotikavården och den förbyggande, uppsökande vården i kommunerna kan visa sig bli betydligt dyrare än att satsa pengar på verksamheten. Jag har färsk rapport om detta från olika pågående budgetarbeten ute i landet. Vi måste i alla fall vara medvetna om detta.

En allmän översyn av socialtjänstlagen är, som jag har nämnt, någonting som behövs. Socialtjänstlagen är på sina håll så luddig att man i kommunerna i hög grad kan arbeta efter eget skön, och det är ju inte bra. Hittills har man verkligen gjort mycket för att leva upp till intentionerna i lagen, men en översyn av lagen behövs.

Anf. 32 RINALDO KARLSSON (s):

Herr talman! I betänkande SoU3 behandlas vissa narkotikafrågor, men jag kommer i mitt anförande också att beröra SoU6, reservation 5.

Narkotikan och alkoholen skapar tillsammans de största sociala problemen. Man kan säga att vi i utskottet i stort sett är överens i sakfrågan. Sedan kan det råda litet olika meningar om hur vi skall tackla problemen, men inte heller i fråga om detta kan jag säga att skillnaden är av någon större och avgörande betydelse.

I vanlig ordning finns det ändå tre reservationer fogade till betänkandet. Reservation 1 av moderata samlingspartiet och centern gäller definitionen av narkotika. I den frågan är majoriteten i utskottet helt överens om att samhället måste ha en hög beredskap för kunna vidta åtgärder så fort det dyker upp ämnen och preparat på marknaden. Samtidigt måste vi ur rättsäkerhetssynpunkt ha en klar definition av vad vi avser med narkotika.

Inom läkemedelsverket har man påbörjat en genomgång och omarbetsning

av narkotikaföreskrifterna. Syftet med en sådan översyn är att bl.a. möjliggöra ingripande mot s.k. designade droger. Enligt utskottets mening bör vi avvakta denna översyn, som kan ge vägledning om hur vi skall tackla detta problem, som är mycket allvarligt.

Reservation nr 2 handlar om upplysning om tung narkotika till olika riskgrupper samt krävs att medel skall anslås. Utskottsmajoriteten vill påminna om att regeringen under hösten 1989 tog initiativ till en ny offensiv för att stärka den nationella kampen mot narkotika. En aktionsgrupp mot narkotikan inrättades. I den ingår chefer för berörda myndigheter, företrädare för kommun- och landstingsförbunden, ordföranden från Athenagruppen och regeringens samordningsgrupp för narkotikafrågor, SAMNARK-gruppen. Högsta prioritet skall ges till insatser för bekämpande av kokain och andra nya preparat som dyker upp på marknaden.

Reservation nr 3 av folkpartiet och miljöpartiet handlar om information till föräldrar om narkotika. Utskottet och regeringen är helt överens om att information och upplysning är det viktigaste och bästa sättet att bemöta de stora narkotikaproblemen.

Socialstyrelsen har här det samlade ansvaret. Den har utarbetat ett långsiktigt program för detta område, Strategi för droginformation. Strategin inkluderar bl.a. mål och riktlinjer för droginformationen samt drogförebyggande aktiviteter för olika målgrupper. Här betonas folkrörelsernas och föräldrarnas insatser. Föräldraföreningen mot narkotika, FMN, har, tack vare sin unika erfarenhet, en mycket viktig roll i det förebyggande arbetet. Socialstyrelsen har också gett ut olika informationsskrifter.

Utskottet vill också påminna om Athena-gruppens informationsinsatser. Gruppen har i år kommit ut med boken Att upptäcka sitt barn, som handlar om droger och ungdomar och om utmaningen att vara förälder.

Jag vill också upplysa om att regeringen fram mot våren kommer att genomföra en landsomfattande aktion mot narkotika. Regeringen kommer att anslå 7 milj. kr. från allmänna arvsfonden.

Onekligen händer en hel del på informationsområdet när det gäller narkotika. Utskottet vill ändå påpeka hur viktigt det är att föräldrarna görs medvetna om narkotikans faror. Det gäller att i tid upptäcka när ett barn hamnar i det stora problem som droger innebär. Föräldrarna är de som först bör kunna se när förändringar sker. De måste då vara mycket lyhörda men också informerade om vad som händer, så att de kan tyda barnens signaler.

När det gäller narkotikan skall alla ta sitt ansvar. Det är vår skyldighet att medverka till att bekämpa droger.

I reservation nr 5 till SoU6 kräver moderaterna en ny narkotikapolitik. Målet skall vara ett narkotikafritt Sverige, och ingen skall kunna använda droger utan att möta tydliga reaktioner samt en strängare straffpåföljd.

De två första kraven skulle kunna vara hämtade ur regeringens aktionsprogram mot narkotika, som jag tidigare här har nämnt. Vi har en i förhållande till moderaterna avvikande mening när det gäller straffpåföljden vid eget bruk som kan anses som ringa. Vi menar att böter är en markering men att de helt klart måste följas upp med sociala insatser.

Låt mig än en gång påpeka att även om vi skiljer oss åt i fråga om straffsatsen, betyder det inte att vi på något sätt förringar problemet. Narkotikan

måste bekämpas var än den dyker upp. Målet för samhällets insatser måste vara att täcka upp alla led i narkotikahanteringen, från produktion, införsel, spridning och efterfrågan till vård och rehabilitering. Anita Persson kommer att i övrigt kommentera betänkandet SoU6.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 33 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Rinaldo Karlsson var en av de utskottsledamöter som hade tillfälle att besöka Colombia i slutet av augusti. Jag redovisade i mitt anförande den situation som vi där på ort och ställe närmare fick ta del av. Jag redovisade senare, i fem olika punkter, de slutsatser som vi rimligen borde ha kommit fram till efter det besöket. Jag vill fråga Rinaldo Karlsson, som har lyssnat till mitt anförande, om han kommer till samma slutsats som jag, om han kan dela de värderingar som jag gav uttryck för i dessa fem punkter.

Rinaldo Karlsson sysslade i sitt anförande enbart med att kommentera utskottsmajoritetens argumentation gentemot oss reservanter, men han hade inte någonting att säga om den problemsituation som jag redovisade i mitt anförande.

Anf. 34 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Det är litet synd att vi inte har *ett* betänkande, som ger oss möjlighet att sammanhållet diskutera narkotikafrågorna. Vi behandlar nu tre betänkanden, och man kan mycket väl ur alla tre plocka fram moment som vart för sig är avgörande för en sammanhängande kedja av insatser mot narkotikamissbruket. Jag har själv tagit upp en rad sådana frågor, och det är litet synd att Rinaldo Karlsson har missat att se detta sammanhang. Om vi inte ständigt gör detta, har vi aldrig en chans att komma till rätta med narkotikamissbruket, något som vi alla ändå så gärna vill göra.

Nu begränsar sig Rinaldo Karlsson till att tala om de punkter där narkotika nämns, och det är att beklaga. Det han tar upp i sitt anförande gäller bl.a. definitionen av begreppet narkotika. Han upprepar det som utskottet säger och som går ut på att man skall avvakta och åter avvakta. Bl.a. avvaktar man en proposition med anledning av 1983 års läkemedelsutredning, som var klar år 1987, och man förväntar sig att vi på en rad områden skall få förslag till hur man skall komma till rätta med olika problem, och däribland detta.

Vi reservanter menar att detta problem är så pass viktigt att man nu måste ta itu med det utan att fortsätta att avvakta i åtskilliga år framöver.

Anf. 35 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har samma uppfattning i den här frågan, Rosa Östh. Vi har inte tid att avvakta hur länge som helst. Sker det inte någonting inom en snar framtid måste vi ta nya initiativ. Det är helt självklart. Jag anser att vi är ganska överens i den här frågan.

Sten Svensson räknar upp fem punkter som jag har missat. Men jag kan ändå säga att jag håller med Sten Svensson i hans beskrivning av narkotika-problemet och att vi måste ta det på största allvar. Som jag uppfattade det

var det ändå inte så många punkter som skiljde oss åt i detta fall. Nog finns det punkter där det finns större skillnader än i den här frågan.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Socialtjänst, m.m.

Anf. 36 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag påpekade tidigare det vi fick ta del av på ort och ställe, nämligen hur narkotikahandlingen ger förskräckande exempel på miljöförstöring, rättslöshet och våld. Detta är något som just denna hämningslösa narkotikahandel för med sig. Det profitörerna håller på med hotar på sikt hela den sociala, ekonomiska och demokratiska utvecklingen i flera länder.

Det är därför viktigt att producentländerna får stöd av konsumentländerna i kampen mot den illegala produktionen. Här måste vi på alla sätt ställa upp för att utrota marknaden. Eljest kommer aldrig någonsin dessa insatser i producentländerna att lyckas. Om vi inte tar resoluta tag i dessa problem kan eljest inte de biståndsprojekt som Sverige är engagerad i via FN med stöd av svenska skattepengar bli framgångsrika.

Om nu Rinaldo Karlsson ändå vill ansluta sig till mina slutsatser efter vårt gemensamma besök i Colombia, borde också konsekvenserna av detta innebära att vi får stöd för alla våra reservationer med resoluta krav på en striktare vårdlagstiftning och en komplettering av den lag som förbjuder konsumtion av narkotika med sådana straffsatser att den lagen verkligen blir verkningsfull. Så är det inte i dag, vilket andra talare har påpekat i debatten. Narkotikabrott måste förenas med påföljden fängelsestraff, och även i kombination med vård, vilket också har påpekats här av andra talare. Det är absolut nödvändigt.

Vi skall dessutom vara tacksamma för att det finns frivilliga organisationer som vill ställa upp och hjälpa till med utbudet av vårdplatser och ta andra initiativ på detta område för att hjälpa till med vården. Detta vill inte heller Rinaldo Karlsson och hans partivänner ställa sig bakom, vilket framgår av alla våra reservationer.

Herr talman! Jag anser att det finns många brister i socialdemokraternas syn på narkotikaproblemet. De kan stå här i kammaren och säga att man i princip instämmer och att vi är så eniga om att man måste göra någonting åt dessa problem. Men det saknas kraft i den andra änden när man kommer till de konkreta och mest verkkningsfulla åtgärderna. Då är ni inte med längre, och det är beklagligt.

Anf. 37 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi menar att det inte är någon bra lösning att slänga varenda ung människa som har en pipa hasch eller liknande direkt i fängelse. Vi har i varje fall gått med på att det skall finnas böter, och det är ju också en straffpåföljd, för att samhället skall markera ett avståndstagande från narkotikan.

Det viktigaste är ändå att sociala insatser sätts in för att eliminera det hela. Också polisen måste få resurser för grupper som stör denna verksamhet. Vi har sagt att narkotikan skall bekämpas i alla de led som narkotikan förekommer, både i distributionsleden och i konsumtionsleden.

Vi är helt medvetna om att man inte kan sätta in resurser bara på ett håll. Vi har också sagt att vi är beredda att stödja människorna i Colombia med deras projekt och liknande. Där tycker jag att vi är helt överens.

Visst kan man säga att vi har avvikande meningar och avge en reservation som en typ av markering, men jag anser ändå att man måste hålla med om att vi i detta land i stort sett är överens om att vi skall bekämpa narkotikan på bästa sätt. Jag tror inte att man löser problemen genom att automatiskt slänga in unga människor i fängelse varenda gång man kommer på dem. Jag tror inte att detta är det bästa sättet.

Vi skall också komma ihåg att om det är fråga om större kvantiteter där man kan räkna med en eventuell försäljning eller liknande, tar andra straffbestämmelser över.

Tredje vice talmannen anmälde att Sten Svensson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 38 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag ämnar uppehålla mig vid betänkandet SoU7 som har titeln Barn och ungdom.

Vid flera tillfällen har vi kunnat konstatera att problem kvarstår när det gäller åtgärder för att förebygga och minska ungdomsbrottsligheten, som ju ofta också är sammankopplad med drogmissbruk. Kvarstår gör också kraven från föräldrar, myndigheter och andra som ropar på effektiva åtgärder för att på ett tidigt stadium stoppa vissa ungdomars framfart – en framfart som leder till att det i slutändan blir ett digert brottsregister.

Det går minst sagt trögt att uppnå ett resultat. Det är också orsaken till att utskottet, även i detta betänkande, gjort ett tillkännagivande till regeringen om att det behövs snara åtgärder för att få fram flera och differentierade platser på de särskilda ungdomshemmen.

Vid en tidigare riksdagsbehandling i början av detta år var enigheten i utskottet stor – då liksom nu – om var problemen finns, och i stor utsträckning var utskottet också enigt om vilka åtgärder som måste sättas in. Detta gavs också regeringen till känna.

Vad som hittills har hänt är att det har presenterats en hel del utredningar, rapporter och behovsinventeringar där socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Kommunförbundet är inblandade. Vårdskommisionen har överlämnat en promemoria som i sin tur har gått vidare till en ny utredning, en parlamentarisk kommitté som skall utvärdera nuvarande regelsystem för unga lagöverträdare. Arbetet skall vara avslutat före utgången av september 1992. Just nu lär socialstyrelsen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet arbeta med en fördjupad analys av situationen – som det heter.

Det behövs inga fler utredningar. Det som behövs är naturligtvis handfasta åtgärder för att i tid ge ungdomar vård och behandling. Vi vet att många av dem som i dag lämnas att driva omkring i samhället är svårt störda. Det är nödvändigt att radikala förändringar sker tills nästa tillfälle vi debatterar ett betänkande om barn och unga.

Vi moderater har i motioner föreslagit förändringar när det gäller de särskilda ungdomshemmen, något som vi inte fått gehör för i utskottet. Vi anser att en av orsakerna till att det inte händer något är det splittrade huvudmannaskapet för de särskilda ungdomshemmen. Eftersom det gäller ett förhållandevis litet antal ungdomar med ojämn spridning över landet, anser vi att

de särskilda ungdomshemmen bör ha hela riket som upptagningsområde och staten som huvudman.

Det här kravet har vi drivit länge. I mars 1987 kom Tor Sverne med en kritisk utredning om de särskilda ungdomshemmen, där han påtalade bristerna i det nuvarande huvudmannaskapet.

På senare tid har det också visat sig att allt fler utredningar och rapporter talar om att resursansvar och intagningsansvar måste ligga på samma organ och på hög nivå. Andra säger att vissa ungdomshem måste ha statligt huvudmannaskap.

Vi föreslår också att det måste vara möjligt att förlänga ungdomars vistelse på läsbar enhet längre tid än två månader. Det är också något som utskottets majoritet inte har velat gå med på. Tiden på läsbar enhet måste anpassas till det enskilda fallet. Det är nödvändigt för att undvika att ungdomarna inte avviker innan de har motiverats till en annan livsföring. Det gäller i hög grad de som är över 15 år och har blivit dömda för brott. Dessa ungdomar bör vistas på särskilda ungdomshem som står under kriminalvårdsstyrelsens huvudmannaskap. Det har vi framfört tidigare.

Vårdskommissionen tar upp frågan om just de ungdomar som är mest brottsbelastade. Kommissionen anser att dessa ungdomar är svåra att rehabilitera med den vård de får under sina sporadiska vistelser vid de särskilda ungdomshemmen.

Socialtjänstens oförmåga att hålla dem inlåsta äventyrar inte bara den enskilda medborgarens säkerhet utan omöjliggör även den vård och behandling som de unga brottslingarna behöver, fortsätter kommissionen. Vidare anser den att vistelse på läsbar enhet skall ske så länge det finns risk för rymning eller att fara för egen eller andras hälsa består. Felet i dag är att denna tid är begränsad till endast två månader utan att man tar någon hänsyn till det enskilda fallet. Det är tydligen också den kritik som våldskommissionen framför.

Reservationerna nr 14 och 19 i socialutskottets betänkande nr 7 är gemensamma för de borgerliga partierna. De tar upp åtgärder som sammanhänger med vistelsen på de särskilda ungdomshemmen. Vi påpekar att ungdomar kan komma i kläm och att de kanske inte får den psykiatriska vård som de behöver. Vi påpekar också att det är helt nödvändigt att personalen får bättre utbildning för att klara vårderna av dessa ungdomar.

Vi moderater har även en annan reservation, som vi är ensamma om. Vi anser att socialtjänstlagen inte innehåller några riktlinjer om direkta förebyggande åtgärder för att på ett tidigt stadium förhindra att ungdomar kommer djupare ner i brottslighet och drogmissbruk. I socialtjänstlagen betonas det förebyggande arbetet och det förutsätts att varje enskilt fall prövas för att man skall se vilka åtgärder som behövs. Detta skall ske i samråd med den unge.

Det låter väl i och för sig bra, men verkligheten ser litet annorlunda ut. Det har visat sig att socialtjänstlagen är otillräcklig på detta område. Föräldrar, socialpolitiker och andra personer som kommer i direkt kontakt med problemen efterlyser handfasta åtgärder i tid när det gäller ungdomar som håller på att komma in i en ond cirkel av drogmissbruk och brottslighet.

Vi moderater, det är vi tyvärr ensamma om, anser att regeringen skall

återkomma med förslag om en mera preciserad lagstiftning när det gäller socialnämndens skyldighet att vidta förebyggande åtgärder. Socialnämnderna måste få en verklig möjlighet att agera på ett tidigt stadium.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och säger att det inte har inträffat något som föranleder en ändrad bedömning. Vilken var då den tidigare inställningen? Jo, socialnämnden skall arbeta förebyggande och inte skall vara bunden av en viss kedja av åtgärder. Det vilar på den enskilde socialsekreteraren att ta initiativ som skall förhindra brottslighet. Det finns säkert de som gör det, men kanske alltför sällan.

Utskottets majoritet skriver att socialnämnderna är skyldiga att utarbeta metoder för detta. Denna formulering har upprepats i flera betänkanden. Trots detta händer ingenting.

När föräldrar ber att socialnämnden måste göra något för att föräldrarna själva inte orkar längre, får de ofta till svar att det inte finns något stöd i lagen för åtgärder som innebär ett visst mått av tvång eller upptrappande av åtgärder.

Föräldrarna känner sig maktlösa. I tidningar, på TV och i radio talar allt fler föräldrar om vilken vanmakt de känner inför detta. Ungdomarna vet också vad som gäller. Det händer inte alltför sällan att ungdomarna själva uttrycker sin förvåning över att inget händer.

Inser inte kammarens ledamöter att något har gått snett? Utskottet kan inte varje gång avfärda hela problemet med samma slentrianmässiga formuleringar som inte ger förtvivlade föräldrar något hopp. Vad vill majoriteten göra åt detta? Vilket är ert alternativ?

Herr talman! För att ge ett bidrag till tidsbesparingen i kammaren yrkar jag bifall endast till en av de moderata reservationerna – reservation nr 10 i socialutskottets betänkande nr 7.

Anf. 39 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! De flesta barn har det bra i Sverige i dag. Men det finns fortfarande många barn både i storstäder och på mindre orter som har glömts bort av samhället.

Det handlar om barn som lever i en miljö som präglas av ensamhet, fattigdom, missbruk eller psykisk ohälsa. Det är barn som har föräldrar som inte klarar av dem och som inte heller orkar att klara av sin egen situation.

Om barnet försummas under det första levnadsåret kan det få en förödande effekt för all framtid med bl.a. skolsvårigheter, missbruk och kriminalitet till följd.

Det är ett dåligt betyg åt ett samhälle som vill värna om de enskilda människorna att alltför många barn får en omöjlig start i livet. Därför har "de glömda barnen" varit en hjärtefråga för folkpartiet liberalerna i många år. I socialutskottets betänkande nr 7 behandlas en lång rad av de förslag som vi har fört fram i våra partimotioner om de mest utsatta barnen.

Barnen i Sverige har generellt fått det bättre. De socialt utsatta barnen tycks dock i stället ha fått det sämre under 70- och 80-talen. Klyftan har blivit större mellan barn som har det bra och barn som vanvårdas, misshandlas och lever i social misär. Det beror bl.a. på att antalet yngre missbrukare har ökat och bland dem finns många kvinnor som har barn. Då jag började arbeta

inom sjukvården för 30 år sedan fanns nästan inga missbrukande mödrar med småbarn. I dag beräknar man att ungefär 10 % av förskolebarnen växer upp i missbrukarmiljö. Det här är ett vardagsproblem på våra barnvårdscentraler.

Den nya socialtjänstlagen och lagen om vård av unga, LVU, trädde i kraft 1982. En intensiv debatt kom samtidigt i gång om tvångsomhändertagande av barn. Det handlade ensidigt om att för många barn togs om hand för lättvindigt. Antalet omhändertaganden utan föräldrars samtycke sjönk snabbt till hälften. Den utvecklingen hade naturligtvis varit positiv om den hade berott på att barnen var mindre utsatta än förr. Tyvärr var det inte så. Vi har nu fått mycket oroande signaler. Det är inte länge sedan man fick se siffror om att antalet polisanmälningar om misshandel av barn har ökat med 37 % under 1989 jämfört med 1988. De sexuella övergreppen har också ökat kraftigt.

Under de sista åren av min yrkesverksamma tid som barnläkare tvingades jag att med sorg i hjärtat notera att små barn fick vanvårdas och flyttas runt som små "jojobarn" på ett sätt som varit fullständigt otänkbart 20 år tidigare. Det är bl.a. på grund av detta som utskottet i betänkande 6 har begärt en översyn av socialtjänstlagen. Det är bra att det nu äntligen blir av.

I betänkande 7 är det sex reservationer som stöder vår partimotion om de utsatta barn som tagits om hand för samhällsvård. Det handlar om de krav som bör ställas på enskilda hem för vård och boende innan de får ta emot barn, om överflyttning av vårdnaden till fosterföräldrar när barn har rotat sig i familjehemmet, om samma krav på dokumentation vid omhändertagande av barn oberoende av om det sker via LVU eller socialtjänstlagen, om behov av utbildningsinsatser och sist, men inte minst, om en upprustning av barn- och ungdomspsykiatri.

I detta sammanhang tänker vi i första hand på de beteendestörda ungdomar som lever i gränsskiktet mellan socialtjänsten och psykiatri och som ingen riktigt tar ansvar för i dag. Detta är resurskrävande ungdomar, och de faller ofta mellan två stolar. Och jag har svårt att förstå varför inte socialdemokrater och vänsterpartister har stött vår motion på den här punkten, eftersom det i detta sammanhang råder så uppenbara missförhållanden som har varit välkända i många år. Bl.a. tryckte JO mycket starkt på det här missförhållandet vid sin översyn av § 12-hemmen för några år sedan. Majoriteten vill invänta mentalservicekommitténs slutbetänkande, men det innebär ju ytterligare några års fördröjning. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 14.

Skolan har en viktig uppgift att tidigt uppmärksamma barn som har det svårt. Dit hör bl.a. de s.k. MBD-barnen, dvs. barn med en mycket lindrig hjärnskada, vilken gör att barnen är okoncentrerade, har svårt att hantera intryck av olika slag, är aggressiva, ofta är mycket envisa, osv. De barnen förlorar sin självkänsla och hamnar totalt snett i tillvaron för all framtid om inte skadan upptäcks i tid och hanteras på rätt sätt. Motionen om kunskapsbehov när det gäller MBD har ju fått ett mycket starkt stöd i remissyttrandena. Men tyvärr är vi från folkpartiet liberalerna ensamma om reservationen till stöd för motionen.

Reservationerna 1 och 2 handlar om kroppsskador på barn och om barns

behov av att ha en väl fungerande skyddsorganisation – något som är fullständigt naturligt för oss vuxna, åtminstone när det gäller arbetsplatsen och vägen dit och hem.

Barn får faktiskt fler kroppsskador i skolan än vad vuxna får på jobbet. Och det verkligen skrämmande är att en stor del av de här kroppsskadorna uppkommer på grund av våld mellan elever. I Norrbotten var det 20 % av skadorna som uppkom på det sättet. Vi vuxna skulle aldrig drömma om att dag efter dag gå till en arbetsplats där man på grund av mobbning t.o.m. får kroppsskador och misshandlas. Bara detta gör att det är oerhört angeläget att få i gång en registrering av skador och en uppföljning med förebyggande insatser.

Av betänkandet framgår det att den olycksfallsregistrering som har kommit i gång så smått har minskat på grund av resursbrist ute i landstingen. Trots vetskapen om detta har utskottets majoritet inte velat ställa sig bakom folkpartiet liberalernas krav på registrering av kroppsskador och förebyggande insatser. Det tycker jag är sorgligt. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Det är helt klart att det under senare år har skett en urholkning av barnkompetensen på många håll i samhället. Inom t.ex. barnhälsovården har barnsjuksköterskorna ersatts med distriktssköterskor som redan är överlastade av bl.a. en alltmer svällande hemsjukvård. Det har resulterat i att föräldrautbildningen har stagnerat och att frågorna om barnolycksfall har blivit eftersatta. Det sista framgår bl.a. fint av en rapport som kom häromåret uppfifrån Umeå. En enkätundersökning bland distriktssköterskor låg till grund för rapporten.

Barnkompetensen har också urholkats då en speciell barnvårdsnämnd gick in i en samlad socialnämnd och när barnvårdsombuden försvann på länsstyrelserna.

De här förändringarna kom till stånd med det goda syftet att man ville främja en helhetssyn och ett familjeperspektiv. Det var bra. Men tyvärr blev det en del bieffekter som vi nu måste ta tag i. Vuxenperspektivet tog överhanden, och barnen kom i skymundan.

Jag vill åter påminna om den genomgång man gjorde i en Stockholmsförort. I 30 % av utredningarna av barnavårdsärenden fanns barnet över huvud taget inte nämnt. Så tala om det osynliga barnet! Nu behövs det en lång rad åtgärder för att stärka barnkompetensen och vidga barnperspektivet inom socialtjänstens ansvarsområde. Därför har vi i folkpartiet liberalerna föreslagit ett samlat åtgärdsprogram som bör föreläggas riksdagen när det gäller åtgärder inom socialtjänstens ansvarsområde. Bl.a. måste socialsekreteraryrkets status höjas så att de mest rutinerade inte fortsätter flykten till administrativa tjänster, medan de mest orutinerade får sköta de allra svåraste arbetsuppgifterna och besluten ute på fältet. Vi måste få specialistteam på regional nivå till socialtjänstens förfogande ungefär på det sätt som man i dag har när det gäller sexuella övergrepp på barn. Liknande team behövs t.ex. för flyktbarnens och psykiskt störda ungdomars speciella behov.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4 om förstärkt barnkompetens. Givetvis står folkpartiet liberalerna bakom även övriga åtta reservatio-

ner där våra namn finns med. Men jag begränsar mig till att yrka bifall till reservationerna 1, 4 och 14.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Socialtjänst, m.m.

Anf. 40 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Som vanligt när vi diskuterar socialutskottets betänkanden är vi i väldigt många och långa stycken överens. Jag håller med om det som Rinaldo Karlsson sade tidigare, att skiljelinjerna inte är så väldigt stora. När man lyssnar på pläderingarna för de olika reservationerna kan man lätt få den uppfattningen. Men det handlar oftast om huruvida vi skall göra ett tillkännagivande till regeringen eller inte i en fråga där vi dessutom oftast redan har gjort det för ett halvår sedan. Då kan man faktiskt ifrågasätta nyttan med det hela.

Jag tror att så gott som alla i utskottet, oftast en politisk majoritet, och ibland hela utskottet, är ganska eniga om att vi, på en del punkter som vi åter pekar på, är ganska besvikna över att det händer så litet när vi gör ett tillkännagivande. Vi är besvikna över att regeringen inte reagerar och inte reagerar och att vi får återkomma ett halvår eller ett år senare och säga samma sak. Det gäller bl.a. en del av det som tas upp i betänkandena SoU6 och SoU7.

I SoU6 är vi överens om att det behövs en översyn av socialtjänstlagen. Det finns ingen reservation om det. Men jag vill ändå säga några ord om det, eftersom vi har olika utgångspunkter när vi begär den här översynen. Och det tycker jag är viktigt att påvisa.

Utgångspunkten från oss i vänsterpartiet är att vi ser att det i dag i många kommuner är svårt att leva upp till socialtjänstlagens intentioner. Många människor som borde få en behandling baserad på rättvisa, solidaritet och jämlikhet, vilket är grunden i socialtjänstlagen, får inte den behandlingen. Ute i kommunerna görs olika bedömningar, normerna är olika när det gäller antal kronor och ören som man får i socialbidrag, folk behandlas på olika sätt, det börjar ställas ekonomiska krav för att man skall få en viss form av bistånd som inte tidigare alls har kopplats till ekonomi, osv. Det finns många exempel på att socialtjänsten inte fungerar, till men för de människor som är i behov av det samhälleliga stöd som ändå socialtjänsten skall ge.

Det har blivit någon form av praxis att man måste överklaga till högre instans för att få sin rättmätiga och lagenliga rätt. Det tycker vi är en väldigt illavarslande utveckling, eftersom det innebär att många människor som är i den situationen att de är beroende av samhällets stöd inte alltid får sin röst hörd i förhållande till myndigheter och högre instanser. Det innebär alltså att den starkares rätt vinner. Det finns som sagt en mängd situationer där vi ser att socialtjänsten inte fungerar och där den behöver förstärkas, inte urholkas. Det är vår utgångspunkt när vi kräver en översyn av socialtjänstlagen.

Det finns en punkt i betänkande 6 där vi inte är överens om att det behövs en översyn. Det gäller ekonomiskt stöd till asylsökande. Majoriteten i utskottet menar att de regler som i dag existerar och används i praktiken ute i kommunerna är tillräckliga och att det inte sker någon diskriminering av asylsökande i det avseendet. Vi menar att så inte är fallet. De regler som

finns för asylsökandes rätt till ekonomiskt stöd håller inte i verkligheten i dag – dels har asylsökande mycket längre väntetider i dag än tidigare innan de får besked om var de skall vara, dels vet vi om att man i praktiken får väldigt olika behandling om man behöver extra bidrag, har ett handikappat barn, skall få ett nytt barn, behöver extra stöd och utrustning. Där har asylsökande väldigt svårt att få stöd i dag. Det finns många uppseendeväckande fall, som ligger till grund för den motion som vi skrivit och som vi har velat få utskottet med oss på. Det har vi inte fått, därav reservation 3 i betänkande 6, vilken jag yrkar bifall till.

När det gäller betänkande 7 är vi alla överens om att vi behöver fler och differentierade platser för vård av ungdomar. Vi är dessutom alla överens om att rikta kritik mot att ingenting har hänt. Vi är också överens, inte alla men i alla fall en majoritet i utskottet, om att det behövs ett åtgärdsprogram när det gäller övergrepp på barn och ungdomar. Det är en fråga som har påtalats tidigare och där verkligheten talar sitt tydliga språk. Där behövs kraftfulla åtgärder, som vi än en gång efterlyser. Vi är alla partier i utskottet dessutom överens om att fortlevnaden av familjerådgivningen, som ju är ett mycket bra och förebyggande instrument, skall tryggas. Det är bra att vi är överens om det.

Det finns även i detta betänkande en fråga där vi inte är överens. Det gäller stödprojekt för invandrarungdomar, som vänsterpartiet har motionerat om. Anledningen till det är att vi kan se att invandrarungdomarna i dag är överrepresenterade när det gäller våld och svårigheter bland ungdomar. Inte sällan är invandrarungdomar inblandade i våldshandlingar, därför att de lever i en mycket skör social situation, i rotlöshet, inte alltid har två föräldrar, upplever en kulturkollision osv. Det gör att vi behöver uppmärksamma deras situation och lyfta ut den från den övriga ungdomsproblematiken och alltså ge ökat stöd till de invandrarungdomar som befinner sig i vad man brukar kalla för farozon. Vi menar att det behövs särskilda pengar till detta. Vi är medvetna om att om det inte avsätts särskilda pengar till sådana projekt kommer de aldrig att bli av. Detta för mig över till den stora fråga som debatten egentligen borde handla om, nämligen hur kommer det sig nu, när vi är så eniga i så många frågor i socialutskottet, att ingenting händer? Och hur kommer det sig att vi ute i kommunerna i landet i dag kan se en nedrustning av den sociala sektor som socialtjänsten verkar inom? Jo, menar jag, det kommer sig av den ekonomiska politik som har förts i det här landet av regeringen, i långa stycken i samarbete med folkpartiet. Det är en ekonomisk politik som innebär att penningflödet, som tidigare kunde gå från staten till landsting och kommuner för att de skulle få möjlighet att bedriva den välfärdspolitik som socialpolitiken är en del av, i dag har vänt och går åt annat håll, från landsting och kommuner till staten. Många av oss vet att man sitter i budgetmöten runt om i kommunerna och skär och skär. Många av oss är också pinsamt medvetna om att det gäller just de verksamheter som vi här i debatten, och ofta i utskottet, säger är livsnödvändiga, nämligen de förebyggande uppsökande verksamheterna.

Jag har inte hört någon av er som talat i dag, oavsett partitillhörighet, inte påpeka nödvändigheten av tidigare reaktioner, tidiga ingripanden och tidiga åtgärder. Jag kan inte se att det betyder något annat än människor som möter

människor. Tidiga reaktioner är inte något diffust, utan en människa möter en människa.

När det gäller de frågor som vi talar om i dag är det ofta en vuxen som möter en ungdom. Uppsökande verksamhet innebär att det måste finnas vuxna människor på de platser där ungdomen finns. De vuxna personerna är de som skall reagera och som skall se till att man gör någonting tidigt. I dag skärs denna verksamhet ner i de flesta kommuner: den förebyggande verksamheten, den uppsökande verksamheten och den samordnande verksamheten – som vi så vackert talat om här i dag – mellan barnavårdscentraler, barnomsorg, skolan och PBU.

Vilka på socialkontoret har tid med detta i dag? Socialsekreterarna – de som fortfarande orkar stanna kvar – får syssla med budgetarbete. Jag tror att ni vet det. De får framställa budgetunderlag till socialnämnden, de får hjälpa politikerna så att de kan fatta budgetbeslut och de skall göra budgetuppföljning. De har nästan inte tid att lyfta på rumpen och gå ut från kontoret.

Det här är den bistra sanningen, och trots alla tjugiga deklarationer om tidiga ingripanden, effektiva åtgärder, stödåtgärder, förebyggande åtgärder osv. så händer ingenting. Det krävs pengar och resurser, och det krävs människor och mänskliga möten. Mänskligheten och humanismen i samhället håller på att gå förlorad med den mycket ekonomistiska inriktning som dagens socialpolitik har. Det leder till att de värden som är grundläggande i socialtjänstlagen om humanitet, solidaritet och alla människors lika värde håller på att gå förlorade. Jag tror inte att vi kan komma till rätta med de problemen genom en översyn av socialtjänstlagen. Det behövs helt andra åtgärder, och vi får föra den diskussionen och den politiska kampen på andra ställen än här i kammaren. Jag vill uttala att det är det som är grunden och som är nödvändigt.

Så länge som vi för en politik där vi inte kan enas i skatte- och finansutskottet om de här frågorna, dvs. om pengar till förebyggande och uppsökande verksamhet, kan vi tala ihjäl oss i socialutskottet om att det är detta som behövs.

Jag ser fram emot den dag vi är lika eniga i finansutskottet som vi är i socialutskottet.

Anf. 41 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Gudrun Schyman lyssnade på mitt inledande anförande om narkotikapolitiken där jag började med att utgå ifrån vårt tillkännagivande om översynen av socialtjänstlagen. Jag vill göra Gudrun Schyman uppmärksam på reservation nr 7, om behovet av tidiga vårdinsatser, på s. 47 i betänkande nr 6. Jag berörde det som står i den reservationen i mitt anförande. Jag påpekade också att det inte enbart är en översyn av socialtjänstlagen som behövs, utan man måste också få en striktare lagstiftning inom andra områden, t.ex. vad gäller LVU- och LVM-lagarna. Det har jag mycket starkt poängterat i mitt anförande.

Anf. 42 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Det här var ett litet budgetanförande av Gudrun Schyman. Jag blir litet förvirrad. Jag upplever det som ett angrepp på att vi har mäng-

der av förslag till förebyggande verksamhet. Tror inte Gudrun Schyman på att förebyggande verksamhet skall minska kostnaderna, att det är bra även ur ekonomisk synpunkt, att det är bra ur individens synpunkt? I vårt program Det glömda Sverige har vi anslagit en hel del för de saker vi har tagit upp. Nu minns jag det inte i detalj, men jag minns en sak som vänsterpartiet inte ställde upp på. Vi ville t.ex. ha 5 miljoner extra till förebyggande och stöttande åtgärder för misshandlade kvinnor och barn i kvinnojourernas regi.

Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Först skall jag tydliggöra vad jag yrkade bifall till. Det blev oklart i hastigheten. Jag vill yrka bifall till reservation nr 3 vid SoU6 och bifall till reservation nr 7 vid SoU7.

Till Ingrid Ronne-Björkqvist vill jag säga att det inte är för ro skull jag för en budgetdebatt. Det är för att jag är av den uppfattningen att pengar hänger ihop med vilket resultat det blir av det man säger sig vilja göra. Jag menar att socialutskottets verksamhet är helt beroende av finansutskottets verksamhet. Vi kan uttala hur mycket som helst i ord. Om vi inte sätter till pengar och styrmedel blir det vi säger inte av. Den kopplingen är fullständigt logisk, tycker jag. Det är ganska meningslöst att inte göra den. Då blir det man säger till intet förpliktigande.

Jag tycker att det är lika meningslöst att höra på kommunalpolitiker ute i kommunerna som säger att man sitter i samma båt. Oj, oj, vad de är hemska nu när vi inte får höja skatterna, säger man, fast man tillhör ett politiskt parti som just har varit med om att besluta detta. Man måste tydliggöra sammanhangen och sambanden i politiken, annars blir människor förvirrade, anser jag.

I fråga om kvinnojourerna är vi helt överens. Vi har i flera år motionerat om att kvinnojourerna skall få statligt stöd och inte behöva ansöka om projektpengar vartenda år. Jag tror att vi har varit överens om detta både i utskottet och i kammaren.

Anf. 44 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Ja, vi har varit överens i ord, men inte då det gällt pengar. I det avseendet var vi ensamma om att ha reserverat 5 milj.kr. för den verksamheten.

Jag vet mycket väl att även vänsterpartiet sitter ute i kommunerna, och även i landstingen, och yrkar på avsevärt mycket mer pengar till alla möjliga projekt som inte vi har ställt upp på. Jag har suttit både i kommun och i landsting. Jag vet också att den budget som vänsterpartiet brukar presentera inte går ihop i sluttampen. Det är detta som är det stora problemet, att man till slut också måste betala vad det kostar.

Anf. 45 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag är mycket medveten om att man måste betala vad det kostar. Vi har också i vår budget här i riksdagen anvisat medel och talat om hur detta skall ske. Vi har gjort en totalfinansierad budget, som innebär överföring av pengar från stat till landsting och kommuner med, tror jag,

8 miljarder kronor. Vi brukar göra så i kommunerna också, Ingrid Ronne-Björkqvist, att vi totalfinansierar våra förslag. Det är inte detta det handlar om. Det är mer en prioritering av vad man vill satsa på och vid vilket tillfälle. Jag menar att de frågor vi diskuterar i dag hör till dem som man verkligen måste satsa på. Jag vet att vi i långa stycken är överens om den inriktningen, men enigheten och samstämmigheten försvinner när man börjar tala om ekonomi och budget.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingrid Ronne-Björkqvist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 46 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag tänker börja med socialutskottets betänkande nr 7 om barn och ungdom. Jag yrkar bifall till reservation 3 och ställer mig i övrigt bakom reservationerna 7 och 14 till detta betänkande som miljöpartiet har varit med och undertecknat.

Jag tänker här efter prata litet grand om reservation 3. De senaste decennierna har vi för varje år fått allt större problem med stegrade kostnader för sjukvård och socialvård. Dessa kostnader har nu nått sådana dimensioner att de hotar att spräcka förutsättningarna för hela vårt välfärdssamhälle. Det har blivit en ond cirkel med allt fler människor som är socialt, fysiskt och psykiskt handikappade, och det sociala arvet förstärker allt detta för varje generation. För att bryta denna onda cirkel fordras en djupgående analys av orsaken till problemen och kraftfulla insatser på kort sikt från hela samhället. Hittills har de styrande inte kunnat eller velat förstå sammanhanget, utan de har haft skygglappar för ögonen. Följden har blivit att man svårt försummat nödvändigt förebyggande arbete, speciellt bland barnen.

En av de viktigaste orsakerna till alla dessa problem är den stora folkomflyttningen i vårt land, som började ta fart efter andra världskriget. Människor tvingades flytta in till tätorterna med motsvarande utarmning av landsbygden. Bostäder byggdes på löpande band i miljonprogrammet, utan hänsyn till mänskliga och sociala aspekter. Människor kände sig rotlösa och blev isolerade. Det sociala skyddsnätet fungerade inte längre. Det var bäddat för svåra sociala och psykiska problem. Själv mord, barn- och kvinnomisshandel, alkoholism, narkotikaproblem, kriminalitet har ökat. Vi har fått en helt ny klass av socialt nedtrampade människor, som utgör kanske 10–15 % av befolkningen. Värst utsatta är som vanligt barnen. De växer sedan upp till trasiga människor och fortplantar detta dåliga sociala arv. Denna nya "sociala underklass" har inte bara sociala problem, utan står för merparten av våra snabbt stigande sjukvårdskostnader. Detta klara, statistiskt lätt fastställda faktum har mycket litet diskuterats när det gällt att komma till rätta med vår sjukvårdskris och de enorma kostnaderna för sjukvård och socialvård.

För att på lång sikt komma åt den verkliga orsaken till alla dessa problem måste vi självklart skapa ett nytt samhälle. Miljöpartiet har i år lagt många motioner med konkreta förslag till hur detta skall genomföras. Men att skapa ett nytt samhälle tar många år, och under tiden måste vi med kraftfulla åtgärder och mycket större insatser än nu lösa dagens problem, men framför

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Socialtjänst, m.m.

allt satsa på förebyggande åtgärder, som mycket snart kommer att ge positiva resultat, om vi bara kan genomföra dem. Detta förebyggande arbete måste helt naturligt till största delen satsas på barn och ungdomar. De senaste 10–20 åren har det varit en genomgående stark tendens att man i stället allt mer börjat spara på barnen – på resurserna för barnavårdscentraler, barnomsorg, skola, fritidsaktiviteter för socialt utsatta ungdomar, socialvård osv. Vi måste nu bryta den onda cirkeln och sätta in stora resurser, intresse och engagemang för att arbeta socialt förebyggande bland barn och ungdomar i alla åldrar. Ju tidigare vi kommer in, desto större och snabbare effekt får vi. Vi kommer att göra stora ekonomiska vinster, men framför allt kommer vi att förhindra mycket mänskligt lidande. Att spara är inte det rätta i den här situationen.

I själva verket är detta kanske den enda chansen för vårt välfärdssamhälle att överleva. I vår stora ambition att övervinna fattigdomen och utveckla vår välfärd har mycket mänskligt och mycket av det vi kallar kultur försumrats på ett ganska ödesdigert sätt. Den framsynte läkaren Hans Lohman myntade redan för minst tio år sedan de bevingade orden "Vi får det allt bättre men mår bara sämre." Hur skall egentligen detta förebyggande arbete gå till?

Barn som far illa ger i alla sammanhang och i alla åldrar olika signaler ifrån sig. Vi måste lära oss att bli lyhörda för dessa signaler och så tidigt som möjligt försöka avhjälpa de problem som ligger bakom – i familjen, i samhället.

Redan på BVC kan man, t.ex. när man har s.k. skrikbarn, försöka ta reda på bakomliggande orsak genom ett samtal med föräldrarna. Det framkommer då ofta bakomliggande problem i familjen, som går att åtgärda. Dålig viktökning kan också vara ett tecken på störningar i familjen, t.ex. dålig mor–barn-relation. Det går att avhjälpa med tidig kontakt. Distriktssköterskor måste få mer tid att ägna sig åt barnen för att hinna med det viktiga psyko-sociala arbetet. Föräldragrupper, som också har stor betydelse i det psyko-socialt förebyggande arbetet, måste också ges mer tidsmässiga resurser.

Alla barn har på något sätt kontakt med barnomsorgen, och här har personalen stora möjligheter att se barnens beteende till vardags. Det ges som sagt många signaler, och vi måste enligt 12 § socialtjänstlagen få resurser för att kunna gå in och hjälpa till när det behövs, så att det kan bli god kontakt och samarbete mellan föräldrar, personal på barnstugorna och socialarbetarna för att lösa problemen.

Alla barn går i skolan, och här har vi den verkliga chansen att fånga upp de barn som inte mår bra. Vi måste till varje pris hjälpa dessa. Varje barn som har svåra problem i sin familj behöver ha någon utomstående vuxen som det kan ty sig till, tycka om, ha som föredöme och känna trygghet hos. I Borlänge har man i många år provat en modell som kallas "fritid i skola". Alla barn på låg- och mellanstadiet erbjöds fritidsaktiviteter av något slag, och de som inte anmälde sig till något sökte man upp genom dörrknackning. Många av dessa visade sig ha stora problem i familjen och var understimulerade. De erbjöds då att få delta i s.k. "gänget-grupper" – små grupper med ledare som ordnade sysselsättning för dem hela året – vinter som sommar. Man lyckades på det sättet fånga upp de flesta ungdomarna i riskzonen utan att de behövde känna sig utpekade. Man lyckades hindra att de kom in i ne-

gativa gäng. Många slussades in i föreningar, som kunde tillfredsställa något av de intressen som nästan alla visade sig ha.

Detta är några exempel på uppsökande verksamhet, som vi måste bedriva i alla åldrar, om vi skall kunna nå och hjälpa barn som riskerar att hamna på livets skuggsida. Det finns många andra väl utprovade projekt i vårt land, som skulle kunna samlas centralt och spridas ut till alla kommuner och lands-
ting.

Nästan alla ungdomar i puberteten har större eller mindre problem, som de ofta inte får någon hjälp med alls. Ofta klaras problemen, men till synes små problem kan utlösa självmord eller leda till andra katastrofer som kan påverka hela deras liv. Längtan efter ömhet och trygghet leder ofta till för tidigt sexualliv som kan leda till könssjukdomar och aborter, och om det vill sig riktigt illa till HIV och aids. De behöver få akut hjälp, och de behöver framför allt någon utanför familjen och skolan att tala med om sina problem. Här har de s.k. ungdomsmottagningarna, som har funnits i landet i snart 20 år, spelat en stor roll. Miljöpartiet har även i år väckt en motion om sådana ungdomsmottagningar.

De ovan beskrivna verksamheterna är endast några få exempel på allt som man skulle kunna göra som socialt förebyggande arbete. Det är viktigt att vi inom landsting och kommuner kommer i gång med en sådan här verksamhet. Landstingen och kommunerna är egentligen ålagda att enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen göra allt detta. Det kommer att kosta pengar, men det ger utdelning. Det är felaktigt att spara på det här området. Inte bara vårdarbetare, lärare och andra specialister bör engageras i en sådan här gigantisk kamp för att vi skall få det bättre. Det måste bli ett slags folkrörelse som alla människor deltar i och känner ansvar för. I sista hand handlar det faktiskt om att bry sig om varandra och visa medmänsklighet. Vi får inte låta pengarna hindra oss att göra detta.

Sedan vill jag tala litet grand om socialtjänsten. I vår motion So300 kräver vi att socialstyrelsen gör en översyn av hur kommunerna lever upp till socialtjänstlagens intentioner. Att kommunerna för sin långsiktiga planering behöver det underlag som en uppsökande verksamhet skulle ge upphov till är helt klart. Det är faktiskt en förutsättning för att man på kommunal sida skall kunna följa socialtjänstlagens klara och entydiga intentioner. Man skall som sagt inte bara ta reda på hur det står till i kommunerna. Här handlar det egentligen om det som jag nyss talade om. Man skall t.o.m. erbjuda den hjälp som enskilda och grupper efter information har rättighet till. Socialnämnden skall alltså erbjuda stöd och hjälp till t.ex. ålderspensionärer, invandrare och barnfamiljer. Man borde kunna ta hjälp av massmedierna, om det gäller stora grupper. Man kan utnyttja invandrar- eller pensionärsföreningar för att nå ut med sitt budskap till mindre grupper. Ja, man kan informera i t.ex. bostadsområden och på arbetsplatser. I 1989 års handikapputredning får man efter kartläggningen klart besked om att här syndar kommunerna. Bara omkring 30 % av kommunerna gör vad de är skyldiga att göra när det gäller den uppsökande verksamheten och kartläggningen. Den här frågan behöver socialstyrelsen ta hand om, och det tycker jag att den skall göra.

Härmed yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 4 i SoU6.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Socialtjänst, m.m.

Anf. 47 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Jag kommer att i mitt inlägg närmast beröra de frågor som tas upp i de betänkanden som rör socialtjänsten och barn och ungdom. Det som behandlas i betänkandena är motioner som avlämnades under den allmänna motionstiden. Som Gudrun Schyman sade innehåller betänkandena som vanligt när det gäller socialutskottet flera krav på tillkännagivande till regeringen och flera reservationer.

Till reservation 6, herr talman, som vi socialdemokrater står bakom, yrkar jag bifall. Att vi har reserverat oss beror på att vi anser att det är onödigt med ett tillkännagivande till regeringen, då departementet redan arbetar med frågan och då socialstyrelsen inom kort kommer att ge allmänna råd om just handläggningen av ärenden som rör sexuella övergrepp mot barn.

Vi delar däremot övriga utskottsledamöters uppfattning att barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn är avskyvärda handlingar och att insatser behövs över ett vitt fält för att vi skall kunna komma till rätta med dessa företeelser. Ett led i detta arbete är socialstyrelsens allmänna råd, som alltså kommer inom kort. En annan del gäller det ekonomiska stöd som ges till de organisationer som arbetar med dessa frågor på ideell bas.

En annan del i detta frågekomplex – framför allt beträffande andra frågor, som gäller samlevnaden inom familjer – är ett säkerställande av familjerådgivningen. Ett enigt utskott har ställt sig bakom två motioner, en socialdemokratisk och en från vänsterpartiet. I båda krävs ett säkerställande av familjerådgivningen. Redan 1989 lade socialstyrelsen fram förslag om ett enhetligt huvudmannaskap. Detta förslag har remissbehandlats, och det är angeläget att regeringen snarast kommer med förslag om vem som skall ha ansvaret, då familjerådgivningen på många platser är nedläggningshotad och nedläggning inte får ske. Familjerådgivningen gör betydelsefulla insatser för familjer med problem, och därför är det mycket viktigt att verksamheten säkras.

I en annan fråga har utskottet enat sig om ett tillkännagivande till regeringen. Det gäller detta att det nu är dags att göra en allmän översyn av socialtjänstlagen. Visserligen har det varit en uppföljning sedan lagen trädde i kraft 1982, först genom socialberedningen, som var parlamentariskt sammansatt och som avlämnade flera betänkanden och sedan genom socialstyrelsens olika projektarbeten. Lagändringar har förekommit, framför allt när det har gällt behandlingen av missbrukare, där kommunernas ansvar för dessa ytterligare har understrukits.

Men i olika motioner har det under ett flertal år ställts krav på en allmän översyn av socialtjänstlagen. Utskottet har ansett att det nu är tid att tillsätta en parlamentarisk kommitté, som får till uppgift att bedöma utvecklingen inom det sociala området sedan lagen trädde i kraft och om förändringar av lagen är nödvändiga.

Kommunerna har enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för personer som vistas i kommunen. Det gäller också asylsökande. Deras behov av bistånd täcks i de allra flesta fall av den särskilda lagen om bistånd till asylsökande, men kommunerna kommer aldrig ifrån sitt yttersta ansvar om någon asylsökande skulle ha sådana behov som inte tillgodoses genom den sär-

skilda lagen. Om de inte får det stöd de behöver har de, precis som alla andra i Sverige, rätt att överklaga.

Kommunerna har också enligt socialtjänstlagen skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet. Socialstyrelsen har vid sitt arbete med det s.k. REBUS-projektet märkt ett ökat intresse från kommunerna. Framför allt när det gäller det förebyggande arbetet bland barn och ungdomar har man funnit att man når ett bättre resultat om man bedriver uppsökande verksamhet.

Men kommunernas skyldighet rör inte bara barn och ungdomar, utan den gäller också de äldre och de handikappade. Kommunerna skall se till att de får den hjälp och det stöd som de kan behöva. Men många gånger kan det vara svårt för socialtjänsten att komma in bland de äldre – de äldre tycker ofta inte att de behöver någon hjälp och vill inte ha någon kontakt med socialtjänsten. Där föreligger ett problem.

Uppsökande arbete bland missbrukare får inte heller försummas. Kommunernas ansvar för missbrukarna kan inte nog understrykas. Det är helt oacceptabelt att kommunerna inte har byggt ut vårdinstitutioner både för frivillig vård och för tvångsvård, så att vårdbehövande kan få vård omgående. Genom olika lagändringar har kommunernas skyldigheter understrukits. Det gäller förutom institutionsvården den oerhört viktiga öppenvården och speciellt då eftervården, som har stor betydelse om en missbrukare skall klara av att avhålla sig från droger.

Det är också, som det har sagts i debatten, viktigt att socialtjänsten griper in på ett tidigare stadium. Till Ragnhild Pohanka vill jag säga att ingen kan tvingas till abort. Det är alltid kvinnan som själv får avgöra om hon vill föda barnet. Många väljer att göra så. Då skall de också ha allt det stöd och all den hjälp de behöver för att komma ifrån sitt missbruk och klara av att föda sitt barn.

I socialstyrelsens skrift *Vård för kvinnliga missbrukare* finns det också uppräknade ett flertal behandlingshem som tar emot både missbrukare och deras barn. Men det är en väldigt viktig uppgift för socialtjänsten att stödja de missbrukare som har blivit gravida.

Platsbrist föreligger inte enbart för vuxna utan även för ungdomar som är i behov av vård. Redan förra året påpekade vi i utskottet att situationen var helt oacceptabel. De ungdomar som har svåra sociala problem och som behöver få kvalificerad vård måste få sådan. Det är inte acceptabelt att tonåringar placeras i fängelse därför att kommunerna inte uppfyller sina åtaganden. Regeringen fick också förra året ett tillkännagivande från utskottet om att statsbidragen måste omförhandlas och att en samverkan behövs på riksnivå för att stimulera uppbyggnad av en mer differentierad vård vid hemmen. Regeringskansliet arbetar med frågan. Det är ytterst angeläget att resultatet av det arbetet snarast redovisas för riksdagen.

Flera talare har också tagit upp betydelsen av fortbildning och vidareutbildning för de anställda inom missbrukarvården och socialtjänsten. Det kan inte nog understrykas. Men socialstyrelsen arbetar med dessa frågor och har också startat ett projekt, där bl.a. representanter för Kommunförbundet, Landstingsförbundet och kriminalvårdsstyrelsen ingår i referensgruppen.

När det gäller de övriga frågor som behandlas i betänkandet är olika projekt på gång både inom socialstyrelsen och inom BRÅ. Vi i majoriteten i

utskottet anser att vi skall avvakta resultatet av dem innan riksdagen gör några uttalanden.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet i betänkande nr 6, till reservation 6 i betänkande 7 och till utskottets hemställan i dess helhet i betänkande 3.

Anf. 48 INGRID HENMMINGSSON (m):

Herr talman! Anita Persson säger att man skall avvakta utredningars resultat innan man vidtar några åtgärder. Av betänkandet framgår det att en av utredningarna som behandlar problemen med barn och ungdomar, speciellt ungdomar, skall vara färdig i september 1992. Är det inte att vänta för länge, att vänta på att någonting skall bli färdigt till september 1992, med tanke på hur länge man har utrett det här?

Vissa saker har jag inte fått något svar på. I reservation 10 säger vi att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag om en mer preciserad lagstiftning när det gäller socialnämnds skyldighet att vidta förebyggande åtgärder. Det behöver man inte alls vänta på någon utredning för att göra. Jag frågade i mitt anförande: Vad är majoritetens alternativ?

Verkligheten i dag är den att föräldrar som vänder sig till socialnämnderna och vill ha hjälp därför att de inte klarar av sina barn i många kommuner får svaret att det inte finns möjligheter att ge den hjälpen inom den vida ram som socialtjänsten har att verka inom. Det har jag faktiskt engagerat mig i. Jag har talat med föräldrar, socialpolitiker och andra. Möjligheten att ingripa på ett tidigare stadium borde finnas inom socialtjänsten, så att man som förälder slipper få det svaret. Det är faktiskt även ungdomar som ber om hjälp men inte får den.

Min fråga är: Vad är det för alternativ som majoriteten har och som är så mycket bättre? Det alternativ som hittills framkommit är det slentriansvar som givits i flera betänkanden: att man måste utveckla bättre metoder. Men föräldrar och barn som befinner sig i den svåra situationen har faktiskt inte råd att vänta på bättre metoder. Varför säger ni nej till denna begäran från oss moderater? Den är ju ganska rimlig. Vi begär att regeringen skall återkomma med preciserade åtgärder i lagstiftningen. Då vilar det ju på regeringen att återkomma med det.

Anf. 49 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Anita Persson sade att i de allra flesta fall täcker bidragen till asylsökande de utgifter de har och att de asylsökande inte blir diskriminerade. Det är möjligt att de i många fall klarar det, men det finns också många fall där de inte gör det. Jag vet också att det är kommunernas ansvar att sköta om det, och jag vet att det går att överklaga. Men det är en väldigt trist utveckling att man skall behöva överklaga sig till den rätt som man som en självklarhet borde ha. Det är särskilt beklagansvärt när det gäller en grupp som har svårt att hävda sig när det gäller att brottas med myndigheter, som invandrargruppen har. Om vi är överens i sakfrågan vore det enklare att vi bringade någon reda i de bestämmelserna, så att man inte behövde hålla på och överklaga.

Jag tror att Anita Persson och jag är överens om vikten av det förebyg-

gande arbetet och vikten av att lagstiftningen skulle täcka mycket av det som vi skulle vilja, om det fanns människor som kunde utföra arbetet, om det fanns styrmedel så att resurserna gick åt det håll som vi vill. Jag tror att vi är överens om att det nog inte så mycket handlar om nya och strängare lagar utan att det faktiskt handlar om människor. När det gäller vården av de unga handlar det om att bygga mänskliga murar och inte kriminalvårdsmurar. Jag tror att vi har en stor samstämmighet i den synen.

Men jag vill fråga Anita Persson: Vad skall vi göra åt det faktum att socialutskottets ledamöter i ganska stor, och ibland total, enighet säger att nu måste det bli någon ändring, nu måste vi få någonting gjort – och sedan händer ingenting? Det är besvärande, tycker jag, och jag skulle alltså vilja veta hur ni ser på det.

Anf. 50 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Ingrid Hemmingsson säger att kommunerna inte kan gripa in på ett tidigare stadium när det gäller det förebyggande arbetet. Men de har ju möjlighet till det. Socialtjänstlagstiftningen finns, och den har förändrats ett flertal gånger just för att kommunerna skall kunna gripa in tidigare om barn börjar komma ut på s.k. dålig väg. I LVU har ju också kraven skärpts, så att kommunerna verkligen kan gripa in på ett tidigare stadium.

Till Gudrun Schyman vill jag säga när det gäller invandrarna, att visst är vi överens om att kommunerna har det yttersta ansvaret. Kommunerna skall självfallet ställa upp och hjälpa invandrarna, om inte det särskilda bidraget hjälper dem och om de måste ha hjälp. Men genom överklaganderätten finns det en viss säkerhet för invandrarna när det gäller att gå vidare. De är alltså inte helt ställda. Det framgår helt klart av socialtjänstlagen att kommunerna har det yttersta ansvaret för dem som vistas i kommunerna.

När det gäller det förebyggande arbetet vill jag säga till Gudrun Schyman att visst är det ett människoarbete som måste till. Socialstyrelsen har ju ett mycket stort ansvar för att informera om hur förebyggande arbete skall gå till.

Gudrun Schyman sade att socialarbetarna får sitta och syssla med budgetarbete. Jag håller helt med henne om att det inte är rätt när man delegerar ner ansvaret på den nivån när det gäller utgifter och inkomster för kommunerna. Socialtjänstarbetare, och även förskollärare, har viktigare uppgifter än att syssla med de ekonomiska problemen.

Anf. 51 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag frågade: Vad är majoritetens alternativ till vårt förslag att regeringen skall återkomma med förslag om en mera preciserad lagstiftning? Anita Persson säger att alternativet är att det är bra som det är. Men så är det ju inte; verkligheten talar faktiskt ett annat språk. Föräldrar och socialpolitiker får svaret att det inte finns lagutrymme för användande av vissa tvångsåtgärder. De människor som skall utföra arbetet säger till dessa föräldrar som ber och bönar om hjälp, att man inte har möjlighet att ingripa på det tidiga stadium som föräldrarna önskar.

Jag tycker inte att det är ett särskilt tillfredsställande svar, för det är

samma svar som vi har fått under alla år. Varför har det då inte hänt någonting?

Det var en fråga till i mitt tidigare anförande som jag inte har fått något svar på. Det är faktiskt också en ganska viktig fråga, och den gäller de särskilda ungdomshemmen. Som det är nu kan ungdomar vistas på en läsbar enhet upp till två månader. Det är ju inte bara vi som anför att det bör vara längre tid, och en tid som är anpassad till individen, utan även våldskommissionen har precis samma åsikt. Våldskommissionen har man stoppat undan i en annan utredning, som skall komma fram med sitt betänkande i september 1992. Jag vill verkligen höra vad Anita Persson har att säga om detta: Varför avvisar man kravet att ungdomarna skall kunna vistas på läsbar enhet under en tid som passar just dem själva, vilket är nödvändigt? Det är, precis som våldskommissionen säger, omöjligt att återföra dessa ungdomar till ett annat liv eftersom de åker ut och in mellan de särskilda ungdomshemmen.

Anf. 52 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! När det gäller förändringarna som gör att man kan ingripa på ett tidigare stadium, vill jag säga att den lagstiftningen finns redan. Jag tycker att de kamrater som Ingrid Hemmingsson har i socialnämnderna skall läsa den lagstiftning som finns och låta socialarbetarna ta del av den om de inte har läst den. Det finns nämligen med dagens lagstiftning möjligheter att ingripa på ett tidigt stadium.

Sedan kan jag inte hålla med Ingrid Hemmingsson om att det skall vara rätt att hålla ungdomar på låsta avdelningar i mer än två månader; jag finner det alldeles tillräckligt. Däremot bör det förekomma vidare vård i öppna former. Att spärra in ungdomar i mer än två månader kan inte vara riktigt – och det är inte bra för ungdomarna.

Anf. 53 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Vilka ungdomar är det vi talar om? Vi talar ju faktiskt inte om alla ungdomar, utan om ungdomar som är dömda för brott, som är svårt belastade, som kanske har fått mängder av åttalseftergifter och som betraktas som fullständigt omöjliga att rehabilitera. För att man skall kunna åstadkomma en rehabilitering har vi och, som jag sade, även våldskommittén ansett att det är nödvändigt att anpassa tiden till de fall som det gäller. Därför kan man inte generellt resonera som Anita Persson gör.

Anf. 54 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Men det är så, att vi inte alltid har samma överensstämmelse mellan juristerna och dem som arbetar socialt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1990/91:SoU8, SoU3, SoU6 och SoU7.

Socialutskottets betänkande SoU8

Mom. 1–8 (statsbidrag till barnomsorgen)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 110 för reservationen av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU3

Mom. 1 (definition av narkotika)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 74 för reservation 1 av Sten Svensson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (upplysning om tung narkotika)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 18 för reservation 2 av Paul Cizuk.

Mom. 4 (information till föräldrar om narkotika m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU6

Mom. 3 (ekonomiskt stöd åt asylsökande)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 34 för reservation 3 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (uppsökande verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 18 för reservation 4 av Anita Stenberg.

Mom. 9 (tillgången på vårdplatser och olika vårdformer)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 111 för reservation 6 av Daniel Tarschys m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (samordning av insatser)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 48 för reservation 9 av Sten Svensson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU7

Mom. 1 (registrering av kroppsskador)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 63 för reservation 1 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 3 (förebyggande barn- och ungdomsvård)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 18 för reservation 3 av Anita Stenberg.

Mom. 4 (en förstärkt barnkompetens)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 34 för reservation 4 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (sexuella övergrepp mot barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Bo Holmberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (särskilda åtgärder för invandrarungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 35 för reservation 7 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg.

Mom. 13 (vissa öppenvårdsinsatser)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 47 för reservation 10 av Sten Svensson m.fl.

Mom. 20 (barn- och ungdomspsykiatri)

Utskottets hemställan bifölls med 143 röster mot 126 för reservation 14 av Daniel Tarschys m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, konstitutionsutskottets betänkande KU17 och utbildningsutskottets betänkande UbU1, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

Anf. 55 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

6 § Ytterligare försöksverksamhet för förnyelse av den offentliga sektorn.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU17 Ytterligare försöksverksamhet för förnyelse av den offentliga sektorn (prop. 1990/91:44).

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

Anf. 56 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Regeringen har föreslagit att det s.k. frikommunförsöket skall vidgas för att därigenom möjliggöra en fyraårig försöksverksamhet med den s.k. Dalamodellen, dvs. en ny organisation för hälso- och sjukvården i Kopparbergs län.

Enligt Dalamodellen skall landstinget fastställa övergripande sjukvårdsmål, budget och utdebitering. Den totala budgeten för sjukvården skall fördelas på sammantaget 15 sjukvårdsområden. Vart och ett av dessa skall ledas av en politisk styrelse, områdesstyrelsen, som skall väljas av landstinget och som således skall ha den politiska ledningen för hälso- och sjukvården inom området.

Vårdcentralerna i sjukvårdsområdet skall ha ansvaret för den utövande hälso- och sjukvården. Detta gäller även för specialistvården och den slutna akutvården, vilka båda skall upphandlas hos sjukhusen eller andra vårdgivare. Sjukhusen skall sälja sina tjänster till sjukvårdsområdena och skall således inte tilldelas några egna anslag. Sjukhusen, den s.k. sjukhusgruppen, skall ha en gemensam ledning med en av landstinget vald styrelse.

Enligt propositionen skall det vara möjligt för landstinget att till ledamöter och organ i styrelsen för sjukhusgruppen välja personer med en viss kompetens utan att tillämpa bestämmelserna om proportionellt val. Föredragande statsråd anför visserligen principiella betänkligheter mot detta förfarande men anser att det likväl skall kunna ske, vilket kräver ett undantag från gällande regler. Från moderat håll har vi i en motion anfört att detta inte står i överensstämmelse med kommunallagen och att en dylik åtgärd i förlängningen kan komma att utgöra ett allvarligt hot mot den politiska demokratin. Dess bättre har ett enhälligt konstitutionsutskott ställt sig bakom dessa synpunkter och yrkat avslag på regeringens förslag.

Regeringen har också föreslagit, att områdesstyrelserna skall ha möjlighet att ge företrädare för sådana organisationer som företräder pensionärer och handikappade närvarorätt vid styrelsernas sammanträden. Från moderat håll har vi vid flera tillfällen motsatt oss närvarorätten för personalföreträdare i kommunala nämnder och styrelser, eftersom detta enligt vår mening står i strid med den politiska demokratin. Det gör också den i detta sammanhang föreslagna ordningen, vilket vi har framhållit i reservation nr 4 vid här föreliggande betänkande från utskottet.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 57 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Fru talman! Landstinget i Dalarna beslöt för en månad sedan i stor enighet om införande av den s.k. Dalamodellen. Det ingår i frikommunförsöket som också konstitutionsutskottet har behandlat.

Jag kan i stort instämma i den historieskrivning Hans Nyhage gett av huvuddragen av bakgrunden till Dalamodellen. Jag vill gärna tillägga att det främst är fråga om att i Sverige pröva ett nytt styrsystem för den svenska sjukvården.

Vi vet att det finns behov av detta. Många har konstaterat att nuvarande förvaltningsstyrelse och budgetstyrning är stel och medger endast liten flexibilitet och liten förnyelse. Man är allmänt överens om att det behövs nya former. Dalamodellen är det mest radikala och konsekventa försöket i Sverige hittills i den delen. Den bygger på att primärvården får pengar och resurser för att upphandla från den slutna sjukvården. Man har skrivit ett kontrakt med lasarettet.

Ett bärande inslag är en nära samverkan mellan allmänläkare och patienter. Det är de tillsammans som kommer att styra resurserna genom hela vårdepisoden.

Jag har sett att en del motionärer missförstått det hela. Jag vill därför poängtera att det innebär en väsentligt större valfrihet för den enskilde patienten. Man kan välja mellan landstingets utbud och andra vårdgivares utbud. Det är ett av de grundläggande momenten i Dalamodellen.

Med det förslag som finns ligger den politiska organisationen i 15 områdesstyrelser med 7–11 ledamöter. De skall vara mycket nära befolkningen och ha samma geografiska ansvarsområde som kommunerna. Vi förutsätter att det på ett helt annat sätt än tidigare kommer att bli ett gemensamt ansvar mellan landstingens och kommunens politiker. Detta har ju varit en av bristerna med dagens system. Jag tror att det finns vinster att hämta i den delen.

Det innebär också en politisk målstyrning, mindre av ansvar för detaljerna i driften och mera av mål och uppföljning.

Slutenvården organiseras i en sammanhållen grupp för alla lasarett. Här kan man i och för sig, med samma tänkande, välja andra former, att varje lasarett haft en egen styrelse. Men här blev det alltså en.

Nu var frågan om denna styrelse skulle ha karaktären av en politisk nämnd eller vara en s.k. professionell styrelse. Den konsultfirma som lanserat idéerna bakom Dalamodellen, SIAB, hade på ett tidigt stadium förordat formen "non profit"-stiftelse eller aktiebolag. Nu valde socialdemokraterna den kommunala nämndens karaktär. Det skulle vara elva ledamöter med en proportionell sammansättning på nämnden. Jag hävdar att det är riktigt, som motionärer och utskottet ansett, att man bör slå vakt om möjligheterna för medborgarna att i allmänna val kunna utkräva politiskt ansvar. Därmed följer kravet på proportionalitet och på att ledamöterna bor inom valkretsen.

Här börjar problemen med Dalamodellen. Som alla känner till var det på väg att bli något av en lex Kjell-Olof Feldt för att medge förre finansministern plats i sjukhusgruppens styrelse som ordförande. Men så blir alltså inte fallet.

När det gäller den andra frågeställningen, eller problemet om man vill se

det så, brukarinflytandet, beskrev jag nyss den politiska organisationen medvetet just för att visa att det finns en nära kontakt mellan medborgare i olika åldrar och politiker. Denna kontakt finns i områdesstyrelserna, som alltså kommer närmare patienter och medborgare än den tidigare politiska organisationen.

Vi hävdar att det finns plats för både pensionärer och handikappade att som medborgare utöva sitt fulla inflytande i egenskap av ledamöter i dessa områdesstyrelser med rösträtt och inte bara närvaro- och yttranderätt.

Om man nu ser tillbaka på hur landstingen i Dalarna har förrättat de val som skedde för en tid sedan till dessa områdesstyrelser, kan man konstatera att det finns flera pensionärer och representanter för handikapporganisationerna, t.o.m. som ordförande i dessa styrelser. Styrelserna har alltså en fullvärdig representation.

Vi tycker också att den politiska demokratin faktiskt skall fungera. Vi tror också att sedvanlig kontaktverksamhet och information mellan landsting, organisationer och medborgare, utöver det vanliga demokratiska inflytandet, är till fyllest i denna del.

Jag påstår att det, mot den bakgrund jag har beskrivit, sakligt sett inte finns behov av att bryta mot dessa demokratiska principer och införa detta korporativistiska element i områdesstyrelsen. Jag tror faktiskt inte heller att det är det verkliga skälet, utan jag tror att det mera var en eftergift åt en stark opinion inom den lokala socialdemokratin för att få acceptans för en reform innebärande starka marknadsekonomiska inslag. Rätta mig gärna på den punkten!

Civilministern uttrycker stor tveksamhet inför att släppa in vad han faktiskt kallar "särintressen" – pensionärsorganisationer och andra. Jag tycker att man kan följa civilministerns argumentering, men man tvingas att dra en helt annan slutsats, nämligen att man i den delen måste avslå propositionen. Jag yrkar, fru talman, bifall till reservation 4.

Jag måste fråga om socialdemokraterna har bytt åsikt när det gäller att hävda de demokratiska principerna gentemot korporativa inslag. Den debatten fördes ju rätt intensivt på 1970-talet, och jag har uppfattat att socialdemokratin under 1980-talet har stakat ut en ganska klar linje: man avvisar korporativa inslag.

Man gör nu ett avsteg förebärande att det rör sig om försöksverksamhet i begränsad skala. Jag tror att det är onödigt och att man klarar kontakt med brukarinflytande på ett bättre sätt med sedvanliga demokratiska principer i botten.

Jag noterar också att miljöpartiet har uttryckt sin vrede över denna konstruktion därför att man inte får plats i områdesstyrelsen. Det vimlar av felaktigheter i deras motion och reservation. Jag tycker att utskottet har gjort en riktig bedömning när de hävdar att det inte går att lagstifta i ett särskilt fall bara för att ge plats åt miljöpartiet. Ytterst är det ju faktiskt väljarnas dom som kommer till uttryck genom proportionaliteten i kommunala nämnder.

Anf. 58 BO HAMMAR (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har yrkat avslag på propositionen, och jag vill hänvisa till vår reservation 1, som jag yrkar bifall till.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

Jag vill bara säga några ord om att vårt avslagsyrkande ingalunda beror på att vi bortser från behovet av förändring, förnyelse och demokratisering av den offentliga sektorn. Vårt yrkande beror på att vi inte anser att propositionens förslag är verkningsfulla för att åstadkomma dessa förändringar.

Jag vill också, fru talman, säga några ord om vår syn på den offentliga sektorn. Under stor möda har framför allt arbetarrörelsen byggt upp en gemensam sektor för välfärdspolitiken. När den fungerar som bäst gäller där den klassiska kommunistiska principen – åt var och en efter behov, av var och en efter förmåga.

Denna gemensamma sektor har undandragits marknadskrafternas fria spel och vinstintressen. Det är mycket bra. Men samtidigt ser vi också ibland hur den gemensamma sektorn byråkratiseras, hur chefsvälde breder ut sig, hur konflikter uppstår mellan fackliga intressen och brukarinflytande, hur överhetssamhället ibland fortlever också inom den gemensamma sektorn. Nu förs det tyvärr en intensiv kampanj mot den gemensamma, demokratiska sektorn från högerkrafterna. Vinst- och marknadsintressena är misslynta över att inte ha tillgång till en mycket profitabel marknad. Vi ser det som en huvuduppgift för arbetarrörelsen att i samverkan med andra stå upp mot den kampanjen. Och därför är det så viktigt att vi försöker förnya och förändra den gemensamma sektorn. Från vänsterpartiets sida skall vi bemöda oss om att bidra till en sådan utveckling. Men propositionen och utskottets betänkande tycker vi som sagt inte är något bra bidrag.

Med tanke på, fru talman, att vi har yrkat avslag på propositionen, finns det väl ingen anledning att gå in på vad utskottet skriver i övrigt och på de olika reservationerna. Jag vill dock säga att vi avser att stödja utskottsmajoriteten mot reservation 4, som Göran Engström berörde i förbigående. Jag har svårt att se att det skulle ha någonting med korporativt samhällssystem att göra om man skulle ge organisationer som representerar svaga grupper som t.ex. handikappade och pensionärer möjligheter att komma med synpunkter och ha närvaro- och yttranderätt på nämnd- och styrelsesammanträden.

Även om vi inte är överens om propositionen som sådan, kommer vi på den punkten att stödja utskottsmajoriteten liksom vi i fall av votering kommer att stödja Hans Leghammars reservation nr 2 om områdesstyrelsernas sammansättning.

Anf. 59 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Bo Hammar talade om de svaga organisationerna. Jag vill hävda att det faktiskt finns ganska starka pensionärsorganisationer i det svenska samhället, framför allt en av dem, fru talman.

Jag tycker att just här finns svagheten i argumenteringen: att just representeranter för organisationerna tar plats i kommunala nämnder och styrelser. De svaga människorna kanske inte alltid sitter i relativt starka organisationers ledning och styrelser, och det är rimligen ledningen som enligt all erfarenhet kommer att ta plats i dessa områdesstyrelser.

Jag tycker att det ligger i Dalamodellens anda att politikerna verkligen är medborgarnas företrädare. Man talar om konsumentföreträdare. De är de

bärande i den nya rollen. I detta ligger ett självklart uppdrag att tillvarata just de svaga gruppernas intressen. Dit hör pensionärer och handikappade.

Sedan är det också en svaghet att man inte bättre har definierat begreppet brukarinflytande och vilka grupper man rimligen skiljer ut från andra. Varför just dessa organisationer? Gäller det en eller flera pensionärsorganisationer? Detta har den lokala debatten handlat om. Det får vi inga ledtrådar om i Bo Hammars anförande. Därför tror jag att den hävdvunna principen med politisk representation parad med den nya politikerrollen ger utomordentliga möjligheter att tillvarata de svaga gruppernas intressen.

Anf. 60 BO HAMMAR (v) replik:

Fru talman! Jag har litet svårt att förstå Göran Engström. Det är väl alldeles obestridligt att handikapprörelsen organiserar hundratusentals människor som ofta är i en svår belägenhet. Det gäller rörelsehindrade, blinda och allt vad det kan vara. Det är människor som har det mycket svårt i vårt samhälle. Jag tycker att vi har all anledning att se positivt på att vi har en så pass stark och hyggligt organiserad handikapprörelse.

Jag har mycket svårt att förstå en argumentering som går ut på att ledningen för dessa organisationer tydligen inte skulle vara representativ. Det är ju faktiskt vad Göran Engström säger, att det är något slags pampar tydligen som sitter på olika poster, som gör att de kan bli representanter i den här typen av styrelser och nämnder och att de inte skulle representera dessa svaga människor. Vi kan väl ibland ha våra funderingar på hur demokratin i Organisationssverige, och för den delen i de politiska partierna, fungerar. Men vi kan ju ändå inte ifrågasätta det representativa systemet. Jag tror att de människor som är valda på ledande poster att företräda de olika handikapporganisationerna har oerhört bra kontakt med sina medlemmar och de handikappade. Jag tror att de är representativa för sina medlemmar och därför mycket lämpade att vara med – inte att besluta, för detta är inget korporativt system – och ge en och annan synpunkt, kunna uttala sig och närvara och informera sig på den här typen av sammanträden. Samma resonemang gäller väl också pensionärsorganisationerna.

Anf. 61 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Detta är precis de argument man väntar sig att få höra. Man försöker hävda att vanliga demokratiska principer inte tillgodoser de här gruppernas intressen. Jag påstår att den svenska erfarenheten är precis den motsatta.

Om Bo Hammars resonemang skulle vara allmängiltigt, varför då bara begränsa det till en försöksverksamhet? Varför inte dra ut konsekvenserna i samtliga kommuners och landstings nämnder och styrelser? Logiken bjuder rimligen att detta blir följden. Jag har inte sett att ens Bo Hammars vänsterparti har dragit den slutsatsen.

Jag nämnde i mitt huvudanförande att både pensionärer och handikappade har blivit väl tillgodosedda i de val som landstinget faktiskt har gjort. En engagerad person i handikapprörelsen är t.o.m. ordförande i en stor områdesstyrelse, självfallet med full rösträtt. Jag tycker att det är så detta skall fungera.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

En annan sak i Dalamodellens nya styrelsesystem, och jag tror det gäller även kommande reformer av den offentliga sektorn i övrigt, är att vi politiker bör ta ett mindre detaljansvar för driften av den offentliga verksamheten. Vi bör koncentrera oss mer på att företräda medborgarna, brukarna eller konsumenterna, vad man vill kalla det. Vi får också mera tid att koncentrera oss på detta. Däri ligger den bjudande uppgiften för oss politiker i fortsättningen. Vi i centerpartiet är beredda att ta på oss den rollen. Jag är ledsen att Bo Hammars vänsterparti, som säger sig vilja medverka till förnyelse, inte har dragit de rätta slutsatserna.

Anf. 62 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till reservation 2 under mom. 2, reservation 5 under mom. 7 och reservation 6 under mom. 8.

Miljöpartiet har ju regionalt mycket starkare tagit ställning än vad vi gjort på riksnivå. Dessa reservationer har dock en tydlig anknytning till den ställning vi har tagit i Dalarna när det gäller Dalamodellen. Vi har framför allt vänt oss mot den hastighet med vilken man genomför den här reformen. Man har gång på gång behövt genomföra lagändringar därför att man har stött huvudet i väggen: det har varit emot lagen att bilda aktiebolag. Det påminner i miniatyr om det sätt på vilket man försöker ändra lagen när det gäller tillträde till EG. Det är ungefär detsamma fast i liten skala.

Det gäller bl.a. antalet ledmöter i de 15 områdesstyrelserna. Tidigare har vi haft sex, och då har vi delat på en plats tillsammans med vänsterpartiet – en har varit ordinarie och en har varit suppleant. Detta har gjort att vi har haft full insyn i det arbete som skett.

Vid försöket i Dalarna har vi fem ledamöter, och dessa har ett stort behov av full insyn i allt som händer. Vi är ju valda ledamöter, men nu hålls vi alltså utanför. Den här försöksverksamheten skulle fungera bättre om vi fick insynsplatser. Det är särskilt viktigt eftersom det är en försöksverksamhet. Vi står helt utanför och vet inte hur samtalen går. Beslutsprotokollen är naturligtvis offentliga, men vi vet att det försiggår mycket innan man kommer till beslut. Jag tycker att det är mycket betänkligt att man lämnar ett parti utanför. Egentligen kunde det ha varit två, men det blev bara ett, på grund av samarbetet med vänsterpartiet. Vi kan alltså inte delta.

Efter ett val kan det bli flera partier som inte kan delta. Det finns ett parti som knackar på dörren. Det kan bli vänsterpartiet eller det kan bli miljöpartiet som inte kan delta. En stor procentandel av väljarna kanske inte blir representerade i de lokala styrelserna. Om vi verkligen vill att det skall fungera lokalt på kommunal nivå måste naturligtvis alla vara med och påverka. Det går inte på detta sätt. Det är särskilt viktigt eftersom det är en försöksverksamhet. Att miljöpartiet har tagit en så stark ställning i Dalarna beror naturligtvis på att den som har skon på bäst känner var den skaver.

I dag har personalen formellt fått insyn, meddelanden och information. Men man vet de facto inte ens på de olika primärvårdsstationerna hur det egentligen skall gå till. Detta betyder att man har rusat i väg och krävt att detta skall starta alldeles för tidigt. SIAR, en av de konsultfirmor man har använt, säger att Dalamodellen blir livsfarlig om den sköts fel. Detta stod

som citat i en tidning. Detta betyder att det är oerhört viktigt att man får denna försöksverksamhet riktigt förankrad hos personal och hos människor.

Att man valt att släppa in pensionärer och handikappade, vilket egentligen är mycket tveksamt, beror på att dessa grupper har varit ängsliga för att Dalamodellen inte skulle tillfredsställa dem. De har faktiskt gått ut med detta ett flertal gånger, och jag har även haft samtal med dem. Detta har väl varit en form för att tillfredsställa de här organisationerna. Vi tycker att man kan acceptera detta under den här försöksperioden, men sedan bör det upphöra.

Man har även intervjuat många klinikchefer i landstingsverksamheten, närmare bestämt över 850 stycken. Endast 8–10 % dem är positivt inställda till förändringar av den här typen. Detta kan naturligtvis bero på brist på kunskap och på en allmän oro för förändringar. Men en så låg procent är faktiskt betänkelig. Klinikcheferna har ju faktiskt en stor kunskap om sjukvården och hur den bedrivs. Personalen är inte så positiv som man har varit i politikerkratsar i Dalarna.

Vi är positiva till nya försök, men de skall genomföras i en sådan takt att personal och patienter hinner med. Det skall gå i en sådan takt att man inte kör huvudet i väggen och föreslår olagliga saker på vägen fram. Man kan komma med förslag till lagförändringar, vilket har skett i samband med frikommunsförsöket. Men man har här gång på gång kört huvudet i väggen på detta sätt.

Anf. 63 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk någon längre tid, men jag måste ändå konstatera att det mesta som Ragnhild Pohanka sade är fel i sak. Det gäller bl.a. förankringen hos personalen.

Visst har detta reformarbete gått fort, och det var meningen att det skulle gå fort. När Kopparbergs läns landstings och även många andra landstings ekonomi befinner sig i kris, tror jag inte att den bästa metoden att lösa den krisen är att vänta och se, utan då sätter man i gång ett radikalt reformarbete.

Givetvis drivs dessa frågor politiskt i de fackliga organisationerna, men detta har också i utomordentligt hög grad skett med medverkan av alla kategorier av sjukvårdspersonal. Jag vågar faktiskt påstå, att den dokumentation som jag har haft tillgång till ger helt andra fakta än de Ragnhild Pohanka redovisar när hon säger att så många klinikchefer skulle vara emot reformen. Detta är icke sant. De allra flesta är positiva och har mycket klart sagt detta i det beredningsarbete som förekommit.

Jag anser att det finns skäl att påtala att miljöpartiet faktiskt utgör en broms för den offentliga sektorns förnyelse i detta sammanhang som i så många andra.

Anf. 64 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Innan man beslutade att Dalamodellen skulle genomföras fanns besparingsförslag på 18–20 milj. kr. – jag kan inte säga den exakta summan. Den här förnyelsen skulle till stor del genomföras av ekonomiska skäl.

Till att börja med kostar det 47 milj. kr. att införa Dalamodellen, enligt

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

vad man har hört. Hittills ser det inte ut att bli några besparingar. Därutöver fattas mellan 40 och 70 läkare för att genomföra Dalamodellen. Det är mycket tveksamt om man skall genomföra ett försök och tro att försöksverksamheten skall lyckas, när det saknas viktiga nyckelpersoner.

Vill Göran Engström ha siffror på detta står de i Landstingsvärlden. 8,3 % instämmer, 17 % gör det delvis, 32 % inte alls och 41,8 % vet inte. Dessa siffror har jag belägg för, och även för de andra siffror jag nämnde. Jag är bara inte riktigt säker på hur mycket man skulle spara innan man kunde börja genomföra Dalamodellen – den siffran är jag inte säker på. Men någon besparing har det inte blivit hittills.

Eftersom också jag har haft kontakt med stora personalgrupper i den här frågan står ord mot ord, och det kan vi diskutera sedan. Det finns säkert också de som är positiva. Det får vi hoppas, annars blir det oerhört svårt. Men man har dålig kunskap om hur det skall fungera, och detta anser jag är en väsentlig brist. Inte ens de som är positiva vet hur det skall fungera från den 1 januari.

Anf. 65 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! De uppgifter som Ragnhild Pohanka läste upp ställer jag mig mycket tveksam till. Jag anser inte att man skall sätta någon tilltro till det hela. Detta är en process som pågått, där personalen, klinikchefer och andra, haft ett stort inflytande. De är nyckelpersonerna. Utan deras aktiva medverkan blir detta försök ingenting. Visst innehåller Dalamodellen osäkerhetsmoment. Men när vet människan allt om alla effekter?

Jag påstår, att om ett landsting, en kommun eller ett företag är i akut ekonomisk kris sitter man inte med armarna i kors och väntar, utan då tar man till sådana radikala grepp som denna reform innebär. Den bygger i alla led på ett förstärkt personalinflytande på alla nivåer. Men det är framför allt distriktsläkarna, som Ragnhild Pohanka så riktigt sade, som är något av huvudpersoner. Det finns i dag en läkarbrist, även om siffran ökar med varje kritiskt debattinlägg – det var 20 eller 30 i början, och nu är antalet uppe i 70. Sanningen ligger väl någonstans runt 40 om man använder dimensioneringen en allmänläkare per 2 000 personer, som vårt landsting i likhet med så många andra använder sig av. Men poängen är helt betydelselös, eftersom vi vet att den bristen finns i dag.

Det som skett är att vi i dag vet att rekryteringen av fyra läkare på kort tid är färdig. Ytterligare ett tjugotal har anmält sitt intresse just därför att de vet att distriktsläkarna får större befogenheter, större ansvar och mer patientkontakt i det nya systemet jämfört med det gamla. Denna reform är därför den största utmaning som ambitiösa distriktsläkare hittills har fått ta del av inom svensk sjukvård, och därför stöder vi i centerpartiet detta reformförsök. Jag beklagar att miljöpartiet tydligen har fått detta helt om bakfoten.

Anf. 66 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Om man har en annan åsikt än Göran Engström har man kanske fått det hela om bakfoten. Effekten av reformen får vi se i konsekvensanalyserna, så det ordnar sig nog med det.

Fru talman! Jag tycker att Göran Engström skall lyssna på vad jag säger.

Jag sade att man har frågat 864 klinikchefer i hela Sverige. Klinikcheferna i Dalarna har olika uppfattning de också, men det har jag inga uppgifter om. Men siffrorna stämmer.

Det viktiga är att man i god tid talar om hur en organisation skall fungera, så att åtminstone de anställda inte är tveksamma inför hur det skall gå till. Patienterna måste kanske inte ha all information i förväg om organisationen – det är orimligt och förekommer inte heller i andra organisationer. Men faktum är att personalen är dåligt informerad. Om detta beror på att den har fått för litet information eller inte kunnat ta till sig den, kan jag inte svara på. Vi får se hur det blir.

Det sades att miljöpartiet är en broms för utveckling av nya former inom både vård och annat. Det är precis tvärtom. Miljöpartiet vill ha en förändring i samhället som är så radikal att många inte heller kan ta till sig detta, och det kan bero på brist på information. Men visst vill vi förändra mycket i samhället, och vi är alltså inte en broms.

Men i detta fall, eftersom vi anser att det är felaktigt att genomföra reformen på detta sätt, är det just en broms vi vill vara, så att försöksarbetet kan genomföras på ett bättre sätt.

Anf. 67 SÖREN LEKBERG (s):

Fru talman! Förnyelsen av den offentliga sektorn har mycket hög prioritet för oss socialdemokrater. Den vittomfattande försöksverksamhet som nu kommit i gång inom ramen för frikommunsförsöket är mycket glädjande. Jag hoppas naturligtvis att vi på detta sätt skall få ett rikt material av erfarenheter att ösa ur så småningom när frikommunsförsöket kan utvärderas.

Detta betänkande behandlar, som många redan har redovisat, en proposition som syftar till att möjliggöra något som kallas för Dalaförsöket. Jag skall inte fördjupa mig i detta, eftersom många talare redan i detalj har beskrivit Dalamodellen. Det väsentliga med betänkandet är att utskottet i princip ställer sig bakom förslaget i propositionen. Det innebär alltså att det som kallas för Dalaförsöket i allt väsentligt nu kan genomföras.

Det innebär för det första att försöket nu kan komma i gång och starta redan den 1 januari 1991. Det kommer att införas nya delegationsbestämmelser som möjliggör bildandet av en områdesstyrelse som får nya befogenheter, vilket många redan har redovisat, och att man skall kunna föra ut ansvaret inom organisationen.

De förslag som behandlas i betänkandet möjliggör också ett ökat inflytande för pensionärsorganisationerna och handikapporganisationerna. Jag skall inte förlänga debatten, utan endast påpeka att utskottsmajoriteten har ansett att det har ett stort värde att vi kan genomföra ett försök, begränsat till ett landstingsområde, på just detta område.

Slutligen innebär också betänkandet att utskottet inte vill införa några särskilda kompetensregler när det gäller nämnderna. Vi vill inte göra det. Vi tycker att det finns betänkligheter, och det har också departementschefen redovisat. Eftersom ett ställningstagande mot att införa kompetensregler inte på något sätt äventyrar detta försök, har vi inte funnit anledning att ändra denna paragraf i frikommunlagen. Vi tycker att försöket kan genomföras fullt ut, utan den förändringen.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

Sammanfattningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet. I och med det kan man nu genomföra det försök som man i Dalarna har varit så angelägen om att få sätta i sjön. Det kan man göra redan den 1 januari 1991.

Anf. 68 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! När det gäller förnyelsen av den offentliga sektorn har det gått ut många kända paroller ifrån civildepartementet under de senare åren. Trots att flera civilministrar har haft frågan på sitt bord har ganska litet hänt på detta område under åtta år. Det beror naturligtvis på socialdemokraternas oförmåga att släppa de gamla strukturerna och de gamla socialistiska modellerna i en förändrad värld.

När det kommer propåer från socialdemokrater som har förstått att vi lever i en ny tid som kräver ett annat sätt att driva offentlig verksamhet är det naturligtvis positivt och bör noteras.

Det finns emellertid ett par inslag i den föreslagna modellen som inkräktar på det demokratiska styrelseskick som vi faktiskt bekänner oss till. Det är t.ex. fråga om att vissa platser i styrelserna för sjukhusgrupperna skulle undantas från det demokratiska inflytandet. Det strider helt emot vårt demokratiska system och skulle innebära att det proportionella valsystemet sätts ur spel.

Trots att civilministern är mycket tveksam principiellt till den här modellen anser han att den bör prövas. Dess bättre har ett enigt utskott avvisat detta avsteg från den demokratiska modellen.

Det gäller emellertid inte förslaget att i områdesstyrelserna ge extra inflytande till vissa grupper i samhället, i det här fallet pensionärs- och handikapporganisationerna.

Även i detta avseende menar vi liberaler att man har gjort ett övergrepp på den politiska demokratin. Det föreslagna systemet väcker många frågor som visar att det blir nästintill omöjligt att definiera och avgränsa det s.k. brukarinflytandet. Skall t.ex. alla pensionärsorganisationer beredas plats i dessa styrelser eller är det bara vissa? Vilka i så fall? Varför skall inte också hjärtsjuka, allergiker, diabetiker eller småbarnsföräldrar vara representerade? Alla de uppräknade grupperna är stora brukare av sjukvårdssystem.

Jag noterade att Sören Lekberg påpekade att civilministerns tveksamhet hade medfört att utskottet sade nej till speciella kompetensplatser. Men Sören Lekberg tar inte intryck av att civilministern också är tveksam när det gäller det s.k. brukarinflytandet.

Enligt Ragnhild Pohanka räcker det med att vara ängslig för att man skall få representation i dessa styrelser. Då kan man fråga sig om det bara är de handikappade och pensionärerna som har varit ängsliga.

Med det förslag som majoriteten tillstyrker sätts den politiska demokratin ur spel. Man kan med fog undra om detta verkligen stämmer överens med kommunallagens paragraf om likställighet, dvs. att kommuninvånarna skall behandlas lika och ingen ges favörer. I händelse av ett överklagande är jag mycket tveksam till om landstinget skulle kunna hävda att man behandlar kommuninvånarna, och i det här fallet landstingsinvånarna, lika.

Vi har naturligtvis tagit avstånd från detta förfarande. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 4.

Utskottsmajoriteten understryker att den lagstiftning som medger att kommuner på försök bedriver primärvård endast gäller frikommuner. Vi tycker att det är bra att denna lagstiftning finns. Vi tycker dock att det är angeläget att man utvidgar området för den här lagstiftningen och gör det permanent, så att alla kommuner får befogenhet att från sina resp. landsting ta över uppgifter från primärvården om kommun och landsting är överens. Problemet i Sverige är inte att samarbetet inte har varit fullständigt friktionsfritt mellan kommuner och landsting, tvärtom. Låt oss därför uppmuntra de kommuner och landsting där samarbetet fungerar bra och man är överens. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 5.

Fru talman! Vi har också reserverat oss för en annan motivering än majoriteten när det gäller områdesstyrelsernas sammansättning. I utskottsbetänkandet hänvisar man till den kommande kommunallagens bestämmelse om särskilda insynsplatser för småpartier, som inte enligt gällande valsystem av egen kraft kan få plats i nämnder och styrelser. Jag har tidigare understrukt att vi liberaler slår vakt om det demokratiska proportionella valsystemet och inte ger speciella favörer åt vissa grupper i samhället.

I detta sammanhang kan det vara intressant att granska miljöpartiets agerande.

Fru talman! Jag yrkar således bifall till reservationerna nr 4 och 5.

Anf. 69 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Dalamodellen har redan en tid varit en riksangelägenhet och är det fortfarande. Vänsterpartiet är positivt till förnyelse, som Bo Hammar sade tidigare, men inte till vilken förnyelse som helst och inte på vilka villkor som helst. Man kan säga att detta är motiveringen till vårt nej. I landstinget i Dalarna har vi ingivit en fullständig reservation mot förslaget. Vi har i stället ställt oss på förnyelsens sida.

Vi har sagt ja till en decentralisering, och vi är också erhört positiva till demokratisering. Båda dessa element saknas i förnyelsen. Vi har pekat på några saker som är erhört anmärkningsvärda när det gäller genomförandet.

Kanske det mest anmärkningsvärda är att om man är från Dalarna, har varit med och agerat som distriktssordförande, tagit ställning i partisammanhang och genomfört processen, så visar det sig att när den är så gott som klar skall den i efterhand godkännas här i riksdagen. Det är egentligen liktydigt med att gå tillbaka några månader i tiden. Vi är inne i en helt annan epok i utvecklingen i den här modellen.

Risken är att marknaden kommer att genomföras i ett penningknappt förhållande – ett landsting i ekonomisk kris utan ekonomisk strukturering. Och man lämnar ut pengarna fritt i kommunerna. Då finns det risk för att de svaga grupperna drabbas vid den upphandling som sker. I detta sammanhang skall man också se att vi inte har agerat mot att pensionärsorganisationerna och handikapporganisationerna skall kunna delta i denna försöksverksamhet och se hur det går. I detta sammanhang behövs alla garantier. Det kanske är just de här grupperna som kommer att drabbas mycket hårt på den här marknaden, precis som i den övriga arbetsmarknadspolitik, som den nu

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

*Ytterligare försöks-
verksamhet för för-
nyelse av den
offentliga sektorn*

ser ut att bli. Det finns alltså även ett politiskt moment. Man kan naturligtvis alltid diskutera den principiella frågan, dvs. resursbristen och marknadens roll.

Om man genomför den här modellen borde man också ha en mycket kraftig målstyrning, dvs. mycket tydliga mål med riktlinjer och utvärderingar. I det här sammanhanget kommer kanske förvaltningsutskottet att få syssla med litet utbildningsfrågor och annat och dela ut pengarna varje år efter en schablon. Men den verkliga målstyrningen, de precisa målen, syftena, riktlinjerna och uppföljningen, saknas. Då kommer marknaden att ta över.

Detta är ett viktigt moment som har gjort att vi inte har kunnat gå med på detta, men det finns fler moment som har lett till det, framför allt beträffande demokratiseringen. Personalen får inget ökat demokratiskt inflytande, utan de "dansar med" i marknadens modell. Det får man verkligen beklaga.

Eftersom det har gått några varv i försöksverksamheten skall ett landsting naturligtvis välja ledamöter. Vänsterpartiet har då valt att försvinna ur landstinget och inte rösta, i stället för att säga att vi har fått stryk genom att detta genomfördes och att vi nu skall utse dessa människor.

I det sammanhanget, dvs. när det gäller att utse ledamöter i denna försöksverksamhet, har vi och socialdemokraterna kommit fram till att vi skall göra en försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag inom långvården. Det får väl räknas till det positiva i det hela, men det är ju en mycket marginell faktor.

Jag beklagar verkligen djupt att miljöpartiet inte är med i den här demokratiska processen. Men vi har inte orkat att ta på oss rollen att delvis försöka nå ett politiskt resultat som innebär sex timmars arbetsdag, dels att försöka fortsätta den samverkan som vi har haft med miljöpartiet. Men jag tror att miljöpartisterna i länet känner till våra bevekelsegrunder.

Vår inställning nu är att vrida förnyelsen åt vänster. Den kan inte gå åt höger. Därmed tror jag att det är kristallklart var vänsterpartiet står i förnyelseprocessen. Decentraliseringen måste vara demokratisk. De svaga grupperna får inte ta stryk.

Anf. 70 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Jag är mycket glad över att vi nu är framme vid beslutsdagen här i riksdagen. I landstinget har vi ju redan fattat våra beslut.

Det här kommer att betyda väldigt mycket för människorna och för patienterna hemma i vårt län. Även om vi från socialdemokratiskt håll har velat gå längre än det förslag som ligger på riksdagens bord i dag, t.ex. att upplösa bostadsbanden, är vi i alla fall en bit på väg i vårt förnyelsearbete.

Jag vill inte göra detta till någon landstingsdebatt. Vi har nu fått konstitutionsutskottets positiva förslag. Vi skall från socialdemokratiskt håll i Dalarna göra vårt bästa för att göra något positivt av den här försöksverksamheten som jag hoppas att vi får riksdagens tillåtelse att genomföra. Vi skall även göra vårt bästa när det gäller försöket med sex timmars arbetsdag.

Anf. 71 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag vill bara ta upp det som Lars-Ove Hagberg sade, så att det inte blir något missförstånd. Det var inte så att vi inte ville vara med, utan vi

har inte haft möjlighet att vara med i något försöksprojekt med sex timmars arbetsdag.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

Vissa skolfrågor

7 § Vissa skolfrågor

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1990/91:UbU1 Vissa skolfrågor.

Anf. 72 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Utbildningsutskottets betänkande 1 är formellt sett ett enigt betänkande. Det finns inga reservationer, trots att betänkandet förutom enskilda motioner också behandlar viktiga principiella yrkanden från parti- och kommitémotioner.

Enigheten rör den formella behandlingen av motionerna. Det är nämligen fråga om dels yrkanden som redan har behandlats under mandatperioden, dels frågor som kommer att tas upp vid behandlingen av propositionen om ansvaret för skolan som skall debatteras den 12 december. Då får vi anledning att återkomma till många av de frågor som tas upp även i detta betänkande.

Vi moderater har dock i våra särskilda yttranden markerat vår inställning, och vi står självfallet fast vid vår skolpolitik, som torde vara väl känd. Att vi vill lyfta fram kunskaper och färdigheter som skolans huvuduppgift, att vi vill ge föräldrarna reella möjligheter att välja skola, bl.a. genom ett statsbidrag som följer elevens val, att vi vill ha betyg som anger kunskaper och färdigheter och att vi vill ha tidigare skolstart är några exempel på vår skolpolitik. Denna är fast utmejslad sedan årtal tillbaka.

Jag vill dock ta upp ett par saker från betänkandet.

Först gäller det religionsundervisningen. Motionerna vittnar om oro för religionsundervisningen i skolan. Den oron bestyrks av olika rapporter, inte minst vårens rapport från institutionen för pedagogik i Göteborg som visar att 30 % av eleverna i årskurserna 4 och 5 i stort sett inte får vare sig religionskunskap eller samhällskunskap. Lärarna anger att en av huvudförklaringarna till detta är att ämnena är svåra och att lärarna behöver mer kunskap.

Utskottet uttrycker sig enigt och mycket bestämt när det gäller antalet undervisningstimmar och angelägenheten av att alla lärare som undervisar har adekvat utbildning för detta. Det är bra, men det är också en viktig uppföljningsuppgift.

Jag anser också att man kan dra slutsatsen att lärarutbildningen måste bygga på ämnesstudier och inte innehålla så många ämnen att utbildningen i varje ämne blir för kort. Även fortbildningen måste vara ämnesinriktad. Vi får anledning att återkomma till detta den 12 december, och får då bl.a. diskutera hur grundskollärarutbildningen skall se ut. Jag uppfattar inte att

den kommer att förbättra situationen, utan det behövs även en mer ämnesinriktad utbildning för lärare.

Den andra frågan jag vill ta upp är skolstarten där vi kan konstatera en glädjande omsvängning från socialdemokraterna. Jag beklagar dock att man lade fram förslaget av ekonomiska skäl och inte utifrån barns behov av att få en så bra skolstart som möjligt.

Vi har en senare skolstart än de flesta andra länder. Barn i sexårsåldern är nyfikna och villiga att lära, och detta måste vi ta till vara på ett bättre sätt än i dag.

En tidigare skolstart kräver att innehåll och metodik anpassas till att barnen är ett år yngre. I våra motioner har vi lagt fram ett program för en sänkt skolstart utifrån barnens behov. Frågan om sänkt skolstart är inte bara en ekonomisk och organisatorisk fråga, utan det är en kvalitetsfråga.

Det är viktigt att vi nu får ett program för ett skyndsamt genomförande av denna reform, men ett program med kvalitetsfrågorna i centrum. Syftet med en tidigare skolstart måste vara att ge barn en så god grund för fortsatt inläring som möjligt.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande 1.

Anf. 73 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 1 har rubriken *Vissa skolfrågor*. Det är ett "uppsamlingsbetänkande", där utskottet passar på att föreslå avslag på en mängd motioner.

Det finns inte en enda reservation till betänkandets text, trots att motionärerna håller fast vid förslagen i sina motioner. Skälet till denna "reservationslöshet" är faktiskt rent praktisk. Många av de aktuella motionerna är sådana som återkommit gång på gång och tidigare behandlats av utskottet samt då föranlett reservationer. Då har vi accepterat att utskottet behandlar motionerna så här. I några fall har vi i särskilda yttranden hänvisat till reservationer i betänkanden där motionerna behandlats tidigare. I de flesta fall kommer säkert också motionerna tillbaka.

Bland de motioner som drabbas av den här slentrianmässiga behandlingen finns t.ex. ett flertal förslag angående skolans organisation. Flera av de förslagen är aktuella i ett betänkande som utbildningsutskottet just i dag har justerat, och där finns det tydliga markeringar i form av reservationer från bl.a. folkpartiet liberalerna.

Här finns också en motion av Lola Björkquist och Ingrid Ronne-Björkqvist med flera förslag om skolans undervisning om etiska levnadsregler. Det hade säkert funnits anledning att markera detta tydligare i det här betänkandet, och jag nämner just den motionen här för att till protokollet föra att folkpartiet liberalerna gärna vill delta i en debatt om etiska frågor.

Ett kuriöst avslag drabbar en motion där folkpartiet aktualiserar 150-årsminnet av beslutet om allmän folkskola 1992.

Utskottet konstaterar visserligen att en projektgrupp har tillsatts och att i den ingår företrädare för SÖ, länsskolnämnderna, berörda fackliga organisationer, Riksförbundet Hem och skola samt Svenska kommunförbundet.

Så lägger utskottet till upplysningen att utbildningsdepartementet skall medverka i projektgruppens arbete.

Den här avslagsmetoden är förvisso sedan många år accepterad av alla riksdagspartier. Jag tycker dock, att det mest naturliga hade varit, att riksdagen understrukit det befogade i att 150-årsminnet av denna viktiga reform firas. I stället avstyrker man förslaget. Det är det kuriösa.

Värderade talman! Det här inlägget var mest litet "anmärkningar i kanten" och trots allt yrkar jag bifall till hemställan.

Anf. 74 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! Precis som de föregående talarna har sagt behandlas här ett stort antal motioner med många yrkanden, men det finns inte en enda reservation. Det är ändå talare från alla partier uppe i talarstolen, och man kan undra varför.

Vi är faktiskt inte överens i alla frågor. Det finns en rad frågor som vi kommer att få anledning att diskutera. Vi kommer att diskutera många av frågorna i samband med debatten om betänkandet om ansvaret i skolan som kommer att behandlas om 14 dagar. Detta gör att det nu är meningslöst att starkt markera olika ståndpunkter.

I den här propositionen aviseras en översyn av läroplanen, vilket gör att det inte finns så stor anledning att nu ta upp frågor som berör detta.

Vi har särskilda yttranden bara i vissa frågor. Jag tänker inte ge mig in i en stor skoldebatt. Några av de yttranden som vi har gäller invandrarelevernas kunskaper, individualiserad undervisning, förstärkning av hemkunskapens ställning i skolan och upprustning av skolbyggnader. Dessa frågor känner vi i centern mycket starkt för.

Det är en sak som jag tänkte beröra litet närmare. Det gäller två center-motioner om en kampanj för att rekrytera kvinnliga skolledare. I utskottstexten redovisas sifferuppgifter om att en viss, om än blygsam, ökning av antalet kvinnliga skolledare har skett. Andelen kvinnliga studierektorer var t.ex. förra året 33,9 %. Ett nätverk av kvinnliga studierektorer har skapats på riksnivå, och de planerar nu regionala nätverk för att stimulera fler kvinnor att bli studierektorer.

Dessutom är andelen i rekryteringsutbildning för skolledarbefattningar nu 50 % kvinnor. Med detta lät vi oss nöja och avstod t.o.m. från ett särskilt yttrande i den här frågan. Senare har jag fått höra att det fortfarande är skolan som står för det dominerande antalet tillsättningsärenden som kommer till JämO. Det finns all anledning att noga följa denna fråga i framtiden, och det kommer vi också att göra.

En annan fråga som har berörts i debatten gäller etik och religion. Vi anser att det finns all anledning att återkomma till den frågan.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 75 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Som tidigare talare har sagt är detta ett slags transportbetänkande. Vi i vänsterpartiet står naturligtvis fast vid våra uppfattningar i de frågor där vi har fogat särskilda yttranden till betänkandet. Jag skall inte kommentera något av dessa.

Carl-Johan Wilson lockar ju alltid till debatt, men jag skall inte ta en debatt med honom nu. Jag undrar om man kan ha partipolitisk debatt om etik. Man kan ha partipolitisk debatt om moraliska ståndpunkter. Dessa påverkas bl.a. av partipolitik, kultur och sociala förhållanden. Ett tydligt exempel på detta är den nymoralism som försöker få fäste i samhället i dag. Harald Ofstad har sagt något väldigt bra om detta. Han sade att "nymoralism är sockerglasyr på social brutalitet".

Anf. 76 HANS LEGHAMMAR (mp):

Fru talman! Det är med viss sorg som jag gör min debut i utbildningsutskottets debatt. Jag ser att det bara blir en förenklad behandling och ingen större debatt när det gäller skolfrågor, som jag är starkt engagerad i. Jag tycker att det vore intressant om det kunde bli en rejäl debatt. Vi får se om vi kan komma någonstans i debatten om de här viktiga frågorna, som trots allt bara lett till särskilda yttranden.

Miljöpartiet de gröna står givetvis kvar vid sina grundtankar – lära för livet och inte för betyg och prov – i framför allt huvudmotionen som behandlas i betänkandet. Jag tror att det är någonting viktigt som vi fastspikar i den här partimotionen. Det är att skolan inte får bli något som ger betyg för att man skall komma vidare, utan att den verkligen genomsyras av att ge oss kunskaper som vi skall bära med oss i livet. Många av de utslagna människorna har haft skolan som transportsträcka. De har inte insupit den kunskap som de hade behövt. Jag tror att det behövs ett radikalt omtänkande på vad utbildning egentligen är, framför allt för att de svaga grupperna verkligen skall få en chans att lära för livet och inte för proven och betygen.

Det finns vissa indikationer på att vi går åt rätt håll. Göran Perssons utspel för någon månad sedan om den förändrade synen på miljöfrågorna hälsar vi i miljöpartiet med stor tillförsikt. Eftersom Göran Persson finns här i kammaren vore det intressant om han kunde exemplifiera vad han egentligen menar och tala om när han tänker gå från ord till handling. Det som vi har läst i kvällspressen om miljöfrågorna låter som om det vore taget från våra egna program när det gäller vikten av miljökunskap i grundskolan.

Fru talman! Jag hoppas att jag kan locka fram Göran Persson i debatten så att vi kan få en djupare diskussion om de centrala frågorna: lära för livet och inte minst miljöfrågorna.

Anf. 77 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till hemställan i betänkande nr 1 från utbildningsutskottet.

Låt mig också liksom föregående talare påpeka att socialdemokratisk skolpolitik ligger fast, men på en fast kurs mot nytänkande och förnyelse. Den förnyelsedebatten får fortsätta om två veckor då vi skall diskutera några av de nya idéerna.

Sedan vill jag konstatera, Carl-Johan Wilson, att även ledamoten Wilson deltog när vi fattade beslut om att avstyrka motionen om 150-årsjubileet.

Vi skall inte heller ha någon stor debatt om miljöpartiets krav, men jag vill gärna understryka att miljöfrågorna inte bara helt plötsligt har kommit upp i några uttalanden i kvällspressen. Det här har tagits upp i tidigare budget-

propositioner, vilket också står i betänkandet. Utbildningsdepartementet och miljödepartementet har utarbetat en handlingsplan. Vi vet att vi i och med den stundande läroplansöversynen kommer att få möta den nya timplanen för hur verksamheten skall se ut.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Vissa skolfrågor

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU17 och utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU1.

Konstitutionsutskottets betänkande KU17

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bo Hammar – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (områdesstyrelsernas sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 34 för reservation 2 av Hans Leghammar. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (ökat inflytande för pensionärs- och handikapporganisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 112 för reservation 4 av Anders Björck m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (utvidgade möjligheter för kommuner att bedriva primärvård)

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 50 för reservation 5 av Birgit Friggebo m.fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (ikraftträdande)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 18 för reservation 6 av Hans Leghammar. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU1

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 5 december.

8 § Vissa högskolefrågor

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1990/91:UbU2 Vissa högskolefrågor.

Anf. 78 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! I det föreliggande betänkandet tas det upp, som det heter, vissa högskolefrågor. Av dessa kan två avfärdas relativt lätt. Den ena rör kiropaktorutbildningen, som är föremål för en nordisk översyn, och den andra gäller antagningsbestämmelser beträffande psykoterapeututbildningen, som är föremål för översyn inom landet.

Den tredje frågan däremot avser användningen av nya medier för den högre utbildningen. Det hela bygger på en centermotion, som vi moderater inte har haft särskilt svårt att biträda, eftersom vi länge har sett på de här frågorna med största allvar. Centerns mening var att undersöka möjligheterna att på alla skolnivåer och inom olika utbildningsformer använda de nya medierna.

I reservationen har vi begränsat oss till den högre utbildningen. Här finns det erfarenheter ända från 60-talet. Radiokursen i statskunskap samlade 25 000 människor, varav 5 000 så småningom tenderade. Detta var det första stora försöket. Sedan har vi sett att TV har kunnat användas i undervisningen inom universiteten. Dessutom har det ju getts särskilda program. Samma sak gäller radion. Distansutbildningen har blivit mycket utbredd. Trots allt saknas det här i landet något slags pool, där man gemensamt tar till vara alla de erfarenheter som vi har. Detta är enligt vår åsikt en brist.

Jag är litet förvånad över att socialdemokraterna är så nöjda med sakernas nuvarande tillstånd att de inte har velat tillstyrka den här nationella översynen som kan resultera i att 100, ja 1 000, olika blommor får blomma – bara vi vet var de blommor någonstans. Det är kanske någonting som vi inte vet någonting om för närvarande. Jag ser hur universiteten i framtiden har egna radiostationer, kanske TV-stationer och hur man över huvud taget utnyttjar de moderna medierna. Detta är någonting som vi måste göra, eftersom vi släpar efter när det gäller den högre utbildningen. Varje människa som vi kan utbilda kommer att kunna göra en insats för landet. Jag förmodar emellertid att detta inte är den rätta tidpunkten för att ta upp en större diskussion om denna sak, som förvisso är förtjänt av det. Därför nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationen i det här betänkandet.

Anf. 79 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Liksom Birger Hagård skall jag fatta mig mycket kort.

Beträffande motionen av Siw Persson om studiebidrag till kiropaktorutbildningarna i Sverige är att notera att det för närvarande inte finns någon godtagen utbildning som leder till legitimation här i landet. Därför tycker jag att man kan acceptera det besked som har givits dels att frågan utreds inom Nordiska rådets ram, dels att Centrala studiestödsnämnden (CSN) ger studiemedel till dem som någonstans vill studera till Doctor of Chiropractics. Det finns för närvarande nio orter i världen som har sådan utbildning.

När det gäller psykoterapeututbildningen har jag fått acceptera ett avstyrkande utan reservation, och det har jag gjort därför att frågan håller på att utredas. Dessutom framkom vid utskottsbehandlingen att det på flera håll, i olika landsting, pågår internutbildning. Om detta hade jag ingen kännedom när jag skrev motionen. För närvarande håller jag på att inhämta information om huruvida det behov av fler psykoterapeuter som finns här i landet kommer att tillgodoses.

När det gäller reservationen om pool eller plan för utnyttjande av medier inom den högre utbildningen utgår jag ifrån att centerledamöter kommer att väldigt behandla den. Därför nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationen.

Anf. 80 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Fru talman! Jag skall bara ta upp den reservation som vi har i betänkandet.

Utvecklingen på medieområdet går ju oerhört snabbt och erbjuder hittills oanade möjligheter till både en- och tvåvägskommunikation. Det gäller videoteknik, satellit- och kabeldistribution m.m. Under 90-talet kommer utbildningsbehovet att öka. Särskilt tydligt blir detta när vi med största sannolikhet går mot en kraftigt ökande arbetslöshet. Många av dem som friställs har låg utbildning och kommer inte att ha möjlighet att ta arbete i högtekniska företag, som förhoppningsvis kommer att byggas upp under nästa högkonjunktur. Dessa människors behov av en bättre grundutbildning är oomtvistlig. Detta är bara ett exempel på behovet av massiva utbildningsinsatser.

Det råder också enighet om att vi i Sverige behöver öka antalet platser i den grundläggande högskoleutbildningen för att vi inte hopplöst skall halka efter vår omvärld i det avseendet.

Det finns alltså flera skäl till att försöka nå fler människor med utbildningsinsatser. Distanసుundervisning är ett sätt, samarbete mellan små och stora högskolor är ett annat. Den nya medietekniken är här ett utmärkt redskap. Med den kan man nå människor i hela landet, människor som annars inte skulle ha någon möjlighet att studera. De insatser som redan nu görs på många håll inom högskoleväsendet och inom utbildningsradion är naturligtvis utmärkta. Detta framgår också av majoritetstexten i betänkandet. Säkert kommer också frivilliginsatserna att öka i framtiden. Men vi anser inte att detta är tillräckligt, vilket vi också påpekar i vår motion 501, yrkande 4.

Risken är stor att resultatet av de här insatserna inte når alla delar av högskolan, och risken är också stor att resurserna inte utnyttjas på bästa sätt och att erfarenheterna inte tas till vara fullt ut. Därför anser vi att det är nödvändigt att det görs en ingående analys rörande mediernas roll i utbildningssammanhang. I en sådan analys bör man ta vara på alla de erfarenheter som har gjorts men också göra en framtidsinriktad översyn av den moderna mediateknikens roll inom utbildningsväsendet. Här krävs även insatser att utveckla planer och för studierådgivning till distansstuderande.

I vår motion hade vi tagit upp medias betydelse i hela utbildningsväsendet, t.ex. i folkbildning, i folkhögskolor och även inom ungdomsskolan. Vi anser emellertid att det viktigaste nu är att starta med högskoleutbildning för att snabbt få resultat. Därför har vi valt att prioritera detta.

Vi är mycket glada för att tre partier har anslutit sig till vår reservation.

Det ger oss förhoppningar om att i framtiden nå en majoritet, så att vi kan få igenom förslaget. Vi vill alltså att Utbildningsradion, högskolan och parlamentariker deltar i arbetet med en sådan analys. Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 81 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Vi har från vänsterpartiet anslutit oss till reservationen i betänkandet. I den förordas en översyn när det gäller användningen av moderna media för distansundervisning på högskolenivå. Vi har gjort det på följande bevekelsegrunder.

För det första vill vi få en samlad bild av den distansundervisning som i dag sker med hjälp av bl.a. TV-, radio- och videoteknik.

För det andra tror vi att det här kan vara ett sätt att nå nya grupper av studerande.

För det tredje tror vi att det kan vara ett verktyg – om än inte det enda – för att häva den sociala snedrekryteringen.

För det fjärde anser vi att det är ett sätt att hushålla med nuvarande resurser och identifiera framtida resursbehov när det gäller den här verksamheten.

Till sist kan jag tala om att vi från vänsterpartiets sida i januari kommer att lägga fram förslag om viss resursförstärkning till projekt med distansundervisning och utredning av användande av ny mediateknik när det gäller högre utbildning. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 82 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag skall inskränka mig till att göra en ganska kortfattat kommentar till den enda reservationen i det här betänkandet.

Centern har i en partimotion begärt en översyn av den moderna mediateknikens möjligheter i utbildningssammanhang och ett nationellt program för utnyttjande av olika media, framför allt satellit- och kabel-TV, video och bildskivor.

Det finns ingen anledning att ifrågasätta att centerns intresse för en plan på det här området är seriöst. En viss logik kan också spåras i vänsterpartiets uppslutning kring planhushållning på mediaområdet.

Däremot ter sig moderaternas och folkpartiets nyvunna intresse för nationella planer för användning av media i utbildningssammanhang något mer svårbegripligt. I alla möjliga, och för all del omöjliga, sammanhang värjer sig dessa båda partier för allt som har den minsta doft av central planering, något som bl.a. präglat moderaternas och folkpartisternas agerande i behandlingen av propositionen om ansvaret för skolan, ett arbete som just avslutats.

Decentralisering och lokalt inflytande är dagens trender. Man skall naturligtvis mot den bakgrunden uttrycka en viss beundran för den tappra skara som vågar gå emot strömmen och svänga sina färlor för planen som ett ännu icke helt utdött instrument i svenskt näringsliv.

Det finns emellertid ingen anledning att överdramatisera den här frågan. Vi har i bred politisk enighet bestämt oss för att den svenska högskolans organisation skall präglas av ett stort mått av decentralisering. Härav följer

bl.a. att utbudet av lokala linjer och fristående kurser bestäms genom lokala beslut inom resp. högskoleenhet. Också besluten om den närmare uppläggningsen av och innehållet i utbildningen fattas på den lokala nivån.

Likasa åvilar ansvaret för distansundervisningen numera de olika högskoleenheterna, och på detta område har utvecklingen gått mycket snabbt framåt. De flesta högskolor erbjuder i dag någon form av distansundervisning, och i detta sammanhang sker på flera håll ett nära samarbete med utbildningsradion. Så är fallet t.ex. när det gäller fristående kurser i omvårdnad. Satellit-TV-sändningen kommer i allt större utsträckning till användning för dubbelriktad kommunikation mellan studerande och lärare.

Det finns numera också en riksförening för distansundervisning, en förening som har väl utvecklade kontakter med universitet och högskolor. Flera projekt pågår för utveckling av distansundervisningsmetodik, och i sammanhanget förtjänar också nämnas att skolöverstyrelsen förordat att regeringen närmare skall undersöka förutsättningarna att bilda ett resurs- och utvecklingscentrum för distansundervisning.

Mot bakgrund av den dynamiska utveckling som pågår inom högskolan när det gäller möjligheterna att utnyttja olika medier i förmedlingen av den högre utbildningen finns det i nuläget ingen anledning att via en hårdare planering styra en utveckling som går mot ökad samverkan på frivillig grund.

Låt tusen blommor blomma, sade Birger Hagård. Gärna det, men vi behöver ingen planritning för de rabatterna! Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 83 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Det behövs inga planritningar, säger Bengt Silfverstrand. Jag är förvånad över att höra den slutsatsen från den gode socialisten; han tycks reagera alldeles speciellt när han ser ordet "plan". "Plan" förekommer dock bara i rubriken – inte i själva reservationen, där vi förordar en översyn.

När det sedan gäller våra relationer till distansundervisning kan jag försäkra Bengt Silfverstrand att det väl är 25 år sedan jag för första gången sysslade med det, och jag har haft anledning att göra det många gånger sedan dess. Vi moderater har föreslagit det som ett sätt att bygga ut den högre utbildningen. Vi har alltid ställt oss positiva till det. Bengt Silfverstrand kan läsa våra reservationer och motioner i det ämnet sedan 15–20 år tillbaka i tiden. Men vad vi behöver är en samlad vetskap om vad som händer på det området. Vi kanske också skall radera diverse monopol för att rätt kunna utnyttja de nya medierna.

Anf. 84 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Det var ett skamgrepp, tycker jag. Det är väl bara uttryck för bristen på ord i svenska språket att det här kallats för en "plan". Men vi är ju ändå överens om vad det är fråga om: en samlad bild, en samling av erfarenheter som skall användas för att sprida kunskap om teknikens möjligheter, så att flera kanske vågar pröva på, om de får möjligheter och om de får se och läsa om att andra har vågat.

Jag är oerhört positiv till distansundervisning. Jag var med på 1960-talet när man från Malmö distansutbildade barnmorskor i Skåne, Småland och

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Vissa högskole-
frågor

Blekinge. Jag har dessutom varit redaktör för läroboken som hör till den distanskurs om omvårdnad som för närvarande pågår, så ifrågasätt inte intresset för distansundervisning!

Anf. 85 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c) replik:

Fru talman! Bengt Silfverstrand har tydligen missuppfattat vårt yrkande helt och hållet. Förmodligen har han gjort det medvetet. Det har absolut ingenting med planhushållning att göra – inte ett dugg. Här är det ju fråga om att åstadkomma en översyn och en analys och samla ihop de erfarenheter som finns och som kan vara till stöd och hjälp för andra. Det är också fråga om att analysera hur man skall kunna utnyttja framtidens medier på bästa sätt. Däremot är det inte meningen att man skall göra det enhetligt överallt. Det hoppas jag verkligen framgår av vår reservation och även av vår motion. Det som Bengt Silfverstrand ägnar sig åt är bara lek med ord. Jag tycker faktiskt att det är ett märkligt sätt att debattera den här frågan.

Anf. 86 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att i reservationen och också i motionen talar man om ett nationellt program, och det står i hemställan "plan för utnyttjande av media i den högre utbildningen". Man vill – det kan inte råda någon som helst tvekan på den punkten – ha en hårdare styrning av resurserna, bl.a. genom en översyn för utformande av ett nationellt program, och man vill också tillsätta en kommitté.

Då menar jag att vi skall använda de knappa resurser vi har också på utbildningsområdet så att de kommer till nytta på andra områden. Vi behöver alltså inte styra en utveckling som fungerar på ett alldeles utomordentligt sätt, med ett ständigt vidgat kontaktnät, där Utbildningsradion och högskoleenheter går allt närmare tillsammans för att utveckla nya metoder.

Först i ett läge där det inte fungerar, där vi i en framtid eventuellt kan notera att resurserna inte används på ett optimalt sätt, finns det anledning att återkomma med styrmedel. Men än så länge fungerar det alldeles utomordentligt väl utan några planritningar.

Anf. 87 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c) replik:

Fru talman! Det är inte fråga om en hårdare styrning, utan det är fråga om ett sätt att med stöd få fram resultat fortare, eftersom man samlar ihop erfarenheter. Det är också ett sätt att utnyttja resurserna mer effektivt, eftersom alla får kunskap om vad som finns, vilka erfarenheter som har gjorts och vad man kan göra.

Därmed är inte ett ord sagt om att man skall styra och att alla skall använda allting på samma sätt och ha samma program, vilket Bengt Silfverstrand tycks inbilla sig. Det är över huvud taget inte fråga om det.

Anf. 88 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! När jag hör Bengt Silfverstrand, kommer jag att tänka på en östeuropeisk socialist som nu måste skynda sig att göra sig av med all den barlast som han haft under en alltför lång tid. Tro mig, Bengt Silfverstrand:

Vi på den borgerliga sidan behöver inte övertygas om att vi inte skall ha någon centralplanering. Vi är definitivt inte några socialister.

Välkommen i vår skara, Bengt Silfverstrand. Låt oss gemensamt se till att vi får en liten erfarenhetsbank att bygga på, så skall nog de tusen blommorna ändå få blomma.

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Vissa högskolefrågor

Anf. 89 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! I det här sammanhanget finns det all anledning att stimulera en samverkan på frivillig grund, en samverkan som fungerar alldeles utomordentligt. Vi vill från socialdemokratisk sida förbehålla styrinstrument, för de behövs på många områden, för sådana områden där resursbrist råder eller resurserna är snett fördelade. I det här fallet är den typen av styrmedel alldeles obehövliga.

Förste vice talmannen anmälde att Marianne Andersson i Vårgårda och Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 90 CLAES ROXBERGH (mp):

Fru talman! Efter att ha åhört den här debatten tycker jag att det verkar som om alla tror att bara därför att vi inför nya media blir allt automatiskt mycket bättre. Det är naturligtvis i stället på det sättet att vi måste utgå från en undervisning som skall bedrivas och med den utgångspunkten pröva vilka media som behövs för att föra ut kunskapen. Det är ju det naturliga.

Prövningen av detta och vilket arbetssätt man skall använda görs naturligtvis bäst på högskolan, på linjen och på kursen. Vi kan få ut mer med hjälp av nya medier, om de gör att undervisningen blir bättre, om de gör att vi kan bedriva distansundervisning på ett bättre sätt, men jag är inte helt övertygad om att så är fallet.

Jag skulle hellre ha sett att motionen hade utmynnats i att man anslog mer pengar för att starta en försöksverksamhet i de här frågorna. Genomför man en försöksverksamhet, som man sedan kan utvärdera och se hur de nya medierna fungerar i den situationen, kan man sedan ta ställning ute på de lokala högskolorna, på linjerna och på kurserna till hur man skall fortsätta arbeta. Men att börja med en sådan kartläggning som föreslås i motionen är bortkastade pengar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 5 december.)

9§ Bankrörelse m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU2 Bankrörelse m.m.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 5 december.)

10 § Försäkringsrörelse

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU8 Försäkringsrörelse (prop. 1990/91:7).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 5 december.)

Anf. 91 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Eftersom alla ärenden på föredragningslistan nu är behandlade innebär det att det utlysta kvällssammanträdet inställs.

11 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 29 november

1990/91:109 av *Alf Wennerfors* (m) till statsrådet *Lena Hjelm-Wallén* om demokrati för biståndsarbete:

I det vardagliga biståndssamarbetet med de olika mottagarländerna kan många framgångar noteras, men hindren och problemen är också många. Ett av de mera svårlösta problemen är det dåliga ledarskapet.

Att exempelvis en mycket betydelsefull järnväg – tillkommen med mycket stora biståndsbelopp – ofta drabbas av driftsstopp beror inte sällan på inkompetent ledning.

Det berättas att en SIDA-myndighet i ett givarland tröttnade på detta missförhållande. Därför avsändes ett brev till landets transportminister i vilket missförhållandena påtalades. I brevet framhölls att det snarast borde vidtagas åtgärder beträffande ledningen för järnvägsföretaget. Om så icke skedde skulle givarlandet ompröva sitt engagemang i transportprojektet i synnerhet och i landet i allmänhet.

Resultatet lät inte vänta på sig. Ledningen avsattes omedelbart. Ny ledning tillsattes och efter hand fungerade järnvägen allt bättre.

Ett annat hinder i biståndsarbetet i många länder är avsaknaden av demokrati. Biståndssamarbetet i länder med diktatur, enpartisystem, politiska fångar m.m. förblir kortsiktigt. Människor i utvecklingsländer som dagligen lever i rädsla för mer eller mindre hänsynslös överhet kan aldrig delta engagerat, konstruktivt eller långsiktigt i biståndsprojekt. Det allt överskuggande vardagliga problemet för många är att upptäcka risker och att undvika hoten – att klara sig undan "diktaturens kreatur". För de flesta innebär tillvaron huvudsakligen ansträngningar till överlevnad. Man köper och säljer – oftast "svart". Man tvingas pröva olika riskfyllda sätt för att lura överhetens militärer och civila angivare.

Både vuxna och barn fostras till rädda undersåtar och slavar i dessa dika-

tur- och enpartistater. Man kan faktiskt tillspetsat påstå att denna tillvaro faktiskt stöds direkt eller indirekt av Sverige. Många svenskar lever samtidigt i tron att den svenska regeringen och att de svenska biståndsmyndigheterna gör allt för att öka demokratin i de länder Sverige har biståndssamarbete med. Biståndsminister Lena Hjelm-Wallén säger ju det. Senast gav statsrådet uttryck för detta i ett långt och fylligt interpellationssvar till riksdagsman Jan-Erik Wikström den 22 oktober 1990.

Det som biståndsministern gav uttryck för i detta interpellationssvar är allmänt sett positivt, konstruktivt och ambitiöst. Många kan instämma i den nyanserade och "snäll-svenska" framställningen.

Intressant är att biståndsministern tidigare och även i detta svar anser att hon i många, många år "legat i frontlinjen vad gäller stöd till människor som drabbats av förtryck och diktatur". Ingen tvivlar på ambitionen. Men har det varit tillräckligt? Eller rättare sagt, har det egentligen gjorts på rätt sätt under de 10 ministeråren?

Det har inte hänt särskilt mycket positivt beträffande den demokratiska utvecklingen i våra mottagarländer. I några av dem har utvecklingen stått stilla och i några har förhållandena t.o.m. förvärrats. Man förstår de bedömare som inte längre tror den nuvarande biståndsministern med medarbetare om att kunna göra något åt den demokratiska utvecklingen i de diktatur- och enpartistater som Sverige i många år stött med stora biståndsbelopp.

Nu är det dags att som i fallet med ledarskapsproblemet i järnvägsföretaget ställa villkor. Nu måste en svensk biståndsminister skärpa tonen och bli handlingskraftig. Nu måste våra programländer som är diktaturer och enpartistater få klart besked från den svenska regeringen. Om inte resp. lands ledning vidtager genomgripande åtgärder för att införa demokrati och flerpartistatssystem kommer Sverige att stegvis minska biståndsanslagen och stegvis avbryta biståndssamarbetet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till biståndsministern:

Är statsrådet beredd att i enlighet med interpellationens syfte till programländer som är diktatur- och enpartistater ställa demokrativillkor för att biståndssamarbetet skall fortsätta?

12 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 28 november

1990/91:248 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om en militär EG-organisation:

I senaste numret av riksdagens informationstidning *Från Riksdag & Departement*, nr 37, finns, under rubriken "EG sätter upp en egen armé" följande uttalande av EGs ambassadör i Sverige, Ivo Dubois: "EG kommer att få en militär organisation som komplement till sin gemensamma utrikes- och

säkerhetspolitik, men det kommer att ta tid. Målet är en federation." Från den svenska regeringens sida har hittills anförts att Sverige inte kan bli medlem i EG om EG inleder militärt samarbete.

Mot den bakgrunden vill jag fråga utrikesministern:

Vilka slutsatser beträffande Sveriges möjligheter att bli medlem i EG drar utrikesministern av EG-ambassadör Dubois uttalande i Från Riksdag & Departement om att EG kommer att få en gemensam militär organisation?

den 29 november

1990/91:249 av *Hugo Hegeland* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om beskattningen av restaurang- och hotelltjänster:

Är regeringen beredd att föreslå lättnader i beskattningen av restaurang- och hotelltjänster med anledning av den starkt minskade efterfrågan, som lett till att den beräknade ökningen i momsintäkter på 1,3 miljarder kronor sannolikt uteblir?

1990/91:250 av *Kaj Nilsson* (mp) till arbetsmarknadsministern om kvotering inom offentlig sektorn av inskolningsplatser m.m. för ungdomar:

Många kommuner tar ett mycket stort ansvar för beredskapsarbetare och ungdomar med inskolningsplatser. Samtidigt finns det orter i landet med stora arbetsplatser inom landsting och stat, vilka tar ett obetydligt ansvar i sammanhanget.

I en tid med sämre arbetsmarknad blir naturligt behovet av nämnda arbetsmarknadsinsatser större och viktigare. För att bättre utnyttja samhällets resurser borde man införa ett kvoteringsystem, så att kommuner, landsting och stat tar ansvar efter antal anställda.

Finner arbetsmarknadsministern det meningsfullt att utreda möjligheten till att införa ett sådant kvoteringsystem?

1990/91:251 av *Lena Boström* (s) till justitieministern om rättshjälpen till asylsökande:

Drygt hälften av de 29 000 flyktingar som på förläggningar runt om i landet väntar på besked från SIV kommer förmodligen att få avslag på sina ansökningar. Samtidigt sägs att samtliga ansökningar skall få enskild behandling. Man har i de nya riktlinjerna för flyktingpolitiken utlovat att samtliga ansökningar skall få en enskild behandling. En av SIV utsedd advokat skickas upp till förläggningen för att via tolk under en dag gå igenom ett stort antal överklagningsärenden. Denna "löpande band-princip" inger farhågor att rättssäkerheten åsidosätts och rimmar illa med våra högt ställda krav på en rättvis behandling.

Min fråga till justitieministern är:

Vilken rätt och vilken möjlighet har en asylsökande att påverka valet av den advokat som skall handha och formulera flyktingens överklagningsärende?

1990/91:252 av Pär Granstedt (c) till utrikesministern om politiska rättgångar i Kina:

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Kina inleder nu ett antal politiska rättegångar mot aktörerna vid demonstrationerna vid Himmelska Fridens Torg, uppenbarligen i hopp om att situationen i Mellanöstern skall avleda omvärldens intresse.

Vilka initiativ avser den svenska regeringen att ta i syfte att skapa starkast möjliga påtryckningar mot den kinesiska statsledningen för att förmå den att inställa rättegångarna och frige de politiska fångarna från händelserna vid Himmelska Fridens Torg?

13§ Kammarén åtskildes kl. 17.55.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 29 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 55 och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSEN

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 29 november

Meddelande om ändrad sammanträdestid måndagen den 3 december	1
Talmannen	
1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärende till utskott.	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den	
28 november	1
Näringsutskottets betänkande NU4	
Näringsutskottets betänkande NU6	
Näringsutskottets betänkande NU10	
Näringsutskottets betänkande NU18	
Meddelande om samlad votering	3
4 § Statsbidrag till personalkooperativ barnomsorg.	3
Socialutskottets betänkande SoU8	
Debatt	
Ingrid Hemmingsson (m)	
Barbro Westerholm (fp)	
Göran Engström (c)	
Aina Westin (s)	
Anita Stenberg (mp)	
Leo Persson (s)	
Berith Eriksson (v)	
<i>Beslut fattades efter 5 §</i>	
5 § Socialtjänst, m.m.	23
Socialutskottets betänkanden SoU3, SoU6 och SoU7	
Debatt	
Sten Svensson (m)	
Barbro Westerholm (fp)	
Rosa Östh (c)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Rinaldo Karlsson (s)	
Ingrid Hemmingsson (m)	
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)	
Gudrun Schyman (v)	
Anita Stenberg (mp)	
Anita Persson (s)	
Beslut.	53
Socialutskottets betänkande SoU8	
Socialutskottets betänkande SoU3	
Socialutskottets betänkande SoU6	
Socialutskottets betänkande SoU7	

Beslut om samlad votering	54	Prot. 1990/91:35
Tredje vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)	54	29 november 1990
6 § Ytterligare försöksverksamhet för förnyelse av den offentliga sektorn	55	
Konstitutionsutskottets betänkande KU17		
Debatt		
Hans Nyhage (m)		
Göran Engström (c)		
Bo Hammar (v)		
Ragnhild Pohanka (mp)		
Sören Lekberg (s)		
Ylva Annerstedt (fp)		
Lars-Ove Hagberg (v)		
Inger Hestvik (s)		
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>		
7 § Vissa skolfrågor	67	
Utbildningsutskottets betänkande UbU1		
Debatt		
Ann-Cathrine Haglund (m)		
Carl-Johan Wilson (fp)		
Marianne Andersson i Vårgårda (c)		
Björn Samuelson (v)		
Hans Leghammar (mp)		
Margareta Israelsson (s)		
Beslut	71	
Konstitutionsutskottets betänkande KU17		
Utbildningsutskottets betänkande UbU1		
Beslut om uppskjuten votering	71	
8 § Vissa högskolefrågor	72	
Utbildningsutskottets betänkande UbU2		
Debatt		
Birger Hagård (m)		
Margitta Edgren (fp)		
Marianne Andersson i Vårgårda (c)		
Björn Samuelson (v)		
Bengt Silfverstrand (s)		
Claes Roxbergh (mp)		
<i>Beslut skulle fattas den 5 december</i>		
9 § Bankröresle m.m.	77	
Näringsutskottets betänkande NU2		
<i>Beslut skulle fattas den 5 december</i>		
10 § Försäkringsrörelse	78	
Näringsutskottets betänkande NU8		
<i>Beslut skulle fattas den 5 december</i>		

Prot. 1990/91:35
29 november 1990

Förste vice talmannen (om inställt kvällssammanträde)	78
11 § Anmälan om interpellation	
1990/91:109 av Alf Wennerfors (m) om demokrati för bistånds- arbete	78
12 § Anmälan om frågor	
1990/91:248 av Per Gahrton (mp) om en militär EG-organisa- tion	79
1990/91:249 av Hugo Hegeland (m) om beskattning av restau- rang- och hotelltjänster	80
1990/91:250 av Kaj Nilsson (mp) om kvotering inom offentliga sektorn av inskolningsplatser m.m. för ungdomar	80
1990/91:251 av Lena Boström (s) om rättshjälpen till asyl- sökande	80
1990/91:252 av Pär Granstedt (c) om politiska rättegångar i Kina	81